

Regeringens proposition

1981/82: 64

om styrmedel för introduktion av naturgas;

beslutad den 29 oktober 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

INGEMAR ELIASSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till styrmedel för introduktion av naturgas i Sverige. Bakgrunden är det beslut om naturgasintroduktion som riksdagen fattade våren 1980 genom sitt ställningstagande till det s.k. Sydgasprojektet. Detta innebär att naturgas från Danmark skall överföras och användas i västra Skåne med början år 1985.

De föreslagna styrmedlen innebär att det införs i stort sett samma regler för att främja användning av naturgas som dem som f. n. gäller för att främja användning av fjärrvärme. Åtgärder föreslås i tre avseenden. För det första utvidgas regelsystemet i lagen (1976: 838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar till att avse även naturgasnät. Av lagtekniska skäl föreslås fjärrvärmelagen ersatt med en ny lag om allmänna värmesystem. Vidare ändras den s.k. ellagen (1902: 71 s. 1) på så sätt att det undantag från skyldigheten att leverera el för uppvärmning som gäller i fjärrvärmeområden utsträcks till att avse också naturgasområden. Slutligen utvidgas de regler om energisparstöd m. m. som gäller vid anslutning till fjärrvärme till att gälla på motsvarande sätt vid anslutning till naturgasnät.

De nya reglerna föreslås gälla från den 1 januari 1982.

1 Förslag till

Lag om allmänna värmesystem

Häri genom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag är tillämplig på allmänna värmesystem. Ett allmänt värmesystem är en fjärrvärmeanläggning eller ett naturgasnät som har allmänförklarats enligt denna lag.

Den som driver ett allmänt värmesystem är systemets huvudman.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (tillsynsmyndigheten) skall på ansökan av den som driver eller skall driva en fjärrvärmeanläggning eller ett naturgasnät förklara fjärrvärmeanläggningen eller naturgasnätet som allmänt värmesystem, om

1. ändamålet är att bereda bostadshus eller annan bebyggelse värmeförsörjning genom fjärrvärme eller eldning med naturgas,
2. det finns behov av värmesystemet från allmän synpunkt och
3. huvudmannen såväl i ekonomiskt avseende som i övrigt har förutsättningar att driva värmesystemet.

Vid allmänförklaring skall bestämmas ett visst område, utöver vilket värmesystemets verksamhetsområde inte får utsträckas.

3 § Bestämmelserna i denna lag tillämpas såvitt avser naturgasnät inte på sådana leveranser av gas i nätet som sker

1. till fastigheter med industribyggnader eller byggnader inrättade för trädgårdsnäringen eller
2. till andra fastigheter i den mån leveransen gäller annat ändamål än värmeförsörjning av bostadshus eller annan bebyggelse.

4 § Som ägare av en fastighet anses vid tillämpningen av denna lag den som enligt kommunalskattelagen (1928: 370) är skyldig att betala skatt för garantibelopp för fastigheten.

Har huvudmannen för ett allmänt värmesystem träffat avtal med någon annan än fastighetsägaren om brukande av systemet gäller för denne vad som i lagens föreskrivs om fastighetsägare.

När omständigheterna föranleder det tillämpas bestämmelser om fastighet i denna lag på byggnad eller annan anläggning som inte tillhör ägaren till marken. Vad som i lagen föreskrivs om ägaren av fastighet skall därvid gälla anläggningens ägare.

Verksamhetsområde

5 § Ett allmänt värmesystems verksamhetsområde är det område inom vilket värmeförsörjningen har ordnats eller skall ordnas genom värmesystemet.

Verksamhetsområdet skall vara fastställt till sina gränser. Det får ej omfatta endast vissa av de fastigheter som ingår i en sådan samfällighet för värmeförsörjning som bildats i särskild ordning.

6 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem bestämmer värmesystemets verksamhetsområde med tillämpning av denna lag och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Utan hinder av denna lag kan huvudmannen efter avtal med ägaren av fastighet utanför värmesystemets verksamhetsområde låta denne bruka värmesystemet.

7 § Önskar huvudmannen att verksamhetsområdet för hans allmänna värmesystem skall omfatta område som ingår eller avses ingå i verksamhetsområdet för ett annat befintligt eller planerat värmesystem, skall tillsynsmyndigheten, om överenskommelse ej kan träffas, bestämma till vilket värmesystem området skall hänföras. I samband härmed kan myndigheten ändra vad som bestämts enligt 2 § andra stycket.

8 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem skall meddela tillsynsmyndigheten vad han bestämt om systemets verksamhetsområde. Försummas det, kan tillsynsmyndigheten vid vite ålägga huvudmannen att fullgöra vad som åligger honom.

Uppgifter om allmänna värmesystems verksamhetsområden skall finnas tillgängliga hos tillsynsmyndigheten.

Brukningssrätt och avgiftsskyldighet

9 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem är skyldig att tillåta ägare av fastigheter inom värmesystemets verksamhetsområde som inte är undantagna enligt 3 § bruka systemet, om fastigheten behöver anordningar för värme och behovet inte med större fördel kan tillgodoses på annat sätt. Huvudmannen är dock berättigad till anstånd med att utföra arbeten som är nödvändiga för brukandet, om anståndet behövs för att samordningen med andra arbeten inte skall väsentligt försvåras.

En huvudman som är berättigad till anstånd enligt första stycket skall i skälig omfattning medverka till att behövliga provisoriska anordningar för värmeförsörjning inrättas. Han skall även utge skälig ersättning till fastighetsägaren för ökade kostnader till följd av anståndet.

10 § Ägare av fastigheter inom ett allmänt värmesystems verksamhetsområde som ej är undantagna enligt 3 § skall betala avgifter till huvudmannen, om fastigheten behöver anordningar för värme och om behovet ej med större fördel kan tillgodoses på annat sätt än genom värmesystemet. För obebyggda fastigheter, som enligt stadsplan eller byggnadsplan är avsedda för bebyggande, skall behovet av anordningar för värme bedömas som om fastigheten var bebyggd enligt planen, om inte särskilda skäl föranleder annat.

Avgiftsskyldighet inträder, när huvudmannen har upprättat förbindelsepunkt som anges i 14 § och underrättat fastighetsägaren om det.

11 § En ny ägare av fastighet svarar inte gentemot huvudmannen för avgifter som förfaller till betalning före tillträdesdagen.

Leveransskyldighet

12 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem är skyldig att tillhandahålla energi för erforderlig uppvärmning av fastigheter som avses i 10 §.

Leveransskyldighet enligt första stycket föreligger inte när huvudmannen är ur stånd att fullgöra leveransen till följd av omständigheter som han inte kan råda över. Huvudmannen är vidare berättigad att avbryta leveransen vid fara för personskada eller väsentlig egendomsskada eller när det behövs för sådana arbeten som är nödvändiga för att leveransskyldigheten skall kunna fullgöras.

Anläggningen

13 § Ett allmänt värmesystem skall vara försett med de anordningar som krävs för att det skall fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet.

Ett allmänt värmesystem får ej inrättas i strid mot en fastställd plan eller bestämmelser för markens bebyggande eller så att ändamålsenlig bebyggelse eller lämplig planläggning försvåras.

Så länge ett allmänt värmesystem behövs skall huvudmannen underhålla systemet och i övrigt sörja för att det på tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål.

14 § Det åligger huvudmannen för ett allmänt värmesystem att för varje fastighet som avses i 10 § bestämma en punkt, där inkoppling av fastighetens ledningar till systemet skall ske (förbindelsepunkt). En sådan punkt skall vara belägen i eller i omedelbar närhet av den byggnad som skall uppvärmas genom värmesystemet, om inte särskilda skäl föranleder annat. Uppgift om punktens läge skall lämnas till fastighetsägaren inom den tid som är skälig med hänsyn till dennes intresse att kunna planera för fastighetens utnyttjande.

15 § I ett allmänt värmesystem ingår sådana ledningar och andra anordningar fram till förbindelsepunkterna som tillhör huvudmannen.

Inlösen av värmeanordningar m. m.

16 § Om det för en fastighet som avses i 10 § finns anordningar för värmeförsörjning som kan användas för det allmänna värmesystemet, är ägaren av anordningen skyldig att på begäran av huvudmannen låta dem införlivas med värmesystemet mot skälig ersättning.

17 § Anordningar för värmeförsörjning, som blir onyttiga till följd av att ett allmänt värmesystem kommer till stånd eller utvidgas, skall ersättas av huvudmannen i den mån det är skäligt med hänsyn till anordningens art, ålder och skick, den fördel ägaren får av det allmänna värmesystemet och övriga omständigheter.

Installationer

18 § Med fjärrvärmeinstallation förstås ledning för fjärrvärme som för fastighet dragits från förbindelsepunkten samt värmeväxlare eller annan anordning som står i direkt förbindelse med den allmänna fjärrvärmeanläggningen.

Med naturgasinstallationen förstås naturgasledning som för fastighet dragits från förbindelsepunkten, avstängningsventiler samt säkerhets-, regler- och mätutrustning.

19 § Fastighetsägare får inte utan huvudmannens medgivande anordna eller förändra fjärrvärme- eller naturgasinstallationer.

20 § Huvudmannen får i allmänna bestämmelser som avses i 23 § ange tekniska förutsättningar för fjärrvärme- eller naturgasinstallationer.

21 § När det behövs, får huvudmannen låta undersöka fjärrvärme- eller naturgasinstallationer och deras brukande.

Brukande av ett allmänt värmesystem

22 § Ett allmänt värmesystem skall brukas så att olägenhet för huvudmannen eller någon annan såvitt möjligt undviks.

23 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem meddelar allmänna bestämmelser för värmesystemets brukande. En fastighetsägars möjlighet att utnyttja värmesystemet för dess ändamål får inte oskäligt begränsas eller försvåras genom sådana bestämmelser.

24 § Om huvudmannen ändrar de allmänna bestämmelserna, skall berörda fastighetsägare skriftligen underrättas om ändringens innebörd och tidpunkten för ikraftträdandet. Underrättelsen skall göras i skälig tid innan ändringen träder i kraft. Motsvarande gäller när huvudmannen i annat avseende ändrar förutsättningarna för värmesystemets brukande.

Avgifter och taxa

25 § Avgifter som huvudmannen för ett allmänt värmesystem tar ut får inte överskrida vad som behövs för att täcka nödvändiga kostnader för värmesystemet och den tillhandahållna energin.

26 § Avgiftsskyldigheten skall fördelas mellan fastigheterna efter skälig och rättvis grund.

27 § Avgifterna skall tas ut enligt en taxa som huvudmannen utformar i överensstämmelse med de grunder som anges i 25 och 26 §§. De kan tas ut som engångsavgifter och som periodiska avgifter.

En engångsavgift får ej sättas högre än att den svarar mot fastighetens andel i kostnaden för det allmänna värmesystemets utförande. Uppgår engångsavgiften till belopp som är betungande med hänsyn till fastighetens ekonomiska bärkraft och övriga omständigheter, skall, om fastighetens ägare begär det och godtagbar säkerhet ställs, avgiften fördelas på årliga inbetalningar under viss tid, högst tio år.

28 § Avgifter skall betalas vid anfordran. På obetalt belopp utgår ränta enligt 6 § räntelagen (1975: 635) från dagen för anfordran.

Om en engångsavgift skall fördelas på årliga inbetalningar, utgår ränta enligt 5 § räntelagen på varje del av avgiften som förfaller till betalning från den dag då den första inbetalningen skall ske till dess den ifrågavarande delen av avgiften betalas. På de delar av avgiften som förfallit till betalning men ännu ej betalats utgår ränta enligt första stycket.

Avtal om värmefrågor

29 § Huvudmannen kan träffa avtal med fastighetsägare om sådana frågor som inte regleras i allmänna bestämmelser eller taxa.

Skadeståndsskyldighet m. m.

30 § Har huvudmannen eller någon fastighetsägare överskridit sin rätt eller åsidosatt sin skyldighet i förhållande till den andre, skall han återställa vad som rubbats eller fullgöra vad som eftersatts samt ersätta skadan.

Avstängning av energitillförsel

31 § Försummar någon fastighetsägare att betala avgift som avses i denna lag eller att i annat hänseende iaktta vad som åligger honom och är försummelsen väsentlig, får huvudmannen stänga av energitillförseln till fastigheten, om han inte genom anmaning har kunnat åstadkomma rättelse och avstängning kan ske utan att sanitär olägenhet uppkommer. Kostnad för avstängningsåtgärd får påföras fastighetsägaren.

Särskilda bestämmelser om vissa allmänna värmesystem

32 § För ett allmänt värmesystem som drivs av någon annan än en kommun gäller 33 och 34 §§.

33 § Den kommun inom vars område värmesystemet har sitt verksamhetsområde får utse tillsynsman för värmesystemet.

Tillsynsmannen har tillträde till alla delar av värmesystemet. Han får granska räkenskaper och övriga handlingar rörande detta. Han skall årligen ge berättelse över sin tillsyn till kommunen.

Förhållande som påkallar ingripande av kommunen, tillsynsmyndigheten eller annan myndighet skall av tillsynsmannen anmälas till kommunen.

34 § Kan det med skäl antas att huvudmannen åsidosätter viss eller vissa fastigheters intressen eller annars driver värmesystemet på mindre lämpligt sätt, kan tillsynsmyndigheten förordna en syssloman att i huvudmannens ställe och för hans räkning driva värmesystemet. Sysslomannen kan entledigas av tillsynsmyndigheten när förhållandena föranleder det.

Sysslomannen har rätt till arvode av huvudmannen. Tillsynsmyndigheten bestämmer arvodets belopp.

Tystnadsplikt

35 § Den som deltar eller har deltagit i en undersökning enligt 21 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han därvid har fått veta om enskildas affärs- eller driftförhållanden. Vad nu har sagts gäller även en syssloman med avseende på vad han har erfarit på grund av sitt uppdrag.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980: 100).

Prövning av värmefrågor

36 § Tillsynsmyndigheten kan i ärenden enligt denna lag vid behov anlita sakkunniga. Den sakkunnige har rätt till ersättning med det belopp som

tillsynsmyndigheten bestämmer. Huvudmannen för det värmesystem som ärendet rör betalar ersättningen.

Beslut av tillsynsmyndigheten enligt 8 eller 34 § eller om ersättning till sakkunnig som avses i första stycket överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Annat beslut av tillsynsmyndigheten enligt denna lag överklagas hos regeringen genom besvär.

Föreskrifter om avgifter i ärenden hos tillsynsmyndigheten enligt denna lag meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av tillsynsmyndigheten.

37 § Mål som anges i 38 § prövas av statens va-nämnd. Bestämmelser om nämnden finns i lagen (1976: 839) om statens va-nämnd.

38 § Va-nämnden prövar mål angående inlösen eller ersättning enligt 16 eller 17 § samt mål som rör tvist mellan huvudmannen och fastighetsägare om

1. rätt att bruka ett allmänt värmesystem eller skyldighet att genom avgift bidra till kostnaderna för sådant värmesystem,
2. tillämpning eller tolkning av allmänna bestämmelser eller taxa,
3. giltigheten, beståndet eller rätta innebörden av avtal mellan huvudmannen och fastighetsägare,
4. villkor för brukande av ett allmänt värmesystem i den mån allmänna bestämmelser och taxa ej är tillämpliga samt avtal inte har kunnat träffas,
5. fordran på avgift till huvudmannen för ett allmänt värmesystem,
6. skadestånd eller annan påföljd enligt 30 eller 31 §,
7. skyldighet enligt 9 § andra stycket att medverka till att provisorisk anordning för värmeförsörjning inrättas eller att utge ersättning.
8. andra frågor som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982, då lagen (1976: 838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar skall upphöra att gälla. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till den upphävda lagen eller föreskrift i denna tillämpas i stället den nya lagen.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs att 2 § 4 mom. lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

4 mom. Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är *pliktig* att, om *ej* särskilda skäl *äro* till undantag, tillhandahålla ström åt *envar*, som inom området *har* behov *därav* för normalt förbrukningsändamål. Sådan skyldighet föreligger *dock ej* om strömmen är avsedd att användas för *uppvärmning* av byggnad inom område där fjärrvärme distribueras eller avses bli distribuerad.

Innehavare av linjekoncession är *pliktig* att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt innehavare av områdeskoncession, i den mån *så erfordras* för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första stycket, *så ock eljest* åt *förbrukare*, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Frågor om förpliktelser, som avses i detta mom., prövas av den regeringen *bemyndigad*.

Föreslagen lydelse

2 §¹

4 mom. Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är *skyldig* att, om *inte* särskilda skäl *finns* till undantag, tillhandahålla ström åt *var och en* som inom området *behöver* den för normalt förbrukningsändamål. Sådan skyldighet föreligger dock *inte* om strömmen är avsedd att användas för *värmeförsörjning* av byggnad inom *ett* område där fjärrvärme *eller naturgas* distribueras eller avses bli distribuerad *och om värmeförsörjningen inte med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet*.

Den som innehar linjekoncession är *skyldig* att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt *en* innehavare av områdeskoncession, i den mån *det behövs* för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första stycket. *Sådan skyldighet att leverera eller överföra ström föreligger även i övrigt gentemot förbrukare*, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Frågor om förpliktelser, som avses i detta mom., prövas av den *myndighet som regeringen bestämmer*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. Lagen gäller ej om skyldigheten att tillhandahålla ström för uppvärmning har uppkommit före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1977: 441.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 839) om statens va-nämnd

Härigenom föreskrivs att 1, 2 och 14 § i lagen (1976: 839) om statens va-nämnd skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Statens va-nämnd prövar mål enligt lagen (1970: 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar samt mål enligt *lagen (1976: 838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar*.

Föreslagen lydelse

1 §

Statens va-nämnd prövar mål enligt lagen (1970: 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar samt mål enligt *lagen (1981: 000) om allmänna värmesystem*.

2 §

Nämnden består av ordförande och fem andra ledamöter. Ordföranden skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv. Av de övriga ledamöterna skall en ha sakkunskap och erfarenhet i tekniska frågor avseende vatten och avlopp *eller fjärrvärme*. Två ledamöter skall vara väl förtrogna med förvaltning och skötsel av allmän va-anläggning eller med frågor avseende leverans av fjärrvärme. En ledamot skall vara väl förtrogen med bostadsfastigheters va-förhållanden eller värmeförsörjning. En ledamot skall vara väl förtrogen med va-förhållanden eller värmeförsörjning för annan bebyggelse än bostäder.

Nämnden består av ordförande och fem andra ledamöter. Ordföranden skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv. Av de övriga ledamöterna skall en ha sakkunskap och erfarenhet i tekniska frågor avseende vatten och avlopp, *fjärrvärme eller naturgas*. Två ledamöter skall vara väl förtrogna med förvaltning och skötsel av allmän va-anläggning eller med frågor avseende leverans av fjärrvärme *eller naturgas*. En ledamot skall vara väl förtrogen med bostadsfastigheters va-förhållanden eller värmeförsörjning. En ledamot skall vara väl förtrogen med va-förhållanden eller värmeförsörjning för annan bebyggelse än bostäder.

I den utsträckning det behövs skall för ledamot finnas ersättare. Bestämmelserna om ledamot gäller även ersättare.

14 §

I mål angående inlösen eller ersättning enligt 15 eller 16 § lagen (1970: 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar samt *15 eller 16 § lagen (1976: 838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar* skall huvudmannen svara för kostnaderna på ömse sidor vid nämnden. Dock skall 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning.

I mål angående inlösen eller ersättning enligt 15 eller 16 § lagen (1970: 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar samt *16 eller 17 § lagen (1981: 000) om allmänna värmesystem* skall huvudmannen svara för kostnaderna på ömse sidor vid nämnden. Dock skall 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning.

I annat mål än som avses i första stycket kan part på begäran tillerkännas ersättning av motparten för kostnad vid nämnden, om det finns särskilda skäl för det.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 841) om betalningsföreläggande för fordringar som skall prövas av statens va-nämnd

Härigenom föreskrivs att 1 § i lagen (1976: 841) om betalningsföreläggande för fordringar som skall prövas av statens va-nämnd skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

För fordran på avgift till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning eller för *allmän fjärrvärmeanläggning* får huvudmannen söka betalningsföreläggande vid allmän underrätt utan hinder av att tvist om anspråket skall prövas av statens va-nämnd.

Föreslagen lydelse

1 §

För fordran på avgift till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning eller för *allmänt värmesystem* får huvudmannen söka betalningsföreläggande vid allmän underrätt utan hinder av att tvist om anspråket skall prövas av statens va-nämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Eliasson

Proposition om styrmedel för introduktion av naturgas

1 Inledning

Riksdagen tog våren 1980 (prop. 1979/80: 170, NU 1979/80: 70, rskr 1979/80: 410) ställning till det s. k. Sydgasprojektet, som innebär att från Danmark införd naturgas skall distribueras inom västra Skåne med början år 1985. Riksdagen godkände dels ett mellan Sveriges och Danmarks regeringar träffat avtal om naturgassamarbete, dels vissa riktlinjer för projektet som kommit till uttryck i en överenskommelse som träffats mellan företrädare för å ena sidan staten och å andra sidan de regionala intressenterna i projektet.

Enligt dessa riktlinjer garanterar staten på visst sätt det ekonomiska utfallet av projektet. Det ingår vidare som en förutsättning att lämpliga styrmedel skapas för att underlätta introduktionen av naturgas. I propositionen anmäldes (s. 59) att frågorna om utformningen av dessa behövde beredas ytterligare innan förslag förelades riksdagen. Den sistnämnda frågan har behandlats i en inom industridepartementet upprättad departementspromemoria (Ds 1981: 6) Styrmedel för introduktion av naturgas. I promemorian föreslås att styrmedel likartade dem som nu finns för att främja användning av fjärrvärme införs för att främja gasintroduktion. Förslagen innefattar viss lagstiftning. Promemorian, som också innehåller en redogörelse för nuvarande förhållanden, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av Svea hovrätt (vattenöverdomstolen), byggnadsstyrelsen, statens naturvårdsverk, bostadsstyrelsen, statens planverk, statens va-nämnd, statens industriverk (SIND), länsstyrelsen i Malmöhus län, sprängämnesinspektionen. Malmö, Lunds, Helsingborgs och Landskrona kommuner, Svenska kommunförbundet, Svenska elverksföreningen, Centrala driftledningen (CDL), Näringslivets byggnadsdelegation, Sveriges industriförbund, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), Sveriges fas-

tighetsägareförbund, Svenska gasföreningen, Svenska Petroleum institutet, Sydgas AB, Swedegas AB och Ångpanneföreningen.

Därjämte har Sydskraft AB i anslutning till remissen lämnat synpunkter.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Allmänna överväganden

Som nämndes i inledningen godkände riksdagen våren 1980 riktlinjer för det s. k. Sydgasprojektet, varmed naturgas introduceras som energikälla i Sverige. Gasen skall användas för uppvärmningsändamål men även andra användningsområden förutsätts. Huvudparten av gasmängden avses sålunda bli förbrukad inom industrin och trädgårdsnäringen. Antalet förbrukare för denna del av gasen är dock begränsat och det helt övervägande antalet förbrukare avses använda gasen för uppvärmning av bostadshus (se avsnitt 4.1 i promemorian). En förutsättning för den beslutade gasintroduktionen har varit att den blir kommersiellt konkurrenskraftig. Det innebär att kostnaderna förutsätts kunna tas ut av konsumenterna och att statliga subventioner inte skall utgå. Att staten i fråga om just Sydgasprojektet åtagit sig vissa ekonomiska garantier sammanhänger med att det är fråga om en av försörjningsskäl motiverad introduktion av en ny energikälla på den svenska marknaden. En redogörelse för Sydgasprojektet och förutsättningarna för dess genomförande finns i prop. 1979/80: 170 s. 50 ff.

Som en förutsättning för gasintroduktionen har gällt att styrmedel införs för att trygga avsättningen av den naturgas som enligt avtal skall levereras från år 1985. Frågan om utformningen av de förutsatta styrmedlen för att underlätta gasintroduktionen har behandlats i den nu remissbehandlade departementspromemorian Styrmedel för introduktion av naturgas. Enligt promemorian finns stora likheter mellan fjärrvärme och gasuppvärmning. I båda fallen är det fråga om centraliserade energisystem som för sin ekonomi kräver hög anslutningsgrad inom verksamhetsområdet. Styrmedlen för att främja gasintroduktion bör därför vara likartade dem som nu finns för att främja användning av fjärrvärme. I promemorian föreslås:

1. Regelsystemet i lagen (1976: 838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar (fjärrvärmelagen, ändrad senast 1980: 239) utvidgas till att avse naturgasnät. Av lagtekniska skäl ersätts den nämnda lagen med en ny lag om allmänna fjärrvärmesystem.

2. I lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen, ändrad senast 1981: 596) ändras 2 § 4 mom. första stycket på så sätt att det undantag från skyldigheten att leverera el för uppvärmning som gäller i fjärrvärmeområdena utvidgas till att avse också naturgasområden.

3. Statligt energisparstöd som kan utgå vid anslutning till fjärrvärme utvidgas till att avse också anslutning till naturgasnät. Vidare föreslås gälla som villkor för bostadslån att för anslutning till ett befintligt naturgasnät lämpade fastigheter skall anslutas. Ett motsvarande villkor gäller f. n. om anslutning till fjärrvärme för därtill lämpade fastigheter.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1982.

Som utvecklats i promemorian (avsnitt 6.2) måste frågan om behovet av styrmedel för att främja användning av naturgas ses mot bakgrund av de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för ett naturgassystem. Ett naturgassystem kräver, liksom ett fjärrvärmesystem, för sin ekonomi hög anslutning inom verksamhetsområdet. Investeringarna i rörledningsnätet måste redan från början dimensioneras för fullt utnyttjande. Det är nödvändigt att säkerställa gasleveranser av viss storlek, som med hänsyn till lagringssvårigheterna snabbt måste avsättas. Det blir därför viktigt att snabbt och i stor omfattning få gaskonsumenter anslutna till systemet. Eftersom dessa till slut skall bära kostnaderna för systemet, är det betydelsefullt att denna kostnad delas av många redan från början. Det är även i gaskonsumenternas intresse att så sker. Det är emellertid svårt att garantera en tillräckligt snabb och omfattande anslutning till naturgasnätet enbart genom prissättningen. Det är ju inte tillräckligt att gasen i de aktuella områdena har en med alternativa energislag jämbördig konkurrensförmåga utan gasen måste vara klart billigare för att en sådan anslutning med hög grad av säkerhet skall komma till stånd. Eftersom det förutsatts att staten inte skall subventionera gasanvändningen, kan det visa sig svårt för gasdistributören att erbjuda tillräckligt låga priser för att uppnå önskad anslutning utan att projektets ekonomi därmed undergrävs.

F. n. har en gasdistributör inte till sitt förfogande några direkta styrmedel för att få avsättning för gasen. Jag vill understryka att enligt den ekonomiska analys som gjorts inför gasintroduktionen naturgasens kostnader har bedömts konkurrenskraftiga i förhållande till andra energislag. Dessa kostnader är emellertid beräknade med utgångspunkt i att en sådan anslutning som nyss nämndes kan uppnås. Det är därför som styrmedelsfrågan har bedömts som väsentlig inför beslutet om naturgasintroduktion. De åtgärder som nu föreslås innebär att naturgasen får samma förutsättningar som fjärrvärmens, vars tekniska och ekonomiska villkor är likartade.

Förslagen har fått ett övervägande positivt bemötande från remissinstanserna. Endast i några fall har kritik av grundläggande slag framförts. Sålunda anser statens industriverk att de föreslagna styrmedlen åtminstone tills vidare inte bör genomföras. Enligt industriverket medför dessa mer långtgående ingrepp i konsumenternas fria val än vad som skulle behövas för att möjliggöra en naturgasintroduktion, åtminstone så länge naturgasen är befriad från energiskatt. Industriverket anför vidare att, om det skulle anses nödvändigt att stödja naturgasen med sådana ingrepp i marknaden

som föreslås, det är viktigt att tillämpningen av bestämmelserna kringgärdas med starka restriktioner för att tillvarata konsumenternas intressen.

Som framgår av både prop. 1979/80: 170 (s. 58) och promemorian (avsnitt 6.1) har ingått som en förutsättning för introduktionen av naturgas att denna liksom andra energislag skall beläggas med energiskatt. Däremot förutsätts att gasen inte kommer att beläggas med högre skatter och avgifter än som gäller för olja. Flera remissinstanser, bl. a. Sydgas AB, har framhållit att frågan om skatt på naturgas och gasol måste klarläggas snarast möjligt. Med anledning därav vill jag nämna att skattefrågan avses bli behandlad i samband med ställningstagandet till det förslag från energiskattekommittén (B 1979: 06) som beräknas föreligga under vintern 1981/82. Det saknas enligt min mening anledning att anta att naturgasen kommer att få en så gynnsam behandling i skattehänseende att behovet av styrmedel minskar eller faller bort.

Industriverket anser vidare att det finns risk för att konsumenternas valfrihet och intresse av låga uppvärmningskostnader kan komma att otillräckligt tillgodoses om förslagen genomförs. Denna fråga har uppmärksamrats också av några andra remissinstanser. Vattenöverdomstolen anser att med hänsyn till rättssäkerheten framför allt för konsumenterna den föreslagna lagen om allmänna värmesystem bör gälla för fjärrvärmeanläggningar och naturgasnät utan särskild allmänförklaring. Samma uppfattning har statens va-nämnd. Även byggnadsstyrelsen tar upp frågan om konsumentskyddet. Enligt dess mening är detta skydd svagt redan i fjärrvärmelagen, varför denna prövade lag inte bör utvidgas till naturgassystem. I stället bör i första hand priser och skatter i kombination med gynnsamma anslutningslån användas som styrmedel. SABO avstyrker förslaget med hänvisning till att konsekvenserna för konsumenterna inte belysts i tillräcklig omfattning.

I anledning av dessa invändningar vill jag till en början hänvisa till vad jag tidigare nämnde om de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för ett naturgassystem. Enligt min mening är det inte tillräckligt med enbart ekonomiska styrmedel för att få till stånd en hög anslutningsgrad, eftersom detta förutsätter att gasen måste erbjudas till en avsevärt lägre kostnad än alternativa energislag. Visserligen tyder de beräkningar av konsumenternas kostnader som gjorts i fråga om Sydgasprojektet på att gasen troligtvis kommer att bli något billigare än alternativa energislag, även med en energiskatt i nivå med den som gäller för olja. Som jag redan nämnt är detta inte tillräckligt för att systemet snabbt och effektivt skall kunna genomföras utan styrmedel.

Jag anser därför att — som också förutsatts i överenskommelsen med Sydgasintressenterna — styrmedel av den art som föreslagits i promemorian bör tillskapas för att främja naturgasintroduktionen.

Vad därefter gäller konsumentskyddet vill jag framhålla följande. De styrmedel som nu föreslås för gas är desamma som tidigare gällt för

fjärrvärme. Några större olägenheter för konsumenterna har användningen av dessa hittills knappast givit upphov till. Jag anser att övervägande skäl talar för att naturgasen jämföras med fjärrvärmens i dessa hänseenden. Jag är inte nu beredd att föreslå att regelsystemet i fjärrvärmelagen görs direkt tillämpligt utan allmänförklaring eller att prisreglering motsvarande den som gäller för elleveranser införs. Jag vill dock understryka att frågan om konsumentskyddet är viktig och att utvecklingen måste följas med uppmärksamhet.

I övrigt vill jag peka på att styrmedelsfrågan också måste ses mot bakgrund av att det i första hand är kommunerna som engagerar sig i värmeförsörjningsprojekt av den karaktär det här gäller. Det innebär att det i hög grad är kommunerna som förfogar över användningen av styrmedlen. Som utvecklas i promemorian (avsnitt 6.2) har kommunerna bl. a. genom sitt planmonopol redan nu betydande möjligheter att påverka uppvärmningsformerna inom kommunens område, särskilt vad gäller nybebyggelse. I uppbyggnaden av naturgasdistributionen får förutsättas att kommunerna, liksom när det gäller distributionen av el och fjärrvärme, kommer att ha ett starkt inflytande. Även om gas- eller eldistributionen inte sker i direkt kommunal regi, måste kommunens uppfattning få stor betydelse för frågan om ett naturgasnät bör allmänförklaras eller elvärme tillhandahållas i ett område som är planerat för naturgasuppvärmning. Styrmedlen ger kommunerna bättre möjligheter till en rationell avvägning mellan uppvärmningsformerna el, fjärrvärme och naturgas inom kommunen. Att kommunerna får ökade möjligheter att genomföra intentionerna i sin energiplanering stämmer också väl överens med kommunernas allt betydelsefullare roll i energipolitiken, bl. a. när det gäller arbetet med att minska oljeberoendet. Jag vill erinra om den ändring som nyligen gjorts i lagen (1977: 439) om kommunal energiplanering (SFS 1981: 601) av innebörd att kommunerna skall ha en särskild plan för att minska oljeberoendet.

Att kommunerna ges ökade styrmedel för att påverka uppvärmningsformerna inom kommunen innebär samtidigt att den enskildes valfrihet i fråga om uppvärmningsform minskar. Det är något som måste accepteras, men det medför också krav på att konsumentgrupper behandlas rättvist i förhållande till varandra. Att kommunernas inflytande över uppvärmningsformerna också innebär ett ansvar för dem att inga konsumentgrupper påtagligt missgynnas är självklart.

Sammanfattningsvis anser jag således i likhet med de allra flesta remissinstanserna att förslagen i promemorian bör genomföras på i huvudsak angivet sätt. I fråga om inarbetandet av naturgas i fjärrvärmelagens regelsystem har jag samrått med chefen för justitiedepartementet och i fråga om energisparstödet och därtill hörande frågor med chefen för bostadsdepartementet. Ikraftträdandedatum bör som föreslagits vara den 1 januari 1982. Jag är medveten om att förberedelse tiden för de tillämpade organen blir

kort. Å andra sidan är det för styrmedlens effektivitet, som understrukits från flera håll, väsentligt att de kan tillämpas snarast möjligt. I det följande kommer jag att mer i detalj behandla de olika förslagen.

2.2 Lagen om allmänna värmesystem m. m.

Promemorieförslaget innebär att fjärrvärmelagens regelsystem utvidgas till att avse också naturgasnätet. I övrigt kvarstår regelsystemet oförändrat. Emellertid medför denna i sak begränsade åtgärd att lagens rubrik och samtliga paragrafer måste ändras. Av lagtekniska skäl har det därför ansetts lämpligare att ersätta fjärrvärmelagen med en ny lag om allmänna värmesystem.

Endast ett fåtal remissinstanser har berört lagförslaget i promemorian. Vad Vattenöverdomstolen och statens va-nämnd anfört om att göra lagens regler tillämpligen utan allmänförklaring har jag nyss behandlat. Dessa remissinstanser liksom Sveriges kommunförbund tar också upp och avstyrker det undantag från lagens tillämpning som enligt 3 § i förslaget gäller för industrifastigheter och trädgårdsnärings byggnader. Va-nämnden avstyrker också undantaget för gasanvändning för annat ändamål än värmeförsörjning med hänvisning till att avgränsningssvårigheter kan uppstå vid rättstillämpningen. Nämnden påpekar att, även om storförbrukares fastigheter omfattas av lagen, inget hinder möter mot att undanta dem från anläggningens verksamhetsområde.

Lagen gäller naturgasnät vars ändamål är att bereda värmeförsörjning åt bebyggelse. I praktiken kommer naturgasnäten att användas också av leveranser av gas som utnyttjas för andra syften, bl. a. industriella processer. Frågan blir då hur sådana leveranser skall behandlas i lagens regelsystem. Den i promemorian valda lösningen innebär att de undantas från lagens tillämpning och att dessutom leveranser till industrins och trädgårdsnärings byggnader undantas även till den del gasen utnyttjas till "rätt" ändamål, nämligen värmeförsörjning av själva byggnaderna.

Den framförda kritiken tar enligt min mening inte tillräcklig hänsyn till de omständigheter som har föranlett undantagen och som är särskilt tydliga när det gäller industrin. Gasleveranserna dit kommer huvudsakligen att gälla processändamål och värmeförsörjningen av själva byggnaderna att vara en bisak. En lösning som innebär att alla gasleveranser oavsett ändamål i ett allmänförklarat naturgasnät omfattas av lagens regler skulle förutsätta att frågan om behovet av energi för t. ex. industriella processer bör tillgodoses med gas eller på något annat sätt kan prövas inom lagens ram. Detta skulle enligt min mening föra för långt. Om man undantar gasleveranser för annat ändamål än värmeförsörjning av bebyggelse men behåller regelsystemet för alla leveranser för sådan värmeförsörjning, uppkommer också svårigheter. I fråga om de industriella processerna kommer de levererade kvantiteterna naturgas att bli stora och i många fall ske på

sådana tider då distributören är tvungen att ta emot stora mängder naturgas, medan efterfrågan från bostadskonsumenterna är låg. Sådana omständigheter kan förmodas leda till skillnader i priset på den levererade gasen. Eftersom användningen för industriella processer intar den dominerande rollen vid gasleveranser till industrin, bör det finnas förutsättningar att få de avtal som styr den i detta sammanhang marginella naturgasmängd som används för värmeförsörjning av industribyggnader. Det är därför enligt min mening lämpligt att helt undanta industribyggnader. Resonemanget är också tillämpligt på trädgårdsnäringsens byggnader, som kräver mycket värme utan att det i egentlig mening är fråga om värmeförsörjning av själva byggnaden.

Vad gäller va-nämndens invändning att storförbrukares fastigheter kan omfattas av lagen men i lämpliga fall undantas från värmesystemets tillämpningsområde vill jag säga följande. Den undantagsmöjlighet som enligt lagens 10 § öppnas för bl. a. storförbrukare förutsätter att uppvärmningsbehovet kan med större fördel tillgodoses på annat sätt än genom det allmänna värmesystemet. I de nu aktuella fallen kan knappast hävdas att så är fallet. Naturgasen kommer till dem ur samma ledningsnät som betjämnar övriga naturgaskonsumenter inom det allmänna systemet och för samma ändamål, nämligen värmeförsörjning av bebyggelse.

Sammanfattningsvis anser jag därför att de i promemorian föreslagna undantagen från lagens tillämpningsområde bör gälla. Jag återkommer till undantagsfallen i specialmotiveringen.

I övrigt bör som påpekats från vissa remissinstanser frågan om äganderätten till en naturgasinstallation inte regleras i lagen. Det innebär att sista meningen i förslaget 18 § bör utgå.

Den nya lagen medför vissa följdändringar i lagen (1976:839, ändrad senast 1979:245) om statens va-nämnd och lagen (1976:841) om betalningsföreläggande för fordringar som skall prövas av statens va-nämnd.

Även om mitt förslag formellt gäller en ny lag, är det i praktiken fråga om från lagteknisk synpunkt begränsade ändringar i fjärrvärmelagen samt följdändringar av marginell natur i annan lagstiftning. Jag anser därför att lagrådets yttrande över lagförslagen kan undvaras. Visserligen har inte fjärrvärmelagen underställts lagrådets granskning, men detta sammanhänger med att den lagen i sin tur har modellerats efter den lagrådsgranskade lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (jfr. prop. 1975/76: 149 s. 46). Jag vill vidare framhålla att det är mycket angeläget med ett så snabbt ikraftträdande som möjligt för den lagstiftning jag föreslår i detta ärende, eftersom arbetet med Sydgasprojektet pågår och frågan om lämplig uppvärmningsform f. n. övervägs av många fastighetsägare. En fördröjning av lagstiftningsfrågans behandling skulle därför kunna medföra avsevärt men.

2.3 Ändringen i ellagen

Enligt ellagen behövs tillstånd för att dra fram eller begagna en elektrisk starkströmsledning. Ett sådant tillstånd meddelas antingen som linjekoncession, som gäller ledning med en i huvudsak bestämd sträckning, eller områdeskoncession, som gäller ledningsnät inom ett visst område. Den som innehar områdeskoncession har ensamrätt på eldistributionen inom området. Tillståndsfrågan prövas av regeringen eller statens industriverk.

Den som innehar områdeskoncessionen är enligt 2 § 4 mom. ellagen skyldig att tillhandahålla ström åt i princip alla som inom området behöver det för normalt förbrukningsändamål. Till sådana ändamål räknas värmeförsörjning av bebyggelse, alltså elvärme. Sedan den 1 juli 1977 föreligger dock inte skyldighet att leverera el för uppvärmningsändamål till byggnader i områden där fjärrvärme distribueras eller avses bli distribuerad.

Den som innehar linjekoncession är i sin tur skyldig att tillhandahålla ström till den som innehar områdeskoncession så att denne kan uppfylla sina förpliktelser mot abonnenterna. Frågor om förpliktelser enligt de nu angivna bestämmelserna prövas av statens industriverk.

Promemorieförslaget, som jag av tidigare anförda skäl ansluter mig till, innebär att undantaget från leveransskyldighet av elvärme i fjärrvärmeområden utvidgas till att avse också naturgasområden. I förtydligande syfte görs också ett tillägg av innebörd att leveransskyldighet föreligger till sådana byggnader inom fjärrvärme- eller naturgasområden, vars värmeförsörjning av särskilda skäl lämpligare kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma fjärrvärme- eller naturgassystemet. Som exempel kan nämnas kulturbyggnader där det är mindre lämpligt att dra in rörsystem.

Lagändringen bör i enlighet med promemorieförslaget inte gälla om skyldigheten att tillhandahålla ström för uppvärmning har uppkommit före ikraftträdandet. Har med andra ord fastigheten vid denna tidpunkt elvärme, har elleverantören inte rätt att avbryta leverans för detta ändamål.

Malmö kommun har ansett att detta inte bör gälla i alla situationer, eftersom det kan tänkas fall, t. ex.: vid storsanering, då ledningsnätet måste byggas om totalt men abonnenten står kvar. Till detta vill jag säga att lagstiftningen inte bör få retroaktiv verkan. Å andra sidan är rättigheten till elvärme inte knuten till abonnenten som person utan som ägare till en viss byggnad. Om byggnaden rivs och ersätts med ett nybygge måste givetvis uppvärmningsfrågan kunna prövas på nytt förutsättningslöst. Det samma kan gälla när en ombyggnad är så omfattande att uppvärmningssystemet byts ut helt och hållet. Det nu sagda måste dock tillämpas med stor försiktighet med hänsyn till de enskildas rättssäkerhet. Frågor om leveransskyldighet föreligger prövas som jag nämnde av statens industriverk.

Malmö kommun har också tagit upp frågan om leveransskyldighet i det fall elenergi har beviljats som provisorium intill dess det gemensamma

systemet är utbyggt. Kommunen anser att vid allmänförklaring all elvärmeleverans som görs innan det allmänförklarade systemet är utbyggt skall anses som provisorium såvida inte det klart dokumenterats att fastigheten inte skall ingå i det allmänförklarade systemet. Det är självklart att möjlighet skall finnas att provisoriskt lösa uppvärmningsfrågan för en fastighet i ett ännu inte uppbyggt fjärrvärme- eller naturgasområde med elvärme utan att rättigheten till elvärme blir permanent. I denna fråga råder avtalsfrihet. Det är emellertid av vikt att den provisoriska karaktären av elvärmeleveransen står klar för abonnenten då avtalet träffas.

Statens industriverk har tagit upp en fråga i anslutning till det nu sagda. Enligt verket bör skyldighet att leverera el finnas om en fastighet inrättats för direktverkande el utan rörsystem i ett område som sedermera planeras för uppvärmning med naturgas eller fjärrvärme. Den situation som avses är alltså att sedan lagreglerna trätt i kraft en byggnad fått byggnadslov och uppförts utan rörsystem för uppvärmning med elradiatorer i ett område som sedermera planeras för naturgas. Jag delar uppfattningen att i ett sådant fall det i allmänhet inte ter sig rimligt att söka framtvunga övergång till naturgas genom att undanröja förutsättningen för det ursprungliga uppvärmningssystemet. Frågan om i ett särskilt fall eldistributören har rätt att avbryta leverans av el för uppvärmningsändamål, vilket förutsätter att värmeförsörjningen inte bedöms med större fördel kunna tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet, ankommer det i sista hand på industriverket att pröva.

Även denna lagändring bedömer jag vara av sådan beskaffenhet att lagrådets yttrande kan undvaras. I fråga om angelägenheten av ett snabbt ikraftträdande vill jag hänvisa till avsnitt 2.2.

2.4 Ekonomiskt stöd m. m.

Departementspromemorian tar även upp vissa förslag som gäller hur införandet av ett naturgassystem bör påverka de förutsättningar som gäller för statens stöd till finansieringen av bostadsbyggandet och för energisparstödet. Jag tar nu – efter samråd med chefen för bostadsdepartementet – upp dessa frågor.

Enligt 9 a § bostadsfinansieringsförordningen (1974:946, omtryckt 1980:329, ändrad senast 1981:588) gäller som ett allmänt villkor för bostadslån till *ny- eller ombyggnad* att huset ansluts till befintlig fjärrvärmeanläggning eller annan kollektiv värmeanläggning, om en sådan anslutning är möjlig och särskilda skäl mot anslutning inte föreligger. Vid ombyggnad tillämpas dessa villkor dock inte i fråga om lån för sådana ombyggnader som görs uteslutande av andra skäl än att höja bostadsvärdet – exempelvis energilån, lån för gårdssanering eller lån för ändrad lägenhetsammansättning.

I departementspromemorian har föreslagits att det villkor om anslutning

till en befintlig fjärrvärmeanläggning som gäller för lån till ny- eller ombyggnad skall utvidgas till att också avse anslutning till ett befintligt naturgassystem. Flertalet remissinstanser har ställt sig bakom dessa förslag. Jag förordar därför att det nuvarande villkoret i 9 a § bostadsfinansieringsförordningen utvidgas till att också avse anslutning till ett befintligt gasnät som är avsett att utnyttjas för distribution av naturgas. Jag vill tillfoga att såväl anslutningsavgifter som kostnaderna för den nödvändiga utrustningen kan medräknas i låneunderlaget för bostadslånet redan med nuvarande bestämmelser. Det föreslagna ändrade bostadslånevillkoret bör träda i kraft den 1 januari 1982 och tillämpas i ärenden där ansökan har kommit in till förmedlingsorganet efter ikraftträdandet.

Som har framgått av min redogörelse i det föregående har departementspromemorian också tagits upp förslag om att statligt stöd skall lämnas även i andra fall då *befintliga bostadshus* ansluts till ett naturgasnät. Stöd bör enligt förslaget lämnas inom ramen för stödet till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. enligt samma regler som där gäller för anslutning till fjärrvärme.

Jag vill erinra om att möjligheterna till energisparstöd i samband med en övergång till andra energislag än olja har utökats kraftigt från och med den 1 juli 1981. Vid sin anmälan av de förslag som låg till grund för statsmakternas beslut i den frågan (prop. 1980/81:133, CU 1980/81:37, rskr 1980/81:384) förutskickade bostadsministern att den särskilda frågan om stöd i samband med anslutning till ett naturgassystem skulle tas upp i ett senare sammanhang. Reglerna för stödet till energisparande åtgärder i bostadshus m. m. bör kompletteras så att lån – med de begränsningar som jag strax återkommer till – lämnas också för åtgärder som innebär en övergång från olja till naturgas för produktion av värme och varmvatten i befintliga bostadshus. De regler som gäller för anslutning till fjärrvärme bör därvid i huvudsak ges en motsvarande tillämpning.

Naturgasen kommer att kunna introduceras först under år 1985. Avsikten är att under tiden fram till denna tidpunkt leverera gasol från provisoriska gasolanläggningar i det nät som nu byggs upp. Enligt vad jag har erfarit kommer anslutning i vissa fall att ske till befintliga stadsgasnät, varvid försörjningen under denna övergångstid sker med stadsgas. I avvakten på att leveranserna av naturgas inleds bör man enligt departementspromemorian begränsa stödet för befintliga byggnader till att avse fall då den gamla uppvärmningsanläggningen måste bytas redan av andra skäl.

Om stöd före år 1985 för den befintliga bebyggelsens del begränsas till att avse enbart utjänta anläggningar kommer enligt Malmö energiverk endast sporadiska anslutningar att genomföras. Energiverket har därför föreslagit att stöd skall få lämnas utan särskilda begränsningar även under uppbyggnadstiden. Andra remissinstanser har föreslagit att stödet skall gälla retroaktivt för åtgärder som vidtas efter den 1 juli 1981.

För egen del vill jag anföra följande. En övergång till gasol eller stadsgas

medför ingen minskning av oljeberoendet och tjänar alltså inte det primära syftet med det statliga stödet. I likhet med flertalet av de remissinstanser som har uttalat sig i frågan förordar jag därför att stödet till en övergång till naturgas i befintliga byggnader begränsas på det sätt som har föreslagits i departementspromemorian. Jag förordar vidare att de föreslagna nya reglerna för energisparstöd för anslutning till naturgasnät träder i kraft den 1 januari 1982 och tillämpas i ärenden där beslut om lån meddelas efter ikraftträdandet.

Som redovisas i promemorian beräknas Sydgasprojektet komma att beröra totalt ca 11000 abonnenter. Omkring 30% av gasmängden avses komma att utnyttjas för uppvärmning av bostadshus, varav ca 10000 småhus och ca 200 flerbostadshus. Den förtida inkopplingen under tiden fram till dess att naturgasleveranserna tas upp bedöms komma att beröra ca 2000 hus. Detta kommer att föranleda en endast marginell merutgift i förhållande till de ramar som finns för stöd till energibesparande åtgärder i befintlig bebyggelse. Mot denna bakgrund bedömer jag att det för energisparstödet del inte finns något behov av utökade beslutsramar eller ytterligare medel för utbetalningar. Samma bedömning gör jag beträffande beslutsramar och anslag för bostadslån till ny- och ombyggnad.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom industridepartementet upprättats förslag till

1. lag om allmänna värmesystem
2. lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar
3. lag om ändring i lagen (1976: 839) om statens va-nämnd
4. lag om ändring i lagen (1976: 841) om betalningsföreläggande för fordringar som skall provas av statens va-nämnd.

Lagförslagen under 1, 3 och 4 har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om allmänna värmesystem

Lagen om allmänna värmesystem är i allt väsentligt byggd på lagen (1976: 878) om allmänna fjärrvärmeanläggningar med den sakliga nyheten att regelsystemet omfattar även naturgasnät. I den nya lagen har 1 och 2 §§ getts en delvis ny struktur. Vidare har fjärrvärmelagens hänvisning till statens industriverk ändrats till "den myndighet som regeringen bestämmer", vilken i lagen omnämnes "tillsynsmyndigheten". Därigenom und-

viks att myndighetsorganisationen fastställs i lag. Vad gäller energiområdet har riksdagen beslutat (prop. 1980/81:90, NU 1980/81:60, rskr 1980/81:381) om inrättande från den 1 juli 1982 av en ny central myndighet, statens energiverk, som avses överta bl. a. statens industriverks uppgifter på detta område.

I 3 § som saknar motsvarighet i fjärrvärmelagen undantas från regelsystemet för allmänna naturgasnät gasleveranser till industribyggnader, trädgårdsnäringsens byggnader och gasleveranser i övrigt som inte gäller uppvärmning. I förhållande till promemoriaförlaget har en formell omarbetning av lydelsen skett i förtydligande syfte. Med industribyggnad förstås enligt fastighetstaxeringslagen (1979: 152) byggnad som är inrättad för industriell verksamhet. Med byggnader inrättade för trädgårdsnäringsen avses växthus och liknande som används i driften av trädgårdsföretag, dvs. företag med yrkesmässig produktion av trädgårdsprodukter eller must (jfr. förordningen (1979: 427) om statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering). Leveranser enligt punkt 2 torde framför allt gälla gas för matlagningsändamål.

Att ett naturgasnät allmänförklaras medför att huvudmannen är skyldig att till fastigheterna inom verksamhetsområdet leverera naturgas för att bereda där befintliga bostadshus eller annan bebyggelse värmeförsörjning. Därmed avses uppvärmning av byggnaden samt tappvarmvatten. Såväl skyldigheten att låta fastighetsägare bruka systemet enligt 9 §, avgiftsskyldigheten för fastighetsägare enligt 10 § som leveransskyldigheten enligt 12 § gäller gas för sådan värmeförsörjning. Detta hindrar inte att gas levereras genom rörsystemet också för andra ändamål. Ett naturligt sådant ändamål är uppvärmning för matlagning. Det är säkerligen ett önskemål för många ägare till fastigheter med gasuppvärmning att använda gas också för detta ändamål liksom för leverantören att få avsättning för ytterligare gas i det rörsystem som ändå finns till fastigheten. Sådana till volymen marginella gasleveranser som i praktiken inte behöver särskiljas från leveranser för värmeförsörjning omfattas sålunda inte av lagens regler utan får regleras avtalsvägen. Det pris som gasdistributören tar ut för den gas som levereras för matlagningsändamål torde bli detsamma som för den övriga gasen. Några komplikationer vid tillämpningen av lagen bör därför inte uppkomma.

Ett annat ändamål som däremot har stor praktisk betydelse är användning i industriella processer. Som framgått av det tidigare avses en betydande del av gasen i Sydgasprojektet bli använd för sådant ändamål. Att infoga ett sådant användningsområde i lagen om allmänna värmesystem har som framgått av den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2) ansetts mindre lämpligt. Det är mot den bakgrunden som undantaget för industribyggnaders värmeförsörjning skall ses. Frågan om värmeförsörjningen av en sådan byggnad hör nära samman med energianvändningen över huvud i verksamheten och har i det sammanhanget ofta mycket underordnad bety-

delse. Likaså föreligger speciella omständigheter i fråga om trädgårdsnäringsens byggnader såsom växthus o. d. Uppvärmningsbehovet är här mycket stort men gäller inte uppvärmning för traditionella ändamål. I stället finns en viss likhet med processindustrin på så sätt att uppvärmningen är en förutsättning för driften och produktionsresultatet.

I övriga paragrafer har gjorts ändringar av endast formell och språklig art i förhållande till motsvarande bestämmelser i fjärrvärmelagen. I den nya lagen motsvaras 4–38 §§ fjärrvärmelagen. I fråga om bestämmelsernas närmare innebörd hänvisas till prop. 1975/76: 149. I 18 § har i ett nytt andra stycke (jämfört med 17 § fjärrvärmelagen) angetts innebörden av "naturgasinstallation".

En kortfattad redogörelse för bestämmelserna i fjärrvärmelagen finns i promemorian, avsnitt 5.3.2.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Som framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3) har i ellagens 2 § 4 mom. bestämmelsen om undantag för leveransskyldighet av elvärme i fjärrvärmeområden utvidgats till att avse också naturgasområden. Uttrycket "uppvärmning" har ersatts med "värmeförsörjning" för att få överensstämmelse med terminologin i lagen om allmänna värmesystem (och den tidigare fjärrvärmelagen). Ett tillägg har också gjorts av innebörd att leveransskyldighet föreligger till sådana byggnader inom fjärrvärme- eller naturgasområden vars värmeförsörjning av särskilda skäl lämpligare kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma fjärrvärme- eller naturgassystemet. Denna fråga har liksom övergångsbestämmelserna behandlats i avsnitt 2.3.

I övrigt har några språkliga ändringar gjorts.

4.3 Förslagen till ändringar i lagen (1976:439) om statens va-nämnd och lagen (1976:841) om betalningsföreläggande för fordringar som skall prövas av statens va-nämnd

Dessa lagförslag gäller följdändringar av marginell natur i två lagar som berör statens va-nämnd. I den i rubriken först nämnda lagen har ändringar behövt göras i 1, 2 och 14 §§ och i den senare lagen i 1 §.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen.

dels att antaga förslagen till

1. lag om allmänna värmesystem,
2. lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,
3. lag om ändring i lagen (1976: 439) om statens va-nämnd,
4. lag om ändring i lagen (1976: 841) om betalningsföreläggande för fordringar som skall prövas av statens va-nämnd

dels godkänna vad jag förordat om

1. förutsättningar för statliga bostadslån,
2. vidgning av energisparstödets tillämpningsområde.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag föredraganden har lagt fram.

Bilaga I

INDUSTRI-
DEPARTEMENTET

STYRMEDEL FÖR INTRODUKTION AV NATURGAS

Ds I 1981: 6

INDUSTRIDEPARTEMENTET
Rättssekretariatet

Innehåll	Sid
1 Inledning	29
2 Sammanfattning av promemorians förslag	30
3 Naturgassystem	31
3.1 Importsystem	31
3.2 Överföringssystem	31
3.3 Fördelningssystem	34
3.4 Beredskapslagring	34
4 Naturgasmarknaden	36
4.1 Naturgasmarknadens omfattning och struktur	36
4.2 Naturgasens användningsområde	37
4.3 Förbrukarinstallationer	38
4.4 Kostnaderna för konsumenter	38
5 Bestämmelser med anknytning till naturgasdistribution	38
5.1 Allmänt om den rättsliga regleringen	38
5.2 Författningar av betydelse för framdragande av naturgasled- ningar	39
5.2.1 Rörledningslagen	39
5.2.2 Andra författningar	40
5.3 Författningar av betydelse för frågan om styrmedel	43
5.3.1 Lagen om kommunal energiplanering	43
5.3.2 Lagen om allmänna fjärrvärmeanläggningar	44
5.3.3 Ellagen	45
5.3.4 Statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m.	45
5.4 Vissa förslag som förelagts riksdagen i prop. 1980/81:90	48
5.4.1 Lag om utförande av eldningsanläggningar för fast bräns- le	48
5.4.2 Riktlinjer för användning av el för att ersätta olja	49
5.5 Prissättningen på energi i Sverige	50
6 Överväganden och förslag	51
6.1 Teknisk och ekonomisk bakgrund	52
6.2 Styrmedel för gasanvändning	54
6.3 Styrmedlens närmare utformning	61
6.4 Lagtekniska frågor m. m.	65
Bilaga 1.1 Förslag till lag om allmänna värmesystem	67
Bilaga 1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1) innefattan- de vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	73

1 Inledning

Riksdagen beslöt våren 1980 om införande av naturgas som ett tillskott till Sveriges energiförsörjning (prop. 1979/80: 170, NU 1979/80: 70, rskr 1979/80: 410). Det skedde då riksdagen i samband med beslut om vissa energifrågor tog ställning till det s. k. Sydgasprojektet, som innebär att från Danmark införd naturgas skall distribueras inom västra Skåne med början år 1985.

Beslutet innebär att riksdagen godkände dels ett mellan Sveriges och Danmarks regeringar träffat avtal om naturgassamarbete, dels vissa riktlinjer för projektet som kommit till uttryck i en mellan företrädare för å ena sidan staten och å andra sidan de regionala intressenterna i projektet träffad överenskommelse. De senare utgörs av Helsingborgs, Landskrona, Lunds och Malmö kommuner samt Sydkraft AB. Riksdagen godkände också vissa ändringar i den dittillsvarande organisationen på naturgasområdet. Härigenom har det tidigare delvis statsägda bolaget Swedegas AB numera överförs till helstatlig ägo och anknutits till det statliga oljebolaget Svenska Petroleum AB. Swedegas förutsätts ha ansvaret för tillförseln av naturgas till Sverige och också äga huvudledningarna inom landet. Det är Swedegas som på företagsnivå har träffat avtal om den gasimport som ligger till grund för Sydgasprojektet. Organisationens vidare ändrats så att Swedegas tidigare dotterbolag Sydgas AB har överförs i Sydgasintressenternas ägo. Detta bolag är således numera ett från staten fristående regionalt distributionsbolag med i princip fullt tekniskt och ekonomiskt ansvar för distribution inom sitt område. Relationerna mellan Swedegas och Sydgas regleras i särskilda avtal. Det huvudsakliga innehållet av denna reglering ingår i den tidigare nämnda överenskommelsen mellan staten och Sydgasintressenterna.

Beslutet om introduktion av naturgas skall ses mot bakgrund av den strävan att minska oljeberoendet som präglar den svenska energipolitiken. Att använda naturgas från Nordsjön har bedömts innebära framför allt försörjningspolitiska fördelar.

Enligt riktlinjerna för Sydgasprojektet garanterar staten på visst sätt det ekonomiska utfallet. I riktlinjerna för Sydgasprojektet har vidare ingått som en förutsättning att lämpliga styrmedel tillskapas för att underlätta introduktion av naturgas. I prop. 1979/80: 170 anges följande (s. 59):

”I övrigt aktualiseras vissa frågor om lagstiftning m. m. Sydgasintressenterna har således förutsatt att staten ställer lämpliga styrmedel till förfogande för att underlätta den avsedda gasintroduktionen. Frågan om utformningen av sådana styrmedel bereds f. n. inom regeringskansliet. Då arbetet har redovisats och remissbehandling har skett, kan riksdagen föreläggas förslag i detta avseende. I diskussionerna som har föregått överenskommelsen har förutsatts att man i första hand undersöker möjligheterna att skapa styrmedel liknande dem som f. n. finns för att främja användning

av fjärrvärme i bebyggelse som är lämplig för denna uppvärmningsform. Sålunda har pekats på möjligheten att – liksom vad som gäller för fjärrvärmeområde – frita eldistributör från skyldighet att leverera el för uppvärmningsändamål i område med naturgas. Vidare bör enligt riktlinjerna övervägas att införa lagstiftning om naturgasanläggning liknande den som gäller för fjärrvärme enligt lagen (1976:838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar. En tredje möjlighet som har diskuterats är ändring av reglerna för energisparstöd i syfte att övergång till naturgas skall ge liknande möjligheter till stöd som f. n. gäller vid övergång till fjärrvärme.”

I denna promemoria redovisas resultatet av det nämnda beredningsarbetet. Promemorian är disponerad på följande sätt.

Avsnitt 2 innehåller en sammanfattning av förslagen i promemorian.

I avsnitt 3 behandlas uppbyggnaden och utformningen av system för distribution och bruk av naturgas med särskild betoning på användning för uppvärmnings- och hushållsändamål.

Avsnitt 4 behandlar marknaden för naturgas och särskilt för Sydgasprojektet.

I avsnitt 5 redogörs för författningar och andra bestämmelser som har anknytning till distribution av naturgas och som kan ha betydelse för utformningen av styrmedel för avsättning av gasen.

Avsnitt 6 innehåller överväganden och förslag.

2 Sammanfattning av promemorians förslag

Enligt promemorian finns stora likheter mellan fjärrvärme och gasuppvärmning. I båda fallen är det fråga om centraliserade energisystem som för sin ekonomi kräver hög anslutningsgrad inom verksamhetsområdet. Styrmedlen för att främja gasintroduktion bör därför vara likartade dem som nu finns för att främja användning av fjärrvärme. Mot den bakgrunden föreslås i promemorian följande.

1. Regelsystemet i lagen (1976:838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar utvidgas till att avse även naturgasnät. Av lagtekniska skäl ersätts den nämnda lagen med en ny lag om allmänna värmesystem (bilaga 1).

2. I den s. k. ellagen (1902:71 s. 1) ändras 2 § 4 mom. första stycket på så sätt att det undantag från skyldigheten att leverera el för uppvärmning som gäller i fjärrvärmeområden utvidgas till att avse också naturgasområden (bilaga 2).

3. Statligt stöd som kan utgå vid anslutning till fjärrvärme utvidgas till att avse också anslutning till naturgasnät. Som villkor för bostadslån bör, på motsvarande sätt som gäller för fjärrvärme, gälla att en för ändamålet lämpad fastighet skall anslutas till ett befintligt naturgasnät. Reglerna bör anpassas till riksdagens beslut i anledning av den omläggning av energisparstödet som nyligen har föreslagits i prop. 1980/81: 133.

3 Naturgassystem

3.1 Importsystem

Eftersom Sverige saknar egna kända naturgastillgångar, måste en svensk naturgasförsörjning baseras på tillförsel till landet av naturgas. Detta kan ske antingen via rörledningar eller med speciella fartyg, varvid gasen först nedkyls till flytande tillstånd, s.k. LNG. När naturgas nu introduceras genom Sydgasprojektet sker detta via en rörledning från Danmark.

Det transportavtal som slutits med Danmark avser naturgastransporter från danska Nordsjökusten eller dansktyska gränsen. Andra tänkbara importvägar som övervägs i samband med sonderande överläggningar om ytterligare avtal om naturgasköp är ledningar från källor i norska delen av Nordsjön över Norge samt från det sovjetiska gasnätet över Finland och Bottenhavet till Mellansverige.

Importledningarna för naturgas blir av tekniskt-ekonomiska skäl utförda för högt tryck. Transmissionsledningen i Danmark utförs för sannolikt 80 bar.

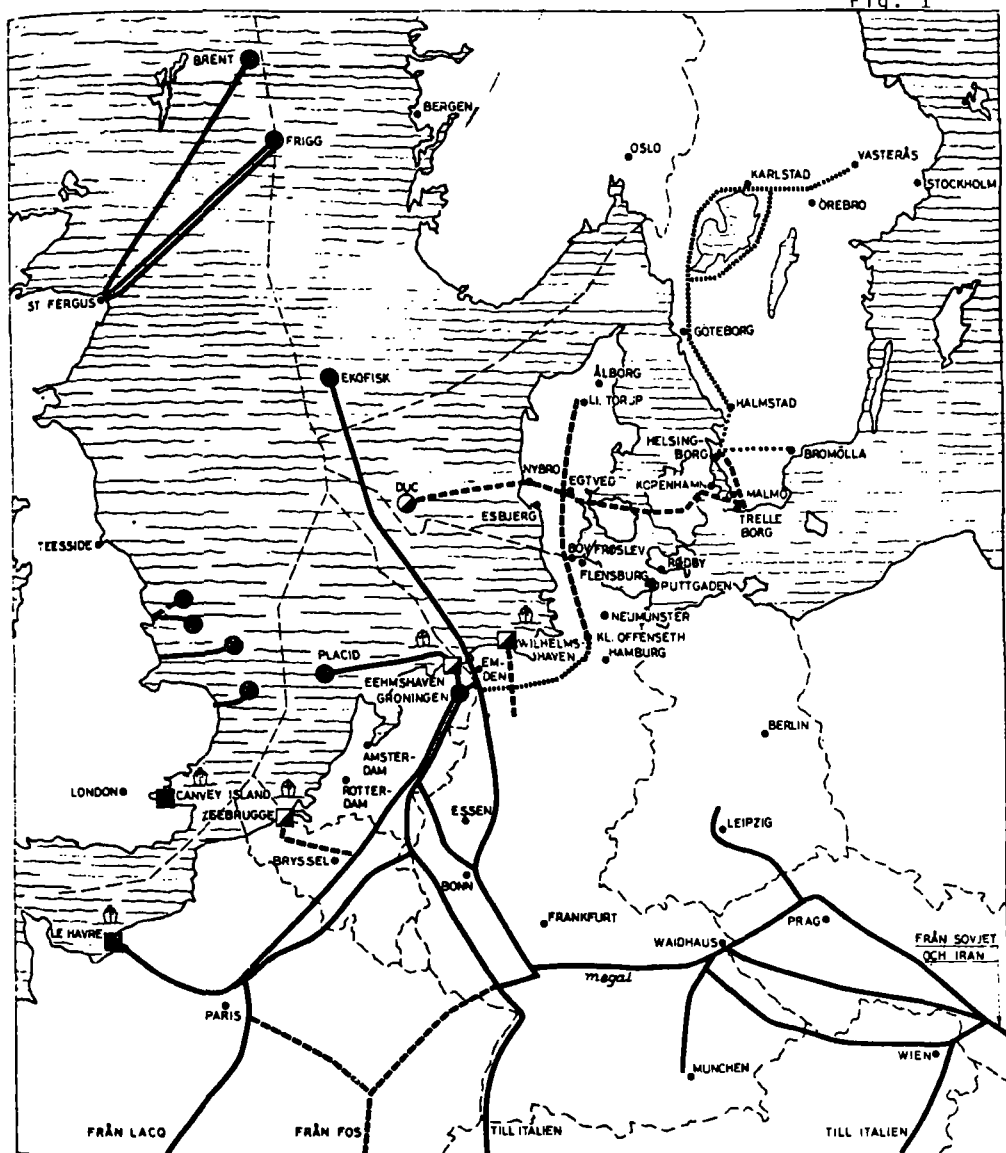
3.2 Överföringssystem

Med överföringssystem avses det transportsystem som för gasen till de områden där avnämare finns och lokal distribution vidtar. Överföringssystemets uppgift är att föra gasen från den punkt där den importeras till de regioner där den skall användas, att förbinda olika importpunkter med varandra och att svara för distribution av naturgas till mottagningsstationer i de tätorter inom en region som skall försörjas med naturgas.

De ledningar som förbinder importpunkterna eller leder gasen till de regioner där den skall användas kallas här stamledningar medan de som enbart leder gasen till mottagningsstationer kallas grenledningar. Motivet att förbinda olika importpunkter är bl. a. att genom ömsesidig reserv reducera konsekvenserna för gasavnämare vid avbrott i leveransen via någon importpunkt.

Kartan, fig. 1, visar ett exempel på tänkbart överföringssystem baserat på import enbart över den planerade tillförselledningen från Danmark. Kartan, fig. 2, visar det överföringssystem som planeras för Sydgasprojektet. Ledningen över Öresund till Klagshamn och vidare norrut till trakten av Hasslarp avses ingå i ett svenskt stamnät medan övriga delar av nätet är att betrakta som grennät. Stamledningen avses tillhöra Swedegas AB medan grennätet skall ägas av Sydgas AB. På lokal nivå avses distributionen ske förutom genom Sydgas AB. På lokal nivå avses distributionen ske förutom genom Sydgas AB genom kommunala återdistributörer som köper gas från Sydgas. Överföringssystemet dimensioneras för högt tryck, san-

Fig. 1

SYMBOLER:

- GASFÄLT MED PÅGÅENDE PRODUKTION
- ◐ GASFÄLT MED PLANERAD PRODUKTION
- BEFINTLIG LNG-TERMINAL
- ◼ PLANERAD LNG-TERMINAL
- RÖRLEDNING I DRIFT ELLER UNDER BYGGANDE
- - - - - PLANERAD RÖRLEDNING
- MÖJLIG FRAMTIDA RÖRLEDNING
- - - - - KONTINENTALSKOULGRÄNS

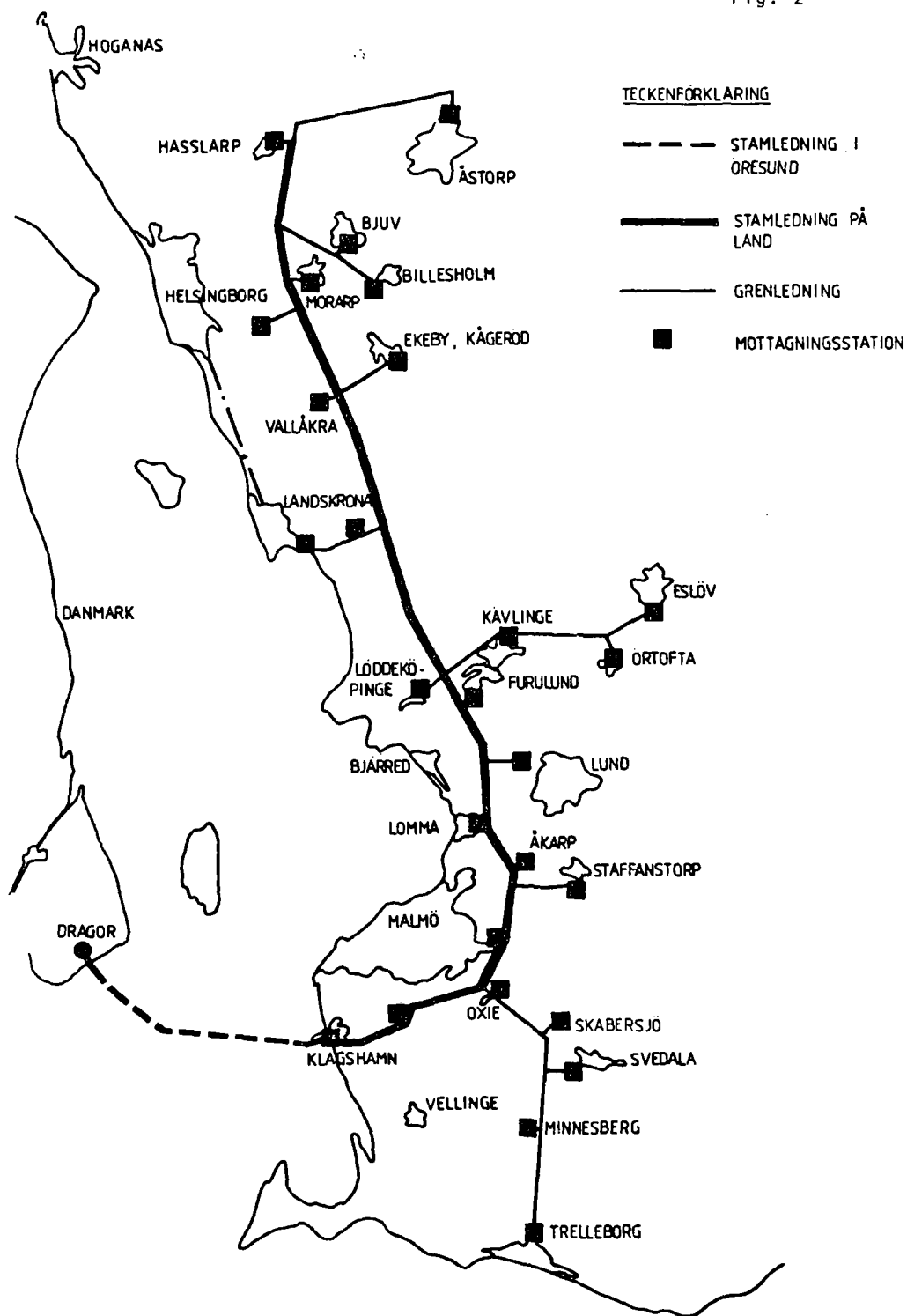
swedegas ab

NOV. 1979

HUVUDLEDNINGSNÄTET FÖR DET
CENTRALEUROPEISKA NATURGAS-
SYSTEMET

PLANERADE DANSKA OCH SVENSKA
NATURGASSYSTEM

Fig. 2

nolikt 80 bar, och utförs med stålror som svetsas samman på platsen. Rördiametrar upp till 700 mm diskuteras för huvudledningarna. Ledningarna grävs ned i marken och botten av Öresund. Något hinder mot att utnyttja marken över ledningarna för t.ex. jordbruksändamål finns inte. Däremot kommer att gälla vissa begränsningar i möjligheten att t.ex. uppföra byggnader över eller i närheten av högtrycksledningen. Rören ytbehandlas för att förhindra korrosion och förses dessutom med elektrodiskt skydd. Via mottagningsstationer, där trycket reduceras (i Sydgasprojektet till 4 bar), fördelas gasen till avnämare genom finmaskiga lokala ledningsnät.

3.3 Fördelningssystem

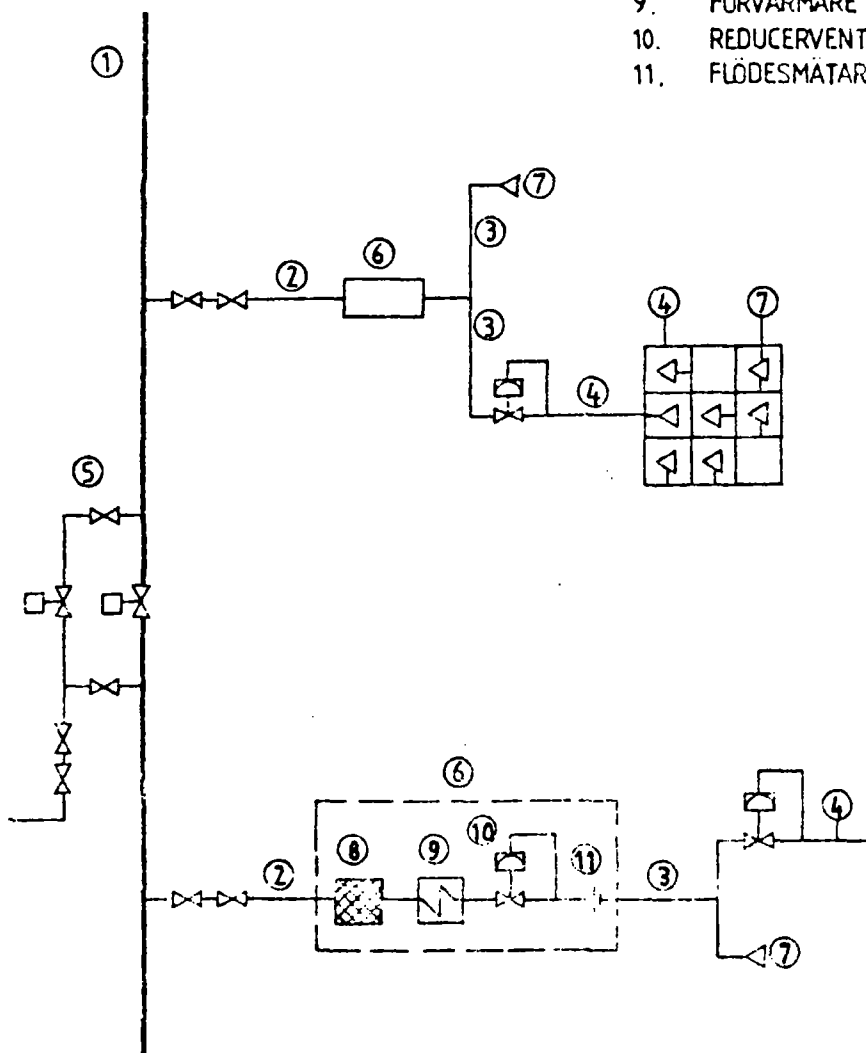
Den lokala naturgasdistributionen sker genom ett rörnät för lågt tryck som kallas fördelningssystem eller lågtryckssystem. Inom Sydgasprojektet skall fördelningsnätet drivas vid högst 4 bars tryck. Vissa större konsumenter ansluts direkt till fördelningsnätet. Flertalet matas dock via servisledningar för lägre tryck anslutna till fördelningsnätet via tryckreducerventiler på sätt som framgår av fig. 3. Mellan högtryckssystemet och lågtryckssystem finns mottagningsstationer. Förutom de komponenter som framgår av fig. 3 planerar Sydgas att utrusta mottagningsstationerna med ett mindre lager av propan och utrustning för inmatning av propan/luftblandning i lågtrycksnätet vid konsumtionstoppar och då tillförseln av naturgas utsätts för störningar. Propan/luftblandningen avpassas så att den i möjligaste mån kan ersätta naturgas hos den slutlige förbrukaren. Inom Sydgasområdet blir det aktuellt att redan 1981 bygga ut delar av blivande lågtryckssystem för att via dessa i avvaktan på naturgasintroduktionen leverera gasol eller stadsgas för uppvärmningsändamål i bostadsområden som byggs. Fördelnings- och servisledningar utförs sannolikt med plaströr. För de grövre fördelningsledningarna kan dock segjärnsrör bli aktuella.

3.4 Beredskapslagring

Beredskapslagring av naturgas är för närvarande svår att genomföra. Genom att vissa förbrukare har möjlighet att i en beredskapssituation övergå till användning av olja skall beredskapslagret för deras vidkommande bestå av olja. För övriga planeras beredskapslagret utgöras av propan eller annan produkt som efter luftblandning eller omvandling kan transporteras i gasform. Efter inblandning av luft kan t.ex. propan pumpas in i lågtryckssystemen och användas på samma sätt som naturgasen.

Fig. 3

1. STAMLEDNING
2. GRÄNLEDNING
3. FÖRDELNINGSLEDNING
4. SERVISLEDNING
5. LINJEVENTILARR.
6. MOTTAGN. STATION
7. FÖRBRUKARE
8. FILTER
9. FÖRVARMARE
10. REDUCERVERTIL
11. FLÖDESMÄTARE

SYDGAS

PRINCIPIELLT NATURGASNÄT

4 Naturgasmarknaden

Ett av villkoren för att en naturgasförsörjning skall få rimlig ekonomi är en viss minsta konsumtionstäthet. För svensk del kan naturgasdistribution därför i första hand komma i fråga i västra och norra Skåne, Väst kustområdet, södra Värmland, Mälardalen till Stockholm och området upp till Gävle. Under vissa omständigheter kan även delar av Norrlands kustland tänkas bli aktuella för naturgasdistribution.

Sverige har i inte obetydlig grad andra förutsättningar för användning av naturgas än andra länder i främst Västeuropa och Nordamerika. Bebyggelsestrukturen i svenska tätorter har varit sådan att fjärrvärme har kunnat byggas ut till konkurrenskraftiga priser. Fjärrvärmesystemen ger möjlighet till en god miljö inom tätorterna och till användning av ett flertal olika bränslen och energislag. Den gör det också möjligt att producera el med ett gott utnyttjande av tillfört bränsle, vilket kommer att få betydelse inför den beslutande utvecklingen av kärnkraften. I den nyligen framlagda propositionen om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1980/81: 90) föreslås en fortsatt kraftig satsning på fjärrvärme och betonas att individuella uppvärmningsformer inte onödigtvis får minska fjärrvärmenätens omfattning. Naturgasens för uppvärmningsändamål naturliga användningsområden kommer därför att ligga utanför fjärrvärmeområdena. Möjligen kan naturgasen komma till användning i fjärrvärmeanläggningar under ett uppbyggnadsskede eller belastningsutjämning.

De mest djupgående analyserna över naturgasmarknaden är de som genomförts inom ramen för Sydgasprojektet. Marknadsbeskrivningen gäller Sydgasområdet men är i stora delar tillämplig även för andra områden i landet som kan bli aktuella för naturgasintroduktion.

4.1 Naturgasmarknadens omfattning och struktur

Det nu beslutade Sydgasprojektet omfattar avsättning av 440 miljoner m³ naturgas per år. Avsättningen bedöms f. n. kunna ske inom kommunerna Trelleborg, Svedala, Vellinge, Malmö, Staffanstorps, Lomma, Kävlinge, Svalöv, Landskrona, Eslöv, Bjuv, Helsingborg, Åstorp och Höganäs. Av dagens oljeförbrukning i detta område enligt tillgänglig statistik kommer därvid ca 25 % att ersättas. 30 % av den importerade gasen avses användas för uppvärmningsändamål (huvudsakligen en- och flerfamiljshus) och andra ändamål där den i huvudsak ersätter eldningsolja 1 och andra högvärdiga bränslen, medan resterande 70 % väntas ersätta eldningsolja 4 och användas främst inom industrin.

Antalet kunder beräknas till knappt 11 000, varav 10 000 i enfamiljshus, 200 i flerfamiljshus med totalt 4 500 lägenheter, 200 panncentraler för fjärrvärme, 100 industrier, 80 trädgårdsmästerier samt ca 200 övriga. En- och flerfamiljshusen omfattas av såväl befintliga som planerade byggnader

enligt de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen, medan för övriga kundkategorier endast nuvarande oljeförbrukare beaktats i marknadsplanen.

4.2 Naturgasens användningsområde

Marknadsföringen inriktas på att dels ersätta lättare oljekvaliteter, dels avsätta naturgasen för kvalificerade ändamål, d. v. s. för användning där naturgasen har fördelar i förhållande till andra bränslen.

Ersättning av lättare oljor innebär i första hand försäljning för uppvärmningsändamål. Förutsättningar för att detta skall vara ekonomiskt möjligt är relativt tät bebyggelse, hög anslutningsgrad och att befintliga uppvärmningssystem baseras på vattenburen värme, dock ej fjärrvärme.

Den naturgasmängd som skall användas för uppvärmning är förhållandevis liten.

Den kvalificerade förbrukningen hänför sig huvudsakligen till industridan och där i första hand processindustrin. I några av de aktuella fallen använder dessa industrier redan i dag lätt eldningsolja eller gasol av processtekniska skäl. För några industrier som i dag använder tjockolja som bränsle och ånga som värmedistributionsmedium kan det bli aktuellt att "föra naturgasen längre in i processen" för att till fullo utnyttja gasens fördelar.

För att kompensera den låga belastningsfaktorn vid användningen av gas för uppvärmningsändamål finns planer på att avsätta vissa kvantiteter naturgas till större industrikonsumenter och hetvattencentraler/kraftvärmeverk på s. k. avbrytbar basis. Detta innebär att kunden disponerar naturgas endast under den del av året då förbrukningen av naturgas är låg och att han under höglastperioden hänvisas till annat bränsle, t. ex. olja. Denna avsättning kan inte ske annat än till relativt låga priser.

Balansen mellan å ena sidan leveranser till uppvärmningsändamål och kvalificerad förbrukning samt å andra sidan avbrytbara leveranser måste anpassas till det krav på utnyttjningstid som leveransen av naturgas enligt importkontrakten ställer samt till kostnaden för komplettering med propan/lufttillförsel under höglasttid.

För anläggningar som byggs fram till år 1985 blir det aktuellt att genomföra s. k. förtida inkoppling. Detta innebär att förbrukaren installerar utrustning för naturgasförbrukning, att en del av det lokala gasnätet byggs ut och att dessa system matas med gasol eller gasol/luftblandning från provisoriska gasolanläggningar i avvaktan på naturgasleveranserna. Förutom för ny bebyggelse kan metoden även tillämpas på enstaka större eller mindre grupper av förbrukare, där nuvarande utrustning är i behov av utbyte. Omfattningen av den förtida inkopplingen uppskattas f. n. till ca 2 000 anslutningar.

4.3 Förbrukarinstallationer

Den utrustning som krävs hos förbrukarna är följande.

På den inkommande ledningen finns avstängningsventiler, säkerhets-, regler- och mätutrustning som ägs och underhålls av distributören. Gasen leds därefter vidare i rör till förbrukningsstället, där gasen förbränns i speciella gasbrännare. För en villapanna för olja räcker det oftast att byta ut oljebrännaren mot gasbrännare. I nya installationer monteras utrustning speciellt anpassad för naturgas. Sådan utrustning kräver litet utrymme samt är billig och effektiv.

På grund av att naturgasen är lättare att reglera än t. ex. olja är gasbrännarna ofta speciellt i industriutförande utrustade med avancerade regler-system för att få högsta möjliga verkningsgrad i användningen.

4.4 Kostnaderna för konsumenten

Konsumenter som övergår till naturgas får förutom gaskostnaderna även kostnader för installationen och en anslutningsavgift.

För uppvärmningsförsäljning beräknas avslutningsavgiften täcka dels serviskostnaden, d. v. s. stickledning till fastigheten, avstängnings-, regler-, säkerhets- och mätutrustning, dels del av det lokala distributionsnätet. Kostnaden för fördelningsnät m. m. skall inkluderas i naturgastariffen. De kostnader som täcks av anslutningsavgiften är avsevärt lägre än motsvarande kostnader vid anslutning till ett fjärrvärmenät.

För industrikunder planeras inte någon generellt tillämplig anslutningsavgift. Leveranserna förutsätts ske vid tomtgränsen och all utrustning med undantag för mätutrustningen bekostas av kunden.

Kostnaden för uppvärmningskundernas installationer, pannor, brännare och rökgaskanaler beräknas bli lägre vid naturgasanslutning än vid egen oljepanna eller fjärrvärmeanslutning, om man däri räknar in anslutningsavgiften, men högre än för elvärme. Jämfört med vad som gäller för vattenburen elvärme bedöms dock merkostnaden som liten.

För industriförbrukare kan jämförelser inte generellt göras med alternativa installationer, eftersom installationerna ofta är helt olika.

5 Bestämmelser med anknytning till naturgasdistribution

5.1 Allmänt om den rättsliga regleringen

En grundläggande författning finns som direkt tar sikte på distribution av naturgas, nämligen lagen (1978: 160) om vissa rörledningar (rörledningslagen). Enligt denna lag, som gäller för transport i rörledning av olja och gas, krävs koncession för framdragande och begagnande av sådana rörledningar. Koncession meddelas av regeringen. Lagen tillkom i direkt syfte att

underlätta introduktion av naturgas i Sverige (jfr prop. 1977/78: 86 s. 63). Genom lagen har skapats förutsättningar för en samlad prövning av ett naturgasprojekt. Den gör det möjligt att underkasta ett ledningsföretag en allsidig prövning i ett sammanhang och att därvid bestämma ledningens huvudsakliga sträckning. Därigenom blir det också möjligt att styra gasdistributionen till områden som är lämpliga i ett större energipolitiskt sammanhang.

Att koncession ges enligt rörledningslagen innebär ett principbeslut att projektet får genomföras med en viss huvudsaklig utformning. Däremot utesluter inte koncessionen att prövning sker också enligt annan lagstiftning. Det beror på att det är omöjligt att på detta tidiga stadium ta ställning till projektets olika detaljer i fråga om inverkan på motstående intressen. En närmare redogörelse för rörledningslagen och andra författningar som har betydelse för gasnätets uppbyggnad ges i avsnitt 5.2. Bestämmelserna har mestadels indirekt betydelse för den styrmedelsfråga som denna promemoria skall behandla och redogörelsen syftar närmast till att visa den lagreglering som gör det möjligt att använda naturgas. Viktig är emellertid kommunernas roll, eftersom samhällsplaneringen kan användas som ett styrinstrument (jfr avsnitt 6.2).

Rörledningslagen behandlar inte alls frågan om relationerna mellan distributören och konsumenterna av den olja eller gas som transporteras i ledningen. Sistnämnda fråga är i det närmaste oreglerad i författningar. Det är i dessa relationer som frågan om styrmedel för att trygga avsättning av naturgas kommer in.

Av betydelse vid övervägande av rättsförhållandet mellan distributör och fastighetsägare är särskilt vissa författningar som har anknytning till styrmedelsfrågan. Dit hör bl. a. fjärrvärmelagen och ellagen. I avsnitt 5.3 lämnas en redogörelse för huvuddragen av de bestämmelser som har intresse i detta sammanhang.

I avsnitt 5.4 redogörs för vissa förslag som riksdagen skall ta ställning till våren 1981 och som, om de genomförs, får betydelse för fastigheter med naturgasuppvärmning.

Slutligen ges i avsnitt 5.5 en översiktlig redogörelse för prissättningen på energi i Sverige.

5.2. Författningar av betydelse för framdragande av naturgasledningar

5.2.1 Rörledningslagen

Enligt rörledningslagen (1978: 160) får rörledning för transport av bl. a. råolja eller naturgas inte framdras eller begagnas utan särskilt tillstånd (koncession). Koncession krävs dock inte för ledningar med en längd av högst 20 kilometer, ledningar som skall utnyttjas huvudsakligen för att tillgodose enskilda hushållsbehov eller ledning som uteslutande skall nyttjas inom hamn eller industriområde (1 §). Fråga om koncession prövas av regeringen (3 §).

I fråga om Sydgasprojektet gäller koncessionsplikten i praktiken stam- och grenledningar, som betraktas som en enhet. Det har således ingen betydelse att vissa grenledningar kan vara kortare än 20 km. Däremot faller de rent lokala fördelnings- och servisledningarna utanför.

I 5–7 §§ behandlas villkoren för koncession. Därvid gäller bl.a. att koncessionen skall avse ledning med en i huvudsak bestämd sträckning. Koncessionen skall gälla viss tid, som får bestämmas till längst 30 år. Regeringen får föreskriva att staten skall ha rätt att delta i verksamheten eller att särskild avgift skall utgå till staten. Även i andra hänseenden får regeringen föreskriva villkor för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

Koncessionshavaren är skyldig att mot ersättning ombesörja transport åt annan om det kan ske utan väsentligt förfång för koncessionshavaren (8 §).

I 10–12 §§ behandlas ansvaret för kostnader, som kan uppkomma om ledning dras fram inom trafikled. Som regel är det koncessionshavaren som skall bekosta de arbeten som härvid måste utföras.

Koncession får ej överlåtas utan medgivande (13 §). Efter anmälan av koncessionshavaren att han vill frånträda sin rätt upphör koncessionen, om inte annat följer av koncessionsbeslutet (14 §). Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, statens industriverk får återkalla koncessionen bl. a. om koncessionshavaren inte uppfyller villkor eller gällande förpliktelser (15 §).

Sedan koncessionen upphört att gälla skall ledningen tas bort och återställningsåtgärder vidtas. Detta gäller också om ledning dragits fram utan koncession (16–17 §§). I 18 § finns närmare bestämmelser om hur återställningsarbetena skall gå till.

I 19–23 §§ finns bestämmelser om bl. a. tillsynen. Tillsynen utövas av statens industriverk, som har rätt att av koncessionshavaren kräva in de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Verket får också för visst fall meddela bestämmelser för att trygga efterlevnaden av lagen såvitt avser rörlednings framdragande och begagnande eller återställningsåtgärder. Verket har viss möjlighet att tillgripa vitesföreläggande för att få till stånd rättelse om koncessionshavaren inte uppfyller meddelade villkor eller föreskrifter. I vissa fall kan verket också förbjuda att verksamheten fortsätts. Om sådant förbud inte efterkommes, får handräckning tillgripas.

I den proposition om riktlinjer för energipolitiken som nyligen förelagts riksdagen (prop. 1980/81:90) föreslås att rörledningslagen utvidgas till att också avse hetvattenledningar.

5.2.2 Andra författningar

Förordningen (1961:568) om brandfarliga varor innehåller bestämmelser om förvaring, hantering, transport och försäljning av sådana varor. Enligt 36 § skall rörledning för transport av brandfarlig gas eller vätska

med tillhörande anordningar vara så utförd, att det föreligger betryggande säkerhet för att vid transporten skada inte vållas genom brand eller annorledes. Enligt 37 § krävs tillstånd av statens industriverk för att från hamn, upplag eller annan anläggning till avnämare eller annan mottagare utanför anläggningens område transportera brandfarlig vara med rörledning. Ett viktigt undantag från tillståndsplikten gäller rörledningar som omfattas av koncession enligt rörledningslagen. Bestämmelserna omfattar således endast lokal distribution av naturgas, i Sydgasprojektets fall fördelningsnätet. Industriverket har vidare möjlighet att föreskriva att tillstånd inte skall krävas för kortare, lokal transport av brandfarlig vara. Även om tillstånd till transport med rörledning meddelats, får transporten inte påbörjas förrän ledningen avsynats och besked lämnats att den får tas i bruk (38 §).

Fråga om tillstånd till transport med rörledning prövas av byggnadsnämnden, om rörledningen i sin helhet skall ligga inom en och samma kommun, av länsstyrelsen om ledningen skall sträcka sig genom mera än en kommun och av regeringen om ledningen skall sträcka sig genom mera än ett län (16 § 1 mom. och 53 § 2 mom.).

Statens industriverk har i förordningen getts ett allmänt bemyndigande att i fråga om brandfarlig vara meddela föreskrifter som gäller tillverkning, handel, hantering, förvärv, överlåtelse, transport eller införsel eller som i övrigt är påkallade från säkerhetssynpunkt (14 § 1 mom.).

Miljöskyddslagen (1969:387) (ML) kan bli tillämplig på naturgasledningar i den mån framdragandet eller begagnandet kan medföra förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde eller medföra störning för omgivningen genom luftförorening, buller, skakning, ljus eller annat sådant och störningen inte är helt tillfällig. Enligt 9 § kan koncessionsnämnden för miljöskydd på anmodan av dem som utövar eller ämnar utöva miljöfarlig verksamhet lämna tillstånd till verksamheten efter prövning enligt ML. Enligt 2 § skall koncession enligt rörledningslagen vara bindande vid prövning enligt ML.

Åtgärd eller användning som omfattas av lagen kallas miljöfarlig verksamhet. Den som orsakar olägenhet genom miljöfarlig verksamhet är i princip skyldig att betala ersättning för detta (30 §). Beträffande den närmare regleringen av ansvarigheten för sådana skador, såsom frågor om befrielse från ansvar i vissa fall, t. ex. för skada orsakad av krigshandling eller naturkatastrofer, regressrätt mot annan som har vållat skadan, jämkning av skadestånd och det inbördes förhållandet mellan flera skadeståndsskyldiga, gäller bestämmelserna i skadeståndslagen (1972:207) och allmänna skadeståndsrättsliga grundsatser.

Statens naturvårdsverk och länsstyrelsen utövar tillsyn över miljöfarlig verksamhet (38 §).

Naturvårdslagen (1964:822) (NvL) kan bli tillämplig vid framdragande av gasledningar i den mån ML inte tillämpas.

Till skydd för friluftslivet råder enligt 15 § NvL strandskydd vid havet,

insjöar och vattendrag. Inom strandskyddsområde får enligt 16 § NVL inte utan länsstyrelsens medgivande utföras anläggning som hindrar allmänheten från att beträda området. I 20 § NVL föreskrivs viss samrådsskyldighet med länsstyrelsen i samband med arbetsföretag som inte omfattas av tillståndstvång enligt NVL men som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön. De nu nämnda bestämmelserna i 16 och 20 §§ gäller dock inte företag vartill tillstånd lämnats enligt vattenlagen eller ML. Det senare innebär att bestämmelsernas tillämpning i fråga om gasledningar blir beroende av om företaget har prövats enligt ML eller inte.

Också vissa bestämmelser i *byggnadslagen (1947:385) (BL)* kan ha betydelse för frågan om framdragning av rörledningar. Detta gäller främst lagens planbestämmelser men också bestämmelserna i 136 a § om lokaliseringsprovning av viss industriell verksamhet kan tänkas få viss indirekt betydelse (jfr prop. 1977/78: 68 s. 68). Sådan provning görs av regeringen men tillstånd får lämnas endast om kommunen har tillstyrkt det.

Regeringens beslut enligt 136 a § BL är bindande för fortsatt provning enligt BL och ML. Det ankommer på koncessionsnämnden för miljöskydd att vid provning enligt ML föreskriva de villkor för verksamheten som krävs från miljöskyddssynpunkt, i den mån frågan inte är reglerad genom regeringens beslut.

Enligt 44 § *väglagen (1971:948)* gäller att elektrisk ledning, vattenledning eller annan ledning, t. ex. gasledning, inte får dras inom vägområde, om inte väghållningsmyndigheten har medgivit det. Har tillstånd till ledningen lämnats i annan ordning enligt lag eller annan författning, räcker det med att anmälan görs hos väghållningsmyndigheten.

Denna meddelar de föreskrifter om arbetets bedrivande m. m. som behövs med hänsyn till vägens bestånd, drift eller brukande.

De nämnda bestämmelserna äger motsvarande tillämpning i fråga om arbete på redan dragen ledning. Brådskande arbete får dock under vissa förutsättningar påbörjas utan tillstånd eller anmälan men väghållningsmyndigheten skall snarast underrättas.

Enligt *ledningsrättslagen (1973:1144)* kan den som för ledning vill utnyttja utrymme inom fastighet få en särskild rätt till detta, s. k. ledningsrätt. Lagen gäller vissa uppräknade slag av ledningar, bl. a. ledningar genom vilka fjärrvärme, olja eller annan råvara eller produkt transporteras från produktställe, upplag eller lastplats (2 §).

Med ledning avses inte bara själva ledningen utan även sådana för dess ändamål erforderliga anordningar som transformatorer, pumpstationer och andra tillbehör (3 §).

Ledningsrätten, som kan tillskapas även tvångsvis, ger ledningsägaren en sukrättsligt skyddad rätt att utnyttja utrymme inom fastighet för ledning (1 §). Ledningsrätten omfattar befogenhet att inom fastigheten vidta de åtgärder som behövs för att dra fram och begagna ledningen.

Ersättning för intrång vid upplåtelse av ledningsrätt utgår enligt de grunder som tillämpas vid expropriation (13 §).

Frågan om upplåtelse av ledningsrätt prövas av fastighetsbildningsmyndighet.

Vid sidan av ledningsrättslagen finns bestämmelser om tvångsupplåtelse av mark för ledningsändamål bl. a. i *expropriationslagen (1972:719) (ExL)*. Enligt 2 kap. 3 § ExL gäller att expropriation får ske för att tillgodose allmänt behov av elektrisk kraft eller annan drivkraft, vatten, värme eller likartad nytthet eller av att bortföra eller oskadliggöra avloppsvatten eller annan orenighet. Sistnämnda bestämmelse omfattar bl. a. allmänna ledningar av skilda slag, t. ex. ledningar för olja, fjärrvärme eller gas. Skall en sådan ledning ingå i ledningsnät av betydelse för riket eller för viss ort eller är intrånget av ledningen ringa i jämförelse med nyttan därav, får expropriation ske även om allmänt behov av ledningen inte föreligger.

Frågan om tillstånd till expropriation prövas av regeringen. Regeringen kan dock överlämna till länsstyrelsen eller, när särskilda skäl föreligger, till annan myndighet att pröva fråga om tillstånd till expropriation, om ansökningen inte har bestritts eller ärendet från allmän eller enskild synpunkt är av mindre vikt.

5.3 Författningar av betydelse för frågan om styrmedel

5.3.1 Lagen om kommunal energiplanering

Enligt lagen (1977:439) om kommunal energiplanering skall kommunerna i sin planering främja hushållningen med energi och verka för en säker och tillräcklig energitillförsel. Kommunerna åläggs också att vid planeringen undersöka förutsättningarna att genom samverkan med annan kommun eller betydande intressent på energiområdet gemensamt lösa frågor som har betydelse för hushållningen med energi eller för energitillförseln. Finns sådana förutsättningar skall de tas till vara i planeringen. Kommun är skyldig att på begäran av statens industriverk lämna uppgift om hur den fullgjort sina skyldigheter enligt lagen.

Företag som använder större mängd energi eller som yrkesmässigt producerar eller distribuerar energi är enligt 2 § skyldigt att på begäran lämna kommunen de uppgifter som behövs för planeringen.

En grundläggande begränsning av kommunens skyldigheter enligt lagen om kommunal energiplanering är att kommunerna i *sin planering* skall främja energihushållningen och verka för en säker och tillräcklig energitillförsel. Lagen innebär således inte några förändringar i kommunernas befogenheter och faktiska möjligheter att vidta åtgärder inom energiområdet. Den innehåller inga medel för att genomföra planerade åtgärder. Vad kommunerna ålagts är att inom ramen för den planering som de eljest bedriver ta särskild hänsyn till den aspekt som energihushållning och en säker och tillräcklig tillförsel av energi utgör. Däremot kan kommunerna i

viss mån använda sitt planmonopol enligt byggnadslagen som energipolitiskt styrmedel. Denna fråga tas upp i avsnitt 6.2.

I prop. 1976/77: 129 med förslag till lag om kommunal energiplanering, m. m. framhålls (s. 50) bl. a. att det ligger i sakens natur att kommunerna i sin planering måste ta ställning till hur byggnader, anläggningar m. m. inom kommunen skall försörjas med energi. Detta gäller oavsett om kommunen har ett direkt engagemang i distribution eller produktion av energi eller inte.

I den proposition om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1980/81: 90) som regeringen nyligen förelagt riksdagen föreslås ett tillägg till lagen med innebörd att kommunfullmäktige skall anta en plan för att minska användningen av olja inom kommunen.

5.3.2 Lagen om allmänna fjärrvärmeanläggningar

Lagen (1976: 838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar (fjärrvärmelagen) ger en fjärrvärmeanläggnings huvudman viss möjlighet att framtvinga anslutning av fastigheter till anläggningen. Enligt lagen skall statens industriverk på ansökan av den som driver en fjärrvärmeanläggning kunna förklara anläggningen för allmän, om det finns behov av anläggningen från allmän synpunkt.

För att behov av anläggningen skall anses föreligga krävs ingen nybyggnadsverksamhet. Det räcker om det från energihushållnings- eller miljöskyddssynpunkt är av betydelse att man i området övergår till uppvärmning med fjärrvärme. Anläggningen skall vara lämplig för den lokala och regionala energiförsörjningen. Vid en översiktlig ekonomisk bedömning får anläggningen inte vara uppenbart sämre ur ekonomisk synpunkt än andra alternativ för värmeförsörjning.

Industriverket bestämmer visst område utöver vilket anläggningens verksamhetsområde inte får utsträckas. Inom detta område kan verket utesluta t. ex. storförbrukare med befintliga uppvärmningsanläggningar såsom sjukvårdsinrättningar och större industrier beträffande vilka det redan från början står klart att uppvärmning genom fjärrvärmeanläggningen inte medför några fördelar därför att de har möjlighet att själva ordna en effektiv värmeförsörjning som inte innebär några nackdelar från allmän synpunkt jämfört med anslutningsalternativet.

Lagen gäller endast för allmänna fjärrvärmeanläggningar. Huvudman för fjärrvärmeanläggning är i regel kommunen. Lagen reglerar inte kommunernas skyldighet att engagera sig i fjärrvärme utan detta är liksom tidigare en fråga som kommunerna själva kan avgöra.

Enligt 8 § lagen om allmänna fjärrvärmeanläggningar har en ägare av fastighet inom anläggningens verksamhetsområde rätt att få fastigheten ansluten till fjärrvärmenätet, om fastigheten behöver anordningar för värme samt behovet inte kan med större fördel tillgodoses på annat sätt. Å andra sidan är fastighetsägaren i princip skyldig att betala avgift enligt taxa

som huvudmannen fastställer (9 §). Skyldigheten föreligger oavsett om fastigheten ansluts eller ej. Avgifterna får inte överstiga vad som behövs för att täcka kostnaderna. Avgifterna skall vidare fördelas mellan fastighetsägarna på ett rättvist och skäligt sätt. Huvudmannen är skyldig att utge ersättning för anläggning för värmeförsörjning som blir onyttig till följd av att allmän fjärrvärmeanläggning kommer till stånd (16 §).

När det gäller att avgöra om en fastighet behöver anordningar för värme och om behovet inte kan med större fördel tillgodoses på annat sätt än genom fjärrvärmeanläggningen skall enligt uttalande i förarbetena (prop. 1975/76: 149) objektiva grunder tillämpas. Härvid skall fastighetens belägenhet, användningssätt och möjligheterna att lösa uppvärmningsfrågan på fördelaktigare sätt än med fjärrvärme läggas till grund för bedömningen. Fastighetsägarens egen uppfattning saknar självständig betydelse.

Twister mellan huvudman och fastighetsägare skall prövas av statens vaktmästare, som även prövar motsvarande frågor enligt lagen (1970: 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

5.3.3 Ellagen

Enligt lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen) fordras tillstånd för att dra fram eller begagna elektrisk starkströmsledning (2 § 1 mom.). Tillstånd får meddelas för ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller för ledningsnät inom visst område (områdeskoncession). Tillståndsfrågor prövas av regeringen eller statens industriverk.

Innehavare av områdeskoncession är skyldig att tillhandahålla ström åt i princip alla som inom området har behov av den för normalt förbrukningsändamål (2 § 4 mom.). Genom en lagändring, som trädde i kraft den 1 juli 1977 (SFS 1977: 441), föreligger dock inte sådan skyldighet, om strömmen är avsedd att användas för uppvärmning av byggnad inom område där fjärrvärme distribueras eller avses bli distribuerad. En motsvarande distributionsskyldighet finns för innehavare av linjekoncession.

Frågor om pris och övriga leveransvillkor prövas av en särskild nämnd, statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström (2 § 7 mom.). Bestämmelser om sådan prisreglering finns i en särskild förordning (SFS 1979: 466).

Det närmare förhållandet mellan eldistributör och abonnent regleras i regel i civilrättsliga avtal. Sådana avtal innehåller bestämmelser bl. a. om anslutningsavgifter och eltariffer.

5.3.4 Statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m.

Nu gällande bestämmelser

Bostäder

I fråga om bostadshus lämnas stöd bl. a. till förbättring av värme- och ventilationssystem och i fråga om flerbostadshus även för inreglering av

sådana system. Stöd lämnas vidare till anordning för individuell mätning av varmvatten, el och gas samt för nattackumulering av varmvatten. Stöd lämnas också till kostnader för anslutning till fjärrvärmeanläggning och till förbättring av värmeisolering av väggar, fönster och bjälklag.

Stöd lämnas i form av bidrag och lån. Bidrag lämnas enligt förordningen (1980: 334) om statsbidrag till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. och lån enligt bostadsfinansieringsförordningen (1974: 946, omtryckt 1980: 329). Mer detaljerade föreskrifter utarbetas av bostadsstyrelsen.

Energisparbidrag och energisparlån utgår för åtgärder beträffande bostadslägenheter, vissa gemensamma värme- och varmvattenanläggningar samt sådana lokaler som kan ingå i låneunderlag för statliga bostadslån och är avsedda för annat ändamål än förvärvsverksamhet. Räntebidrag utgår för lån till flerfamiljshus och till småhus som upplåts med hyres- eller bostadsrätt.

Energisparbidrag utgår med 35 % av godkänd kostnad för åtgärden, dock högst med 3 000 kr. per bostadslägenhet som berörs och 30 kr. per m² våningsyta i lokal som berörs. Godkänd kostnad måste uppgå till minst 1 500 kr. för att stöd ska kunna beviljas. Energisparlån lämnas med 30 % av låneunderlaget. För åtgärder i småhus som fastighetsägaren utför själv lämnas stöd endast till materialkostnaden.

I fråga om småhus kan lån till sådana energibesparande åtgärder som avses i energisparförordningen också lämnas enligt förbättringslåneförordningen (1980: 261). Förbättringslån kan sökas av personer över 60 år, handikappade och vissa andra grupper. Lånet lämnas högst med ett belopp som motsvarar 95 % av godkänd kostnad.

Fråga om bidrag och/eller lån enligt någon av nu nämnda författningar prövas av länsbostadsnämnden efter yttrande av förmedlingsorganet i kommunen.

1979 års energipolitiska beslut (prop. 1978/79: 115, CU 1978/79: 37, rskr 1978/79: 394) innebar bland annat att en del förändringar genomfördes i stödvillkoren. Ändringarna innebar bl. a. att bidrag inte längre beviljas till åtgärder som är direkt föranledda av förbättringar av värmeisoleringen i väggar, fönster och bjälklag.

Enligt en särskild bestämmelse i 9 a § bostadsfinansieringsförordningen gäller som en förutsättning för att statliga bostadslån skall utgå att huset skall anslutas till befintlig fjärrvärmeanläggning eller annan kollektiv värmeanläggning, om sådan anslutning är möjlig och särskilda skäl däremot inte finns.

Allmänna samlingslokaler m. m.

Stöd till energibesparande åtgärder i allmänna samlingslokaler lämnas i form av bidrag för i princip samma åtgärder som kan få stöd enligt energisparförordningen. Enligt 38 a § kungörelsen (1973: 400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler (omtryckt 1976: 794, ändrad senast 1980: 336)

lämnas bidrag med 50 % av godkänd kostnad för åtgärderna dock högst med 300 000 kronor per projekt.

Kommunala och landstingskommunala byggnader m. m.

Stödet enligt förordningen (1979: 816) om statsbidrag till energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader m. m. (omtryckt 1980: 335) utgår till alla åtgärder som bedöms spara energi eller minskar behovet av olja. Stöd utgår i form av bidrag med 35 % av godkänd kostnad för åtgärden eller, om den slutliga kostnaden uppgår till lägre belopp med 35 % av detta belopp, samt i form av lån i vissa fall. Bidrag lämnas med högst 300 000 kr. för varje projekt.

Stödet omfattar förutom kommunala och landstingskommunala byggnader bl. a. även vissa byggnader som tillhör kyrkan, försäkringskassor och ideella organisationer.

Fråga om bidrag prövas av bostadsstyrelsen, medan fråga om lån prövas av regeringen.

Statliga byggnader

För energibesparande åtgärder i befintliga byggnader disponerar byggnadsstyrelsen (KBS) sedan energikrisen 1973/74 ett särskilt anslag från bostadsdepartementet (en delpost inom anslaget "B17 Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. . . ."). Total ram t. o. m. budgetåret 1980/81 uppgår till 210 Mkr. Fram till 1978 har dessa medel nyttjats enbart för energibesparande åtgärder i KBS fastighetsbestånd. Under 1978 tillkom ett antal andra statliga verk. Från och med budgetåret 1978/79 finansieras med dessa medel även energibesparande åtgärder i bl. a. fortifikationsförvaltningens byggnader.

Trädgårdsnäringens byggnader

Stöd till energibesparande åtgärder inom trädgårdsnäringens byggnader kan lämnas enligt förordningen (1979: 428) om statsbidrag till energibesparande åtgärder inom trädgårdsföretag. Bidrag lämnas i princip endast till trädgårdsföretag som uppfyller de allmänna förutsättningarna för statligt stöd enligt förordningen (1979: 427) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering. Bidrag beviljas med högst 35 % av godkända kostnader, vilka måste uppgå till minst 3 000 kr. Bidraget får dock ej överstiga 100 000 kr. Stödet administreras av lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna.

Förslag till ändrade bestämmelser i prop. 1980/81: 133

I prop. 1980/81: 133 om riktlinjer för energisparverksamheten i byggnader m. m. föreslås ändringar i vissa avseenden av energisparstödet fr. o. m. den 1 juli 1981. Förslagen bygger bl. a. på en översyn som gjorts av energihushållningsdelegationen (Bo 1978: 03) och som redovisas i betänkandet (SOU 1980: 43) Program för energihushållning i befintlig bebyggelse.

De föreslagna ändringarna innebär i fråga om bostadshus i huvudsak följande:

1. Energisparbidragen upphör. I stället lämnas energisparlån för även den del av kostnaden som hittills täckts av bidrag.

2. Energisparstöd kan lämnas till

dels samma åtgärder som tidigare

dels följande nya åtgärder

a) övergång från enskild värmeanläggning till gemensam värmecentral

b) övergång till fastbränsleeldning i mindre anläggningar som värmer upp högst 250–300 lägenheter

c) övergång till uppvärmning och varmvattenberedning med el; dock ej s. k. direktverkande el.

Stöd ges inte i fallen a) och b) om fjärrvärme finns eller planeras för området. I fallet c) föreslås att lån skall kunna lämnas till installation av elpatron, elkassett, varmvattenberedare eller, i undantagsfall, elpanna. Den lägsta kostnaden för en åtgärd som berättigar till stöd föreslås höjd till 5 000 kr., eller i vissa fall 3 000 kr. Lån för pannbyte förutsätter i allmänhet att bytet sker till en kombinationspanna med el och fasta bränslen. Lån till elpanna skall lämnas endast när en sådan installeras vid sidan av en i byggnaden redan fungerande pannanläggning eller när det av andra skäl skulle framstå som uppenbart orimligt att inte bevilja stöd. I låneärendet skall yttrande inhämtas från eldistributören.

I propositionen föreslås också ändrade regler i fråga om stödet till kommunala och landstingskommunala byggnader m. m. Också här föreslås en omläggning av stödet till lån som lämnas med 100 % av den godkända kostnaden.

5.4 Vissa förslag som förelagts riksdagen i prop. 1980/81: 90

Regeringen har nyligen förelagt riksdagen en proposition om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1980/81: 90). Denna innehåller vissa förslag som tillskapar nya styrmedel för energianvändning.

5.4.1 Lag om utförande av eldningsanläggningar för fast bränsle

Som ett led i strävandena att ersätta olja med andra bränslen föreslås en ny lag om utförande av eldningsanläggningar för fast bränsle. Enligt lagen skall större eldningsanläggningar i fortsättningen utföras så att de kan eldas med fast bränsle och mindre anläggningar så att de kan eldas med fast inhemskt bränsle utan omfattande ombyggnadsarbeten eller kompletteringar. Gränsen mellan större och mindre anläggningar sätts vid en beräknad årlig bränsleförbrukning om 180 terajoule, motsvarande ca 5 000 m³ tjockolja.

Lagen gäller flertalet eldningsanläggningar för byggnadsuppvärmning, elproduktion eller användning i industriella processer.

Kravet på utförande för fastbränsleeldning gäller nytillkommande anläggningar. Även befintliga anläggningar omfattas så snart pannan byts ut. Möjlighet till undantag finns.

I områden där naturgas distribueras eller avses bli distribuerad gäller inte kravet på förberedelse för fastbränsleeldning anläggningar för eldning med naturgas. Däremot får i sådana områden inte installeras pannor som bara kan eldas med olja. För småhusens del innebär kravet på omställbarhet i praktiken att den som vill installera en oljepanna är tvungen att direkt välja en kombinationspanna. Bestämmelsen har viss anknytning till den beredskapsbestämmelse med krav på omställbarhet som finns i Svensk Byggnorm 1975 (jfr prop. 1980/81: 90, s. 556 f).

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1982. Den bygger på förslag i betänkandet (SOU 1980: 9) Övergång till fasta bränslen.

5.4.2 Riktlinjer för användning av el för att ersätta olja

På grundval av förslag från elanvändningskommittén (ELAK) i betänkandet (Ds I 1980: 22) El och olja föreslås i propositionen riktlinjer för användning av el för att ersätta olja.

Riktlinjerna innebär att nu tillgänglig elkapacitet skall användas för att på effektivast möjliga sätt ersätta olja vid uppvärmning. Elenergi skall användas såväl i stora pannor i fjärrvärmenät och inom industrin som i små och medelstora pannor för uppvärmning av bostäder och lokaler.

De nuvarande relationerna i fråga om beskattningen på olja och el anges i propositionen som ett hinder för en övergång från olja till el. I propositionen föreslås en höjning av beredskapsavgiften för oljeprodukter från 66 till 89 kr./m³ och aviseras en höjning av den allmänna energiskatten på olja. Denna höjning föreslås i prop. 1980/81: 118 om ekonomisk-politiska åtgärder ske med 77 kr., varefter oljeskatten kommer att uppgå till 207 kr./m³. Sammanlagt kommer alltså skatt och avgifter på olja att utgöra 296 kr./m³. Elbeskattningen föreslås vara oförändrad utom i de nordligaste delarna av landet, där den sänks med 1 öre/kWh.

Enligt propositionen om energipolitiken förutsätts den utökade användningen av elenergi ske på ett sådant sätt att det senare är möjligt att övergå till andra uppvärmningsformer. I detta syfte föreslås att s.k. direktverkande elvärme med elradiator i fortsättningen endast skall få användas i särskilda fall. För normala bostadshus skall för denna uppvärmningsform krävas att byggnaden utförs på ett särskilt energisnålt sätt.

I prop. 1980/81: 133 föreslås på grundval av förslag från ELAK att energisparstöd skall utgå för åtgärder i samband med övergång från olja till el (se 5.3.4). Vidare föreslås, också på grundval av förslag från ELAK, vissa regler om byggnaders utformning för att tillgodose krav på flexibilitet i uppvärmningen. Oljepannor som installeras vid nybyggnad av småhus skall vara förberedda för användning av elenergi. Tillkommande vattenburna uppvärmningssystem skall normalt dimensioneras för lågtempera-

tur. Vissa krav föreslås på byggnaders utformning. Nyttillkommande småhus som är avsedda för elvärme skall ha en sådan planlösning att skorsten och uppvärmningskomponenter i efterhand kan installeras relativt enkelt. Motsvarande föreslås också gälla för småhus som är avsedda att uppvärmas med naturgas.

Kraven på byggnaders utformning föreslås komma till uttryck i ett tillägg till 44 a § byggnadsstadgan.

5.5 Prissättningen på energi i Sverige

Försäljningen av energi, i form av såväl råvaror som färdiga produkter, sker i Sverige i princip på fria marknader. Marknaderna både för oljeprodukter och för elektricitet och fjärrvärme karaktäriseras dock av betydande monopol- och oligopolinslag. Försäljningen av oljeprodukter domineras av ett fåtal stora oljeföretag, av vilka flera ingår i internationella oljekoncerner med världsvid försörjningsbas. Statens vattenfallsverk har en ledande ställning när det gäller försäljning av högspänd elektricitet. Vidare svarar vanligen ett enda företag på varje ort för leveranser av fjärrvärme. Bestämmelserna om koncession enligt ellagen innebär att även detaljdistributionen av elektricitet inom varje enskilt distributionsområde i princip ombesörjs av ett enda eldistributionsföretag.

Såväl prisnivå som tariffstruktur bestäms i princip av varje enskilt företag som säljer eller distribuerar energi. Staten har således med gällande ordning inga möjligheter att direkt besluta om hur taxor, priser och tariffer skall utformas. Elpriserna påverkas dock av de riktlinjer som bestäms för Vattenfalls verksamhet. Prissättningen inom energiområdet kan därför inte användas som något energipolitiskt styrmedel i någon större utsträckning. Att staten genom sådana instrument som prisövervakning eller prisreglering har vissa generella möjligheter att påverka prisbildningen, vilka givetvis utnyttjas även inom energiområdet, ändrar inte detta grundläggande förhållande. På elområdet gäller enligt 2 § 7 mom. ellagen att koncessionshavaren är skyldig att på ansökan underkasta sig prisreglering enligt ett särskilt förfarande. Enligt fjärrvärmelagen gäller i fråga om allmänförklarade fjärrvärmeanläggningar att huvudmannen för anläggningen utformar en taxa enligt i lagen angivna grunder men att tvist om taxan kan prövas av en statlig nämnd, va-nämnden.

För kommuner gäller enligt kommunallagen att affärsverksamhet inte får drivas i vinstsyfte och att kommunens medlemmar skall vara likställda i sina rättigheter och skyldigheter gentemot kommunen. Detta innebär att kommunernas taxor i princip måste utformas så att avgifterna inte överskrider kommunens självkostnader. Klara principer för hur självkostnaden skall beräknas finns dock inte. Av likställighetsprincipen följer att en kommunmedlem eller grupp av kommunmedlemmar inte otillbörligt får

gynnas eller missgynnas i förhållande till andra. Dessa begränsningar i handlingsfriheten gäller även kommunala företag.

Frågan om principerna för taxe- och prissättning inom energiområdet utreds f. n. av en kommitté (I 1980: 03). Ur konsumentens synvinkel är det uppenbarligen summan av pris och skatt som är den relevanta kostnaden för energianvändningen. Sambandet mellan prissättning och beskattning av energi är därför grundläggande för en analys av statens möjligheter att styra energianvändningen genom att påverka det pris konsumenterna får betala för utnyttjande av olika energislag. Beskattningen utgör till skillnad från prissättningen ett energipolitiskt styrmedel som staten direkt förfogar över. I direktiven för kommitténs arbete betonas att man inte kan studera styreffekterna av energipriser och taxestrukturer utan att samtidigt beakta beskattningens utformning. Resultatet av arbetet skall därför efter hand lämnas till energiskattekommittén (B 1979: 06).

I kommitténs uppdrag ingår att beskriva hur priserna f. n. bildas på viktiga energiprodukter och vilka principer som ligger till grund för prissättningen liksom att ange hur inflytandet vid prisbildningen är fördelat mellan och utövas av olika producenter och konsumentgrupper.

Hur taxorna på el och fjärrvärme påverkar konsumenternas beteende är i hög grad beroende av hur bränslekostnader är beaktade i hyresklausulerna. Likaså är möjligheter till individuell mätning och debitering av varmvatten etc. av betydelse i dessa avseenden. Den senare frågan utreds av utredningen (Bo 1979: 03) om individuell mätning och debitering av kostnader för uppvärmning och tappvarmvatten.

6 Överväganden och förslag

Riksdagen har våren 1980 beslutat att naturgas skall införas som ett tillskott till Sveriges energiförsörjning (prop. 1979/80: 170, NU 1979/80: 70, rskr 1979/80: 410). Riksdagen godkände då ett samarbetsavtal som träffats mellan Danmarks och Sveriges regeringar på naturgasens område. Från svensk energipolitisk synpunkt har det bedömts ha försörjningspolitiska fördelar att ersätta olja med naturgas från Nordsjön. För Sveriges del innebär avtalet att naturgas i begränsad mängd kommer att kunna levereras och distribueras inom västra Skåne med början i oktober 1985; det s. k. Sydgasprojektet. Riksdagen godkände också vissa riktlinjer för projektets genomförande. I dessa har ingått som en förutsättning att staten ställer lämpliga styrmedel till förfogande för att trygga avsättningen av gasen. Syftet med denna promemoria är att föreslå vilka styrmedel som bör användas vid uppbyggnad och utbyggnad av naturgassystem där naturgasen används som energikälla bl. a. för uppvärmning av bostadshus.

6.1 Teknisk och ekonomisk bakgrund

Ett naturgassystem bygger på ledningsbunden energi i form av naturgas som hos konsumenten används för skilda ändamål som industriella processer, uppvärmning eller hushållsenergi. En beskrivning av ett naturgasnåts uppbyggnad finns i avsnitt 3. Distributionsnätet är uppbyggt längs en stamledning. I ett allt finmaskigare nät dras grenledningar, fördelningsledningar och servisledningar till mottagningsstationer och slutliga förbrukare. Mellan grenledning och fördelningsledning krävs anordningar för att sänka trycket till lämplig nivå. Rörledningsnätet läggs i sin helhet under jorden. Stamledningens lokalisering är beroende av den koncession som krävs för rörledningar enligt rörledningslagen (jfr 5.2.1). Grenledningarna dras så att de på lämpligt sätt täcker de områden där distributionen avses ske. Ledningarna för detaljdistributionen utförs normalt i plast och kräver ingen isolering. De behöver inte grävas ned på frostfritt djup, vilket medför lägre kostnader än för exempelvis fjärrvärmeledningar.

Om naturgasen skall användas inom processindustrin eller vid uppvärmning i handelsträdgårdar, förutsätts förbrukaren svara för installationen från tomtgränsen.

I de fall naturgasen används för uppvärmningsändamål i bostadshus svarar distributören för avstängningsventiler, säkerhets- regler- och mätutrustning medan konsumenten svarar för rörledningar i fastigheten och den särskilda gasbrännare som krävs (jfr 4.3. och 4.4). Någon individuell lagringsmöjlighet behövs inte för naturgas. Förbrukaren tar endast emot så mycket naturgas som behövs vid varje enskilt tillfälle.

Vid de tidigare tillfällen då naturgasintroduktion aktualiserats för Sveriges vidkommande har ogynnsamma förutsättningar lagt hinder i vägen för att genomföra projekten. Hindren har utgjorts av långa transportavstånd, behovet av stora initialinvesteringar och en ofördelaktig marknadssammansättning. Att genomföra projekten skulle ha varit möjligt endast med avsevärt stöd av samhället. Det viktigaste hindret för projekten utgjordes sannolikt av att gasen i Sverige förutsattes ersätta tjock eldningsolja. De tänkbara kunderna skulle i sådant fall inte vara beredda att betala det pris som fordrades för en lönsam gasdistribution. I de nya marknadsundersökningar som gjorts och som ligger till grund för Sydgasprojektet inkluderas småförbrukare. Naturgasen är för dessa kunder ofta en ersättning för lätt eldningsolja som har ett högre pris, varigenom gasens konkurrensförmåga blir bättre. Även befintliga stadsgasnät avses kunna utnyttjas för naturgasdistribution. Deras andel av den totala gasanvändningen blir dock obetydlig. En beskrivning av marknadsförutsättningarna finns i avsnitt 4. Småförbrukarna använder naturgasen för uppvärmningsändamål, dvs. för uppvärmning av bostäder och förbrukningsvarmvatten. Eftersom uppvärmningsbehovet inte är jämnt fördelat under året uppstår en viss skev belastning på nätet. Denna kan korrigeras genom att naturgas säljs till vissa

storförbrukare som får naturgas vid lågbelastning på nätet sommartid och använder annat bränsle, exempelvis olja, vid högbelastning. De kalkyler som gjorts för Sydgasprojektet tyder på att projektet, sett över en 20-årig kalkylperiod, skall kunna bli lönsamt utan samhälleligt stöd.

En förutsättning för den beslutade gasintroduktionen har varit att den blir kommersiellt konkurrenskraftig. Det innebär att kostnaderna förutsätts kunna tas ut av konsumenterna utan statlig subventionering. Att staten i fråga om just Sydgasprojektet ställt vissa ekonomiska garantier beror på de speciella omständigheterna kring detta projekt.

För att få ekonomi i ett naturgassystem krävs en viss koncentration av förbrukarna. För Sveriges del finns lämpliga områden i västra och norra Skåne, västkustområdet, södra Värmland, Mälardalen och området upp till Gävle samt under vissa förutsättningar delar av Norrlands kustland. Det nu planerade naturgasnätet som omfattar en stamledning från Klagshamn i söder till Hasslarp i norr kan komma att byggas ut, om de möjligheter till ytterligare naturgasleveranser som finns i avtalen med Danmark utnyttjas. Ytterligare utvecklingsmöjligheter finns om avtal kan slutas om naturgasimport från främst Norge.

I avsnitt 4 har den beräknade marknadens sammansättning för Sydgasprojektet behandlats. Av förbrukarna utgörs huvuddelen av småhusägare. I Sydgasprojektet räknar man med cirka 10 000 konsumenter i enfamiljshus. Den beräknade förbrukningsandelen för uppvärmning i bostadshus (flerfamiljshus och enfamiljshus) uppgår till 30 %. Huvudparten av gasmängden avses förbrukas inom industrin och trädgårdsnäringsen. Antalet förbrukare för denna del av gasen är dock begränsat.

Ett gasprojekts ekonomiska lönsamhet är beroende av vissa speciella faktorer. Investeringarna i rörledningsnätet måste redan från början i huvudsak dimensioneras för fullt utnyttjande. Det krävs en viss koncentration av förbrukarna. Det är nödvändigt att säkerställa gasleveranser av viss storlek, som med hänsyn till lagringssvårigheterna omedelbart måste avsättas. Detta leder till ett behov att snabbt få gaskonsumenter anslutna till systemet. Att så sker är viktigt också för dessa. Eftersom de till slut skall bära kostnaden för ledningen, blir det viktigt att denna kostnad delas av många redan från början. Förhållandena är i viss mån desamma som för ett fjärrvärmesystem.

För Sydgasprojektets del räcker det inte att nybyggda fastigheter ansluts, utan också fastighetsägare i befintlig bebyggelse måste förmås att övergå till naturgas. Den ekonomiska begränsningen för anslutning bestäms av avståndet till stamledning och fördelningsledning i kombination med bebyggelsens sammansättning. Enligt de undersökningar som gjorts kan befolkningsöar på ner till cirka 100 personer (cirka 50 hushåll) vara ekonomiskt lönsamma att ansluta till naturgasnätet. I glesbebyggelse är naturgasuppvärmning således inte ekonomiskt lönsam. Samma ekonomiska begränsning gäller för naturgasen i områden där fjärrvärme distribueras

eller är aktuell. Vid fjärrvärmeinstallation är kostnaden för rörläggning jämförelsevis hög. Vidare medför transport av hetvatten i glesbebyggelse stora värmeförluster. Därför kräver fjärrvärme kort avstånd till anläggningen och hög befolkningstäthet. I stadskärnor med kolproducerad fjärrvärme är fjärrvärme ekonomiskt överlägsen naturgasuppvärmning.

När det gäller konvertering till gas i befintlig bebyggelse måste en åtskillnad göras mellan konsumenter med vattenburna värmesystem och konsumenter med direktverkande elvärme. I de fall konsumenterna har anordningar för vattenburen värme inskränker sig kostnaderna för övergången till naturgassystem till kostnaden för installation av gaspanna eller, om användbar oljepanna finns, till kostnaden för att förse denna med en gasbrännare och anslutningsavgift till distributionssystemet. I ett hus med direktverkande elvärme omfattar kostnaderna för att byta system även installation av rörledning i fastigheten. Från teknisk och ekonomisk synpunkt är det därför olämpligt att framtvinga byte av värmesystem om rörinstallationer saknas. Byte är däremot möjligt i de fall konsumenten har uppvärmning med elpatroner, oljeeldning, kombinationspanna eller liknande.

Gaskonsumentens uppvärmningskostnad är beroende av dels kostnaden för uppvärmningsanordningen, dels kostnaden för den levererade gasen. Det pris distributören kan erbjuda konsumenten för gasen beror på flera faktorer. I botten finns importpriset. Redan här finns betydande osäkerhetsfaktorer, eftersom priset regelmässigt är knutet till priset på olja. Distributören måste vidare ha täckning för distributionen och för uppbyggnaden av distributionssystemet. Här är den anslutningsgrad som kan uppnås av betydelse för hur stor del som faller på den enskilde konsumenten. Denne får vid anslutningen till systemet betala en anslutningsavgift. Vidare måste konsumentpriset täcka pålagor från samhällets sida som energiskatt och kostnader för beredskapsåtgärder. Dessa har i riktlinjerna för naturgasintroduktionen förutsatts ligga på en nivå som inte rubbar de ekonomiska kalkylerna för projektet. Naturgas är f. n. helt befriad från skatt. Det beror dock på att naturgas hittills inte har utnyttjats som energikälla och vid de förhandlingar som har förts i samband med Sydgasprojektet har förutsatts att gasen inte kommer att bli belagd med högre skatter och avgifter än som gäller för olja.

Det pris naturgasen får i konsumentledet är i sista hand beroende på taxesättningen. I Sverige sker försäljningen av energi i princip på fria marknader. Av kommunallagen följer dock att affärsverksamhet i kommunal regi i princip skall drivas enligt självkostnadsprincipen. En redogörelse för prissättningen på energi i Sverige finns i avsnitt 5.5

6.2 Styrmedel för gasanvändning

En fastighetsägares möjlighet att välja uppvärmningsform är i praktiken ofta begränsad. I samband med exploatering av ett bostadsområde be-

stäms ofta en för fastigheterna gemensam uppvärmningsform. När fastigheterna säljs är valet redan träffat och fastighetsägaren kan av ekonomiska skäl sällan byta ut det installerade värmesystemet. I de fall valmöjligheter kvarstår är fastighetsägarnas intresse att energianvändningen är billig, bekväm och medför liten miljöpåverkan i den närmaste omgivningen.

Däremot kan knappast hänsyn till samhällseliga hushållningsproblem påverka en enskild fastighetsägares val av energislag. För att på frivillig väg åstadkomma en övergång till eller ett val av naturgas för uppvärmningsändamål krävs därför att naturgasen ställer sig billigare eller i varje fall inte dyrare än alternativa energislag och att hanteringen är bekväm. Möjligen kan konsumenten vara villig att betala ett något högre pris på grund av gasens miljöfördelar.

För att förmå konsumenter med möjlighet till annan uppvärmningsform att snabbt och i behövlig omfattning frivilligt välja gas krävs att de finner uppvärmning med gas fördelaktigast. Det är inte troligt att en gasleverantör kan importera gas på så förmånliga villkor att gaspriset redan på grund härav kan sättas så lågt att det önskade resultatet uppnås. Givetvis måste distributören själv genom aktiv marknadsföring och olika åtgärder verka för att anslutning sker till gasnätet i önskvärd omfattning. Den grundläggande faktorn är emellertid det pris som kan erbjudas konsumenten och detta pris måste ytterst baseras på importpriset.

Ett problem med naturgasen, liksom fjärrvärmens, är att den för sin ekonomi kräver hög anslutning inom sitt område. Det är således inte tillräckligt att den i de aktuella områdena har med alternativa energislag jämbördig konkurrensförmåga utan det måste finnas ett incitament att välja just naturgas. Det är emellertid tveksamt om så stora ekonomiska fördelar kan erbjudas med naturgasuppvärmning att denna form väljs spontant i den omfattning som förutsätts i kalkylerna för projektet. Själva introduktionen av ett nytt värmesystem innebär också i sig att en tröghets-tröskel måste bemästras. Utan samhällseliga styrmedel i form av ekonomiska fördelar eller tvångsåtgärder kan det ställa sig svårt att förmå fastighetsägare i för gas avsedda områden till gasuppvärmning. Det gäller speciellt i befintlig bebyggelse.

Det är emellertid att märka att behovet av styrmedel är olika för olika grupper av konsumenter.

För en stor del av industrierna är det rimligt att räkna med att naturgasen har så stora fördelar att valet av energiform ställer sig naturligt. Eftersom industrikunderna utgör ett begränsat antal, är det möjligt att genom individuell marknadsföring och individuella förhandlingar nå en tillfredsställande marknadsandel och i vissa fall skapa avsättning för naturgasöverskottet vid lågbelastning. I de fall överenskommelse inte kan nås med tänkbara konsumenter i denna grupp föreligger sannolikt sådana omständigheter att naturgasen inte är lämplig som energikälla vid tillverkningen och att en rationell energianvändning förutsätter någon annan energiform. Det är

knappast heller realistiskt att med statligt stöd subventionera en sådan övergång. För denna grupp föreligger därför inget omedelbart behov av nya styrmedel.

I fråga om den antalsmässigt stora konsumentgruppen, småhusägarna, är situationen en annan. Det måste vara vanskligt att inleda individuella förhandlingar och marknadsföring för att i geografiskt avgränsade områden längs stamledningens sträckning skapa ett tillräckligt underlag för ett distributionsnät. Det är för denna grupp det behövs styrmedel som snabbt kan åstadkomma en tillräckligt stor anslutning.

I viss utsträckning går det säkert att förhandlingsvägen åstadkomma att fastighetsägaren väljer eller går över till gas. Det pris som kan erbjudas är här en avgörande faktor. Prissättningen är dock osäker, eftersom bl. a. beskattningsfrågan inte är klar. Priset är vidare beroende av oljeprisets utveckling. De leveransavtal för naturgas som hittills har träffats har knutits till de vid varje tillfälle rådande oljepriserna.

Gasens konkurrensförmåga i fråga om uppvärmning av småhus blir givetvis beroende av de villkor som alternativa energislag kan erbjuda. Lättast att jämföra är *oljan* där importpriset påverkar gaspriset. Som nämnts bygger de ekonomiska förutsättningarna för gasintroduktion på att gasen skall användas för att ersätta oljeuppvärmning.

I den nyligen framlagda energipropositionen (prop 1980/81: 90) föreslås ett program för oljeersättning med inriktning på att väsentligt minska Sveriges oljeberoende. Højningar föreslås av beredskapsavgift och skatt på oljeprodukter (se 5.4.2). En ny lag föreslås om utförande av eldningsanläggningar för fast bränsle, som i realiteten innebär ett krav på kombinationspanna vid oljeeldning i småhus. Kravet på utförande för fastbränsleeldning gäller dock inte vid gaseldning inom områden där naturgas distribueras eller avses bli distribuerad.

Fasta bränslen kan bli aktuella för uppvärmning av småhus. Här spelar bl. a. krav på fortlöpande tillsyn, miljöfaktorer och pris på råvaran in. Det viktigaste alternativa energislaget för de småhus som är aktuella för gasuppvärmning är *elenergi*. Under 1980-talet och början på 1990-talet bedöms tillgången på elenergi i Sverige att vara god. I energipropositionen föreslås (se 5.4.2) att tillgänglig elkapacitet skall användas för att på effektivast möjliga sätt ersätta olja vid uppvärmning. Den utökade användningen av elenergi måste dock ske på ett sådant sätt att det senare är möjligt att övergå till andra uppvärmningsformer, om tillgången på elenergi blir mindre i samband med avvecklandet av kärnkraften. Vissa styrmedel föreslås för att främja övergång från olja till el. Här kan nämnas (se 5.4.2) den föreslagna højningen av beredskapsavgiften och skatten på oljeprodukter bl. a. för att göra beskattningen av olja och av el mera neutral än tidigare. För att främja övergång från olja till el i små och medelstora pannor föreslås i den proposition (prop. 1980/81: 133) om riktlinjer för energisparverksamheten i byggnader m. m. som nyligen förelagts riksdagen att ener-

gisparstöd skall kunna lämnas bl. a. för åtgärder som föranleds av övergång från olja till el (se 5.3.4).

När eluppvärmning nu främjas på olika sätt medför detta också att dess konkurrensförmåga i förhållande till gas förstärks. Härtill kommer att elenergin produceras inom landet, varigenom möjligheten att kontrollera prisutvecklingen är bättre än i fråga om importbränsle. För att få till stånd gasuppvärmning i förutsatt omfattning krävs därför att gasen klarar särskilt konkurrensen från elsidan. Gasuppvärmning kräver inom sitt område förhållandevis högre anslutningsgrad än elvärme. Vid övergång till elvärme i befintlig bebyggelse är det i stället distributionsnätens kapacitet som kan bli en kritisk faktor.

Det nu sagda innebär att också eldistributörerna bör få möjlighet att påverka övergången till elvärme (jfr prop. 1980/81:90 s. 254). I prop. 1980/81:133 föreslås att i ärenden om energisparlån till konvertering från olja till el yttrande skall inhämtas från eldistributören. Eldistributionen sker ofta i kommunal regi och även om så inte sker har kommunerna ett ansvar och inflytande på området. Det är från energipolitisk synpunkt rimligt att kommunerna ges ökade möjligheter att styra användningen av gas och el på ett rationellt sätt. Detta ligger också helt i linje med den ökade betydelse som den kommunala energiplaneringen avses få. I prop. 1980/81:90 understryks särskilt vikten av kommunernas planering för att minska oljeberoendet. När nu frågan om styrmedel för en viss uppvärmningsform tas upp måste en väsentlig förutsättning vara att avvägningen mellan olika uppvärmningsformer sker i överensstämmelse med kommunens energiplanering. Kommunernas skyldigheter på området är angivna i lagen (1977:439) om kommunal energiplanering (jfr 5.3.1). Enligt denna åligger det kommunerna att i sin planering främja hushållningen med energi och verka för en säker och tillräcklig energitillförsel. Skyldigheten gäller både ifråga om kommunernas egen energiförbrukning och deras samhällsplanering. Lagen innehåller inga medel för att genomföra den kommunala planeringen men ålägger producenter och distributörer av energi liksom större energiförbrukare att på begäran lämna kommunen uppgifter som behövs för planeringen.

Särskilt när det gäller ny bebyggelse har kommunerna redan nu vissa möjligheter att styra energianvändningen. Kommunerna har vid lokalisering av miljöfarlig eller energikrävande industri som avses i 136 a § byggnadslagen möjlighet att förhindra etablering av nyttillkommen verksamhet. Någon möjlighet att besluta om uppvärmningsform i enskilda fastigheter har kommunerna inte f.n. Kommunen har dock i outbyggda områden möjlighet att styra bebyggelsens utformning i samband med upprättande av stads- eller byggnadsplan. Planen upprättas i allmänhet inte förrän kommunen träffat exploateringsavtal med byggherren för området. Kommunen kan i exploateringsavtalet ställa villkor om att bebyggelsen i området skall inrättas för en speciell uppvärmningsform, exempelvis naturgasuppvärm-

ning. Frågor som rör exploateringsavtal är, utom för vissa specialområden, inte reglerade vilket medför att vanliga civilrättsliga regler gäller för upprättande av sådana avtal. I samband med att kommunen upplåter mark finns samma möjlighet att ställa villkor om uppvärmningsform. I befintlig bebyggelse saknas möjligheter att på motsvarande sätt ställa villkor. Sammanfattningsvis kan sägas att kommunerna har vissa möjligheter att påverka uppvärmningsformerna inom kommunen men att de knappast är tillräckliga för det syfte som här är aktuellt. Det behövs därför ytterligare styrmedel.

Som framgår av det tidigare finns stora likheter mellan gasuppvärmning och fjärrvärme. I båda fallen sker uppvärmningen i centraliserade system vars ekonomi är beroende av hög anslutningsgrad i det aktuella området. En jämförelse med fjärrvärmeområdet ligger därför nära till hands när det gäller utformningen av styrmedel. En möjlighet är att tillskapa en lag av fjärrvärmelagens modell (se 5.3.2), som medger tvångsanslutning om värmesystemet allmänförklaras. Det tvång som drabbar konsumenten balanseras där av rättigheter i förhållande till distributören. En allmänförklaring görs av en central statlig myndighet efter en ekonomisk bedömning och innebär

för distributören

- a. leveransskyldighet inom verksamhetsområdet
- b. självkostnadsprincip i fråga om taxor och avgifter
- c. likställighetsprincip för abonnenterna

för konsumenten

- a. avgiftsskyldighet för systemet
- b. möjlighet till prövning av taxefrågor i va-nämnden
- c. insyn i taxe- och avgiftssystemet

Någon allmänförklaring av fjärrvärmesystem har hittills inte skett. Nuvärande fjärrvärmenät har i stället byggts upp genom avtal mellan distributörer och konsumenter. Att så har kunnat ske beror på fjärrvärmens konkurrenskraft och på att under senare tid har tillkommit en rad styrmedel som främjar fjärrvärme. De viktigaste av dem är

1. att en konsument i ett område där fjärrvärme distribueras eller avses bli distribuerad inte har rätt till el för uppvärmning (se 5.3.3).

2. att statliga bostadslån utgår endast om fjärrvärmeanslutning sker i fall där sådan är lämplig och energisparstöd kan utgå för fjärrvärmeanslutning (se 5.3.4). Av bostadsstyrelsens energisparstöd har sedan 1974 utgått omkring 500 milj. kr. för detta ändamål.

3. att distributören genom fjärrvärmelagen har möjlighet att i sista hand begära allmänförklaring.

Den lag om utförande av eldningsanläggningar för fast bränsle som föreslås i prop. 1980/81:90 kommer också att få betydelse i och med att enskild oljeeldning försvåras. Eftersom kravet på utförande för fastbräns-

leeldning också gäller pannor i fjärrvärmeanläggningar, kan emellertid denna lag innebära ökade kostnader också för fjärrvärmen. Dock torde de fasta bränslena i längden blir billigare än olja och sammantaget bör övergången till fasta bränslen öka fjärrvärmens konkurrensförmåga.

Om inte allmänförklaring sker finns ingen direkt anpassad offentligrettslig reglering av förhållandet mellan distributören och konsumenten. Allmänna avtalsrättsliga principer gäller och taxor och avgifter bestäms fritt (jfr 6.1). Informella förhandlingar mellan hyresgästföreningen, fastighetsägarföreningen och värmeverksföreningen har resulterat i en av värmeverksföreningen rekommenderad normaltaxa, som inte är bindande men som har en viss betydelse för taxesättningen.

Det skulle inte medföra några större problem att överföra fjärrvärmelagens regelsystem till naturgasområdet. Den modell som fjärrvärmelagen erbjuder kan relativt lätt anpassas till naturgasanläggningar. Det framgår redan av omständigheterna kring fjärrvärmelagens tillkomst. Värmeanläggningsutredningen lämnade i sitt betänkande (SOU 1974: 77) Värmeförsörjning enligt värmeplan ett förslag till lag om allmänna värmesystem, som innefattade lokal distribution för uppvärmning med fjärrvärme, el eller gas. Med hänsyn till att såväl el som gas har ytterligare användningsområden, beträffande gas bl. a. matlagning, lämnades gas och el utanför regeringens förslag till lag om allmänna fjärrvärmeanläggningar (prop. 1975/76: 149 s. 45). Några större svårigheter att anpassa modellen till naturgas finns emellertid inte. Anledning finns knappast att i lag reglera frågan om användning av gas för matlagning. Den ytterligare belastning på ett naturgasnät som föranleds av efterfrågan på gas för matlagningsändamål får huvudmannen ta hänsyn till vid dimensioneringen av nätet. Även om det kan finnas en viss osäkerhet om storleken på denna efterfrågan, bör användningen av naturgas för matlagning utan olägenheter kunna lösas avtalsvägen.

Också de styrmedel som finns för att främja en frivillig övergång till fjärrvärme kan lätt anpassas till naturgas. Den föreslagna fastbränslelagen innehåller som nämnts en särskild bestämmelse om undantag från kravet på möjlighet till fastbränsleeldning vad gäller eldningsanläggning för naturgas i områden där sådan distribueras eller avses bli distribuerad.

Som nämnts har fjärrvärmelagen inte tillämpats i praktiken. Om de angivna styrmedlen för fjärrvärme anpassas också till naturgas, är det inte omöjligt att en motsvarande naturgaslag skulle få spela samma roll, alltså som en sista utväg för distributören. Att lagen inte tillämpas innebär bl. a. att det konsumentskydd som den innehåller inte heller blir tillämpligt. Om allmänförklaring gjordes obligatorisk, skulle dels denna fråga lösas, dels behovet av andra styrmedel bli betydligt mindre. Det synes emellertid rimligt att naturgas jämföras med fjärrvärme i fråga om reglerna för allmänförklaring. En allmänförklaring bör därför vara frivillig i fråga om ett naturgasnät liksom för en fjärrvärmeanläggning. Det kan nämnas att sta-

tens industriverk i sin senaste anslagsframställning aktualiserat frågan om obligatorisk allmänförklaring av fjärrvärmeanläggning, vilket dock hittills inte föranlett någon åtgärd.

Att allmänförklaring görs frivillig innebär att möjligheten att avtalsvägen bygga upp ett naturgasnät hålls öppen. Därmed bör också motsvarande styrmedel som finns för fjärrvärme tillskapas, alltså undantag från distributionsskyldigheten för el och motsvarande regler i fråga om bostadslån m. m.

Dessa styrmedel har varit tillräckliga för att bygga upp nuvarande fjärrvärmenät. Möjligheten att i sista hand begära allmänförklaring kan visserligen i sig ha haft viss betydelse. Det avgörande har dock säkerligen varit de ekonomiska fördelar som fjärrvärmen har i tätbebyggda områden. En bidragande orsak till att allmänförklaring inte har skett kan också vara att distributören inte har velat ådraga sig de skyldigheter som lagen förutsätter, bl. a. en omedelbar leveransskyldighet till alla fastigheter inom ett visst område och viss reglering av taxor och avgifter.

Eftersom konsumenterna i praktiken kan utsättas för visst tvång att använda gas, kan diskuteras att införa en möjlighet för dem att på motsvarande sätt som på elområdet få leveransvillkoren prövade i särskild ordning (se 5.3.3). Situationen är dock inte helt jämförbar, eftersom eldistributören som koncessionshavare har ett rättsligt monopol på elleveranser inom koncessionsområdet och närmast är att jämställa med innehavaren av en allmänförklarad anläggning. Samma diskussion kan föras på fjärrvärmeområdet och något skäl att särbehandla gasen finns knappast. Att kommunerna regelmässigt själva kommer att svara för distributionen eller ha ett starkt inflytande över denna innebär också att de har ett direkt ansvar för att gaskonsumenterna inte missgynnas. Som framgår av avsnitt 5.5 måste kommunala taxor i princip utformas så att avgifterna inte överstiger kommunens självkostnader. Frågan om taxe- och prissättning inom energiområdet utreds f. n. (se avsnitt 5.5).

Sammanfattningsvis föreslås att följande vidtas för att främja gasintroduktionen.

- fjärrvärmelagens bestämmelser utvidgas till att avse även naturgasnät
- ellagen ändras på så sätt att eldistributören befrias från skyldighet att leverera el för uppvärmning i naturgasområden
- reglerna om statligt stöd till energibesparande åtgärder som gäller fjärrvärme utvidgas till att avse även naturgas. På samma sätt som gäller för fjärrvärme bör anslutning till ett befintligt naturgasnät, om inte särskilda skäl talar däremot, vara villkor för statliga bostadslån.

Den närmare utformningen av de föreslagna styrmedlen behandlas i följande avsnitt.

6.3 Styrmedlens närmare utformning

För att säkra att den önskade naturgasanvändningen kommer till stånd bör således vidtas åtgärder, varigenom naturgas i vissa hänseenden jämsställs med fjärrvärme. Till en del krävs lagstiftning. På samma sätt som enligt fjärrvärmelagen bör huvudmannen för ett naturgasnät ges möjlighet att ansluta fastighetsägare i områden som avses bli försörjda med naturgas. Vidare bör genom ändring i ellagen eldistributör befrias från skyldighet att leverera el för uppvärmning i naturgasområden på samma sätt som nu gäller för fjärrvärmeområden. Slutligen bör statligt stöd i form av lån lämnas vid byte till uppvärmning med naturgas eller anslutning av ny bebyggelse till ett naturgassystem och som villkor för statliga bostadslån gälla att därför lämpliga fastigheter ansluts till befintliga naturgasnät.

Reglerna i lagen om allmänna fjärrvärmeanläggningar har behandlats i avsnitt 6.2 och finns utförligt redovisade i avsnitt 5.3.2. Lagen är tillämplig på fjärrvärmeanläggningar som allmänförklarats. Allmänförklaring görs av statens industriverk på begäran av huvudmannen för anläggningen. I allmänhet drivs fjärrvärmeanläggningar i kommunal regi. Industriverket skall vid begäran om allmänförklaring pröva om det finns behov av anläggningen från allmän synpunkt. Inom en allmänförklarad anläggnings verksamhetsområde blir fastighetsägarna skyldiga att betala avgift till huvudmannen om fastigheten behöver uppvärmas och uppvärmningen inte med större fördel kan ske på annat sätt. Å andra sidan uppkommer för sådana fastigheter en rätt att ansluta sig till anläggningen och huvudmannen blir skyldig att leverera fjärrvärme. Särskilda regler till konsumenternas skydd finns om taxor och avgifter. Vidare finns regler om skyldighet för huvudmannen att ansluta eller intösa äldre uppvärmningsanordningar vid övergång till fjärrvärme.

Fjärrvärmelagens regler kan i stor utsträckning lätt utvidgas till att avse naturgasnät. Vissa principiella tekniska skillnader finns dock mellan fjärrvärmesystem och naturgassystem som på visst sätt måste avspeglas i lagsystemet. Vid fjärrvärme sker uppvärmning av hetvatten centralt medan naturgas förutsätter en enskild gasbrännare i varje fastighet. Vidare har naturgasen viktiga användningsområden vid sidan av uppvärmning, bl. a. i industriella processer.

I ett fjärrvärmesystem utgör hjärtpunkten en eldningsanläggning, där energiomvandlingen till värme sker. Denna anläggning med dithörande distributionsnät utgör en naturlig enhet. I ett naturgassystem distribueras ett bränsle från en inmatningspunkt och omvandlingen till värmeenergi sker på ett stort antal ställen vid distributionskedjans slut. Hela det nu planerade naturgasnätet är hopkopplat och stamledningen är förbunden med ett utländskt rörsystem. Några naturliga gränser för nätets delar finns inte även om man i stora drag kan urskilja olika fördelningssystem. Det medför att omfattningen av ett naturgasnät inte kan bestämmas på ett lika enkelt sätt och i viss mån blir godtycklig.

Vid tillämpningen av fjärrvärmelagens regelsystem på ett naturgasnät synes emellertid frågan om teoretisk avgränsning av ett sådant nät sakna praktisk betydelse. Lagen reglerar förhållandet mellan distributören och fastigheter inom ett bestämt område och det är detta områdes utsträckning som i praktiken är det centrala. Några skillnader i fråga om hur detta område skall bestämmas finns inte mellan fjärrvärmeanläggningar och naturgasnät. Omfattningen av ett allmänförklarat naturgasnät bör således bestämmas från praktiska utgångspunkter, t. ex. den del av ett större nät som utnyttjas av en viss distributör.

Reglerna för naturgasnät bör kunna byggas upp på följande sätt. I samband med allmänförklaring av ett på lämpligt sätt bestämt naturgasnät bestäms enligt fjärrvärmelagens modell ett område utöver vilket värmesystemets verksamhetsområde inte får utsträckas. Något hinder mot att låta området för värmesystemet bestå av flera geografiskt åtskilda områden bör inte finnas under förutsättning att ett gemensamt värmesystem föreligger, där konsumenterna behandlas lika. Om verksamhetsområdets faktiska gränser beslutar huvudmannen. Området kan i praktiken utgöras av befolkningsöar på rimligt avstånd från stamledningen. Inom området är huvudmannen skyldig att låta fastighetsägaren bruka systemet, dvs. ansluta sig, om fastigheten behöver värmas och behovet inte kan med fördel tillgodoses på annat sätt. Huvudmannen är dock berättigad till visst anstånd men är å andra sidan skyldig att medverka till provisoriska anordningar för fastigheter som under denna tid kan komma att sakna egen värmeanordning därför att de har byggts för gasuppvärmning eller en äldre värmeanordning är i sådant skick att den måste bytas.

Brukningssrätten kompletteras med en leveransskyldighet för huvudmannen. Om denna inte fullgörs blir huvudmannen skadeståndsskyldig gentemot fastighetsägaren. Vid brist på naturgas har huvudmannen dock rätt att ersätta denna med annat gasformigt bränsle, t. ex. gasol, utan att skadeståndsskyldighet inträder.

Inom verksamhetsområdet uppkommer å andra sidan en avgiftsskyldighet för ägare till fastigheter, vars värmebehov inte med fördel kan tillgodoses på annat sätt än genom naturgassystemet. Denna bedömning skall ske efter objektiva grunder och fastighetsägarnas egen uppfattning saknar självständig betydelse. Att en fastighet redan har en tillfredsställande uppvärmningsanordning har ingen avgörande betydelse, om huvudmannen är villig att utge ersättning för den. Huvudmannen är skyldig att utge skälig ersättning för befintlig anläggning för värmeförsörjning som blir onyttig till följd av anslutningen till naturgassystemet. Är fastigheten inte inrättad för ett vattenburet system, är i allmänhet en övergång till naturgas så tekniskt och ekonomiskt ofördelaktig att den inte ter sig rimlig. Om ett vattenburet system redan finns är kostnaden för en övergång relativt liten och något hinder för anslutning till naturgassystemet finns i regel inte.

Naturgassystem kan vara ekonomiskt intressanta i tätbebyggelse där

fjärrvärme inte distribueras. Sådana områden är i regel bostadsområden med lokaler för närservice, såsom skolor, förskolor, butiker och liknande. Även lokaler av sådant slag bör anslutas till systemet om inte särskilda skäl talar däremot.

Överhuvud bör liknande överväganden i fråga om bruksrätt och anslutningsskyldighet göras som anfördes i förarbetena till fjärrvärmelagen (prop. 1975/76: 149 s. 50 ff). Ett skäl för undantag kan vara att alternativet till naturgas är att utforma en byggnad för ett avancerat tillvaratagande av solvärme eller att utnyttja en värmepump eller spillvärme.

Tidigare har nämnts att inga särskilda styrmedel behövs för naturgasanvändningen i industrin och trädgårdsnäringen. Förhållandena är här sådana att relationerna mellan distributör och konsument bäst bör lösas avtalsvägen. Industri- och trädgårdsbyggnader bör därför generellt undantas från reglernas tillämpningsområde.

Naturgasinstallationen omfattar inkommande ledning med avstängningsventiler, säkerhets-, regler- och mätutrustning. Installationen ägs av gasdistributören. Gasen leds i fastigheten genom rör till förbrukningsstället där gasen förbränns i en speciell gasbrännare. I befintliga värmeanläggningar är det ofta tillräckligt att byta brännare vid övergång till naturgas. I fastigheter med befintlig värmeanordning blir som nämnts huvudmannen skyldig att lösa in värmeanordning som blir onyttig till följd av anslutningen till naturgassystemet. Däremot föreligger ingen skyldighet för honom att betala för gasbrännare eller gasutrustning i övrigt. Vid anslutning till naturgassystemet får konsumenten betala en anslutningsavgift som skall täcka kostnaderna för servisledning till fastigheten, avstängnings-, regler-, säkerhets- och mätutrustning samt del av det lokala distributionsnätet. Anslutningsavgiften beräknas blir avsevärt lägre än vid anslutning till fjärrvärmeanläggning. Kunderna får själva svara för kostnaden för pannor, brännare och rökgaskanaler.

Förbrukningskostanderna omfattar dels gaskostnaden och dels kostnaden för fördelningsnätet och skall fördelas mellan konsumenterna så att ingen gynnas på den andras bekostnad. Huvudmannen får ta ut så stora avgifter och anpassa taxan så att han kan täcka kostnaderna för ledningsnätet och den levererade naturgasen samt åtgärder för belastningsutjämning. Självkostnadsprincipen skall således gälla.

Frågor om allmänförklaring av naturgasnätet bör prövas av samma myndighet som prövar allmänförklaring av fjärrvärmeanläggning, dvs. f. n. statens industriverk. I prop. 1980/81: 90 föreslås att industriverkets energienhet och verkets uppgifter på energiområdet överförs till en ny central myndighet fr. o. m. den 1 juli 1982. I likhet med vad som nu gäller i fråga om fjärrvärme bör myndigheten vid prövningen pröva dels huvudmannens lämplighet, dels energisystemets lämplighet i förhållande till de energipolitiska målen. Myndigheten måste vidare göra en översiktlig bedömning av naturgassystemets ekonomi så att kostnaden för systemet i förhållande till

nyttan inte avsevärt överstiger kostnaden för alternativa uppvärmningsformer. Härigenom tillgodoses konsumenternas intresse av ett effektivt energisystem. Tvister mellan konsumenten och huvudmannen om taxan, inlösen av värmeanordningar eller liknande fråga bör på det sätt som nu gäller enligt fjärrvärmelagen prövas av va-nämnden.

Den inledningsvis berörda ändringen i ellagen bör genomföras på följande sätt. Enligt 2 § 4 mom. ellagen är den som har områdeskoncession för yrkesmässig distribution, dvs. den som har fått rätt att ensam svara för eldistributionen inom ett visst område, skyldig att inom området tillhandahålla ström åt var och en som behöver det för normalt förbrukningsändamål. Däri anses även ingå att leverera el för husuppvärmning. En motsvarande skyldighet föreligger vid linjekoncession, dvs. rätt att dra fram eldistributionsledning med viss sträckning. En redogörelse för reglerna finns i avsnitt 5.3.3.

Ett särskilt undantag finns emellertid från leveransskyldigheten. Det gäller om strömmen är avsedd att användas för uppvärmning av byggnad inom område där fjärrvärme distribueras eller avses bli distribuerad. I det sistnämnda ligger att planerna på fjärrvärme skall vara konkreta och att fjärrvärme är ett realistiskt alternativ till elvärme vid valet av uppvärmningsform. Syftet med undantaget är att få en rationell utbyggnad av distributionsnäten för såväl el som fjärrvärme. Genom ett tillägg till den nämnda bestämmelsen i ellagen bör nu eldistributören på motsvarande sätt befrias från skyldighet att leverera el för husuppvärmning i områden där naturgas distribueras eller avses bli distribuerad. Bestämmelsen blir givetvis inte tillämplig på sådan skyldighet att tillhandahålla el för uppvärmning som redan finns då den träder i kraft. Det är endast konverteringar till elvärme därefter som kan förhindras med stöd av bestämmelsen. Det bör nämnas att eldistributörerna f. n. i praktiken har viss möjlighet att åtminstone temporärt vägra leverans även utanför fjärrvärmeområden, t. ex. med hänvisning till otillräcklig nätkapacitet. Principiellt har dock eldistributören skyldighet att bygga ut nätet till sådan kapacitet att – bortsett från mycket speciella fall – den som så önskar kan få tillgång till elvärme.

Slutligen bör i fråga om stödet till naturgasuppvärmning gälla följande.

I *nybyggnadsfall* bör låneunderlaget för statliga bostadslån innefatta dels kostnader för utrustning för uppvärmning med naturgas dels kostnader för installation av denna och dels kostnader för anslutningsavgift. Lånet bör utgå enligt av bostadsstyrelsen beräknad schablon som grundar sig på faktiska kostnader. Som villkor för erhållande av statliga bostadslån bör kunna ställas att fastigheten ansluts till naturgasnät, om sådan anslutning är lämplig (jfr 9 a § bostadsfinansieringsförordningen).

För *konverteringsfall* bör energisparstödet (se 5.4.3) utvidgas till att avse även konvertering till naturgas. Lån bör kunna utgå för kostnader för konvertering jämte anslutningsavgift.

Fram till år 1985 avses som en förberedelse för naturgasuppvärmning

ske leveranser av gasol i det nät som byggs upp. Under denna tid bör stöd utgå i det fall den gamla uppvärmningsanläggningen ändå måste bytas. Därefter bör stöd utgå till byte även om oljepannan inte är utsliten.

6.4 Lagtekniska frågor m. m.

I promemorian föreslås att reglerna i fjärrvärmelagen och 2 § 4 mom. första stycket ellagen görs tillämpliga även på naturgas samt att visst stöd skall utgå till naturgasuppvärmning.

I enlighet härmed har upprättats förslag till lag om allmänna värmesystem och lag om ändring i ellagen. Förslagen har fogats till promemorian som *bilaga 1* och *bilaga 2*. I fjärrvärmelagen blir det fråga om så stora formella ändringar (lagens rubrik och samtliga paragrafer berörs) att det av lagtekniska skäl får anses lämpligare att ersätta denna med en ny lag om allmänna värmesystem.

Frågan om följdändringar i andra författningar med hänvisning till fjärrvärmelagen har inte tagits upp i detta sammanhang på annat sätt än att i övergångsbestämmelserna intagits en s. k. trolleribestämmelse. En sådan innebär att den nya lagen skulle tillämpas i stället för den upphävda lagen eller föreskrift i denna, om det i författningar förekommer hänvisning till den gamla lagen. Några övergångsproblem bör knappast finnas eftersom fjärrvärmelagen aldrig praktiskt har tillämpats.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1982.

Något författningsförslag i fråga om stödreglerna har inte lämnats med hänsyn till att de bör anpassas till de nya bestämmelser på fjärrvärmesidan som föranleds av prop. 1980/81: 133 och som riksdagen ännu inte tagit ställning till.

Lagen om allmänna värmesystem är i allt väsentligt byggd på lagen (1976: 878) om allmänna fjärrvärmeanläggningar med den sakliga nyheten att regelsystemet omfattar även naturgasnät. I den nya lagen har bestämmelserna i 1 och 2 §§ getts en delvis ny struktur. Vidare har fjärrvärmelagens hänvisning till statens industriverk ändrats till "den myndighet som regeringen bestämmer", vilken i lagen omnämns som "tillsynsmyndigheten". På så sätt undviks att myndighetsorganisationen fastställs i lag. Nämnas kan att i prop. 1980/81: 90 föreslås en ny myndighetsorganisation på energiområdet, som bl. a. innebär att huvuddelen av statens industriverks energibyrå lösgörs från verket.

I 3 § som saknar motsvarighet i fjärrvärmelagen undantas från regelsystemet för allmänna naturgasnät industrifastigheter, trädgårdsnäringsens byggnader och gasleveranser i övrigt som inte gäller uppvärmning. Denna fråga har berörts i avsnitt 6.2.

I övriga paragrafer har gjorts ändringar av endast formell och språklig art i förhållande till motsvarande bestämmelser i fjärrvärmelagen. I den nya lagen motsvaras 4–38 §§ av 3–37 §§ fjärrvärmelagen. I fråga om bestäm-

melsernas närmare innebörd hänvisas till prop. 1975/76: 149. I 18 § har i ett nytt andra stycke (jämfört med 17 § fjärrvärmelagen) angetts innebörden av "naturgasinstallation". Som framgår av avsnitt 6.3 skall en naturgasinstallation normalt ägas av gasdistributören, vilket har angetts i lagtexten. Här ligger en skillnad i förhållande till en fjärrvärmeinstallation enligt första stycket (jfr. prop. 1975/76: 149 s. 69).

2 § 4 mom. ellagen har i sakligt hänseende ändrats på så sätt att i andra meningen i första stycket tillagts orden "eller naturgas". Dessutom har uttrycket "uppvärmning" ersatts av "värmeförsörjning" för att få överensstämmelse med terminologin i lagen om allmänna värmesystem (och den tidigare fjärrvärmelagen). I förtydligande syfte har i samma mening gjorts ett tillägg av innebörd att leveransskyldighet föreligger till sådana byggnader inom fjärrvärme- eller naturgasområden vars värmeförsörjning av särskilda skäl lämpligare kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma fjärrvärme- eller naturgassystemet. Det kan exempelvis vara fråga om kulturbyggnader där det är mindre lämpligt att dra in rörsystem. Fastighetsägaren bör där av naturliga skäl ha samma rätt till elvärme som om fastigheten legat utanför området. I övrigt har några språkliga ändringar gjorts i paragrafen.

Bilaga 1.1
(till bilaga 1
i propositionen)

1 Förslag till

Lag om allmänna värmesystem

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser.

1 § Denna lag är tillämplig på allmänna värmesystem. Ett allmänt värmesystem är en fjärrvärmeanläggning eller ett naturgasnät som har allmänförklarats enligt denna lag.

Den som driver ett allmänt värmesystem är systemets huvudman.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (tillsynsmyndigheten) skall på ansökan av den som driver eller skall driva en fjärrvärmeanläggning eller ett naturgasnät förklara fjärrvärmeanläggningen eller naturgasnätet som allmänt värmesystem, om

1. ändamålet är att bereda bostadshus eller annan bebyggelse värmeförsörjning genom fjärrvärme eller eldning med naturgas,
2. det finns behov av värmesystemet från allmän synpunkt och
3. huvudmannen såväl i ekonomiskt avseende som i övrigt har förutsättningar att driva värmesystemet.

Vid allmänförklaring skall bestämmas ett visst område, utöver vilket värmesystemets verksamhetsområde inte får utsträckas.

3 § Bestämmelserna i denna lag tillämpas såvitt avser naturgasnät inte på industrifastigheter eller trädgårdsnäringens byggnader eller, i övrigt, såvitt avser leverans av naturgas för annat ändamål än värmeförsörjning, även om anslutning finns till ett allmänförklarat naturgasnät.

4 § Som ägare av en fastighet anses vid tillämpningen av denna lag den som enligt kommunalskattelagen (1928: 370) är skyldig att betala skatt för garantibelopp för fastigheten.

Har huvudmannen för ett allmänt värmesystem träffat avtal med annan än fastighetsägare om brukande av systemet gäller för denne vad som i lagen föreskrivs om fastighetsägare.

När omständigheterna föranleder det tillämpas bestämmelser om fastighet i denna lag på byggnad eller annan anläggning, som inte tillhör ägarna till marken. Vad som i lagen föreskrivs om ägaren av fastighet skall därvid gälla anläggningens ägare.

Verksamhetsområde

5 § Ett allmänt värmesystems verksamhetsområde är det område, inom vilket värmeförsörjningen har ordnats eller skall ordnas genom värmesystemet.

Verksamhetsområdet skall vara fastställt till sina gränser. Det får ej omfatta endast vissa av de fastigheter som ingår i sådan samfällighet för värmeförsörjning som bildats i särskild ordning.

6 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem bestämmer värmesystemets verksamhetsområde med tillämpning av denna lag och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Utan hinder av denna lag kan huvudmannen efter avtal med ägaren av fastighet utanför värmesystemets verksamhetsområde låta denne bruka värmesystemet.

7 § Önskar huvudmannen att verksamhetsområdet för hans allmänna värmesystem skall omfatta område som ingår eller avses ingå i verksamhetsområdet för ett annat befintligt eller planerat värmesystem, skall tillsynsmyndigheten, om överenskommelse ej kan träffas, bestämma till vilket värmesystem området skall hänföras. I samband härmed kan myndigheten ändra vad som bestämts enligt 2 § andra stycket.

8 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem skall meddela tillsynsmyndigheten vad han bestämt om systemets verksamhetsområde. Försummas det, kan tillsynsmyndigheten vid vite ålägga huvudmannen att fullgöra vad som åligger honom.

Uppgifter om allmänna värmesystems verksamhetsområden skall finnas tillgängliga hos tillsynsmyndigheten.

Brukningsrätt och avgiftsskyldighet

9 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem är skyldig att låta ägare av fastighet inom värmesystemets verksamhetsområde som inte är undantagen enligt 3 § bruka systemet, om fastigheten behöver anordningar för värme och behovet inte kan med större fördel tillgodoses på annat sätt. Huvudmannen är dock berättigad till det anstånd med utförandet av de för brukandet nödvändiga arbetena som behövs för att samordningen med andra arbeten inte skall väsentligt försvåras.

En huvudman som är berättigad till anstånd enligt första stycket skall i skälig omfattning medverka till att behövliga provisoriska anordningar för värmeförsörjning inrättas och skall till fastighetsägaren utge skälig ersättning för ökade kostnader till följd av anståndet.

10 § Ägare av varje fastighet inom ett allmänt värmesystems verksamhetsområde som ej är undantagen enligt 3 § skall betala avgifter till huvudmannen, om fastigheten behöver anordningar för värme samt behovet ej kan med större fördel tillgodoses på annat sätt än genom värmesystemet. För obebyggda fastigheter, som enligt stadsplan eller byggnadsplan är avsedda för bebyggande, skall, om inte särskilda skäl föranleder annat, behovet av anordningar för värme bedömas som om fastigheten var bebyggd enligt planen.

Avgiftsskyldighet inträder, när huvudmannen har upprättat förbindelsepunkt som anges i 14 § och underrättat fastighetsägaren om det.

11 § En ny ägare av fastighet svarar inte gentemot huvudmannen för avgifter som förfaller till betalning före tillträdesdagen.

Leveransskyldighet

12 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem är skyldig att tillhandahålla energi för erforderlig uppvärmning av fastigheter som avses i 10 §.

Leveransskyldighet enligt första stycket föreligger inte när huvudmannen är ur stånd att fullgöra leveransen till följd av hinder utom hans rådgighet. Huvudmannen är vidare berättigad att avbryta leveransen vid fara för personskada eller väsentlig egendomskada eller när det behövs för sådana arbeten som är nödvändiga för fullgörande av leveransskyldigheten.

Anläggningen

13 § Ett allmänt värmesystem skall vara försett med de anordningar som krävs för att det skall fylla sitt ändamål och tillgodose skäligen anspråk på säkerhet.

Ett allmänt värmesystem får ej inrättas i strid mot en fastställd plan eller bestämmelser för markens bebyggande eller så att ändamålsenlig bebyggelse eller lämplig planläggning försvåras.

Så länge ett allmänt värmesystem behövs skall huvudmannen underhålla systemet och i övrigt sörja för att det på tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål.

14 § Det åligger huvudmannen för ett allmänt värmesystem att för varje fastighet som avses i 10 § bestämma en punkt, där inkoppling av fastighetens ledningar till systemet skall ske (förbindelsepunkt). En sådan punkt skall, om inte särskilda skäl föranleder annat, vara belägen i eller i omedelbar närhet av den byggnad som skall uppvärmas genom värmesystemet. Uppgift om punktens läge skall lämnas fastighetsägaren inom sådan tid som är skälig med hänsyn till dennes intresse att kunna planera för fastighetens utnyttjande.

15 § I ett allmänt värmesystem ingår sådana ledningar och andra anordningar fram till förbindelsepunkterna som tillhör huvudmannen.

Inlösen av värmeanordningar m. m.

16 § Finns för en fastighet som avses i 10 § anordningar för värmeförsörjning som kan användas för det allmänna värmesystemet, är ägaren av anordningen skyldig att på begäran av huvudmannen låta dem införlivas med värmesystemet mot skälig ersättning.

17 § Anordningar för värmeförsörjning, som blir onyttiga till följd av att ett allmänt värmesystem kommer till stånd eller utvidgas, skall ersättas av huvudmannen i den mån det är skäligt med hänsyn till anordningens art, ålder och skick. den fördel ägaren får av det allmänna värmesystemet och övriga omständigheter.

Installationer

18 § Med fjärrvärmeinstallation förstås ledning för fjärrvärme som för fastighet dragits från förbindelsepunkten samt värmeväxlare eller annan anordning som står i direkt förbindelse med den allmänna fjärrvärmeanläggningen.

Med naturgasinstallation förstås naturgasledning som för fastighet dragits från förbindelsepunkten, avstängningsventiler samt säkerhets-, regler-

och mätutrustning. En naturgasinstallation ägs av huvudmannen, om inte annat är avtalat.

19 § Fastighetsägare får inte utan huvudmannens medgivande anordna eller förändra fjärrvärme- eller naturgasinstallationer.

20 § Huvudmannen får i allmänna bestämmelser som avses i 23 § ange tekniska förutsättningar rörande fjärrvärme- eller naturgasinstallationer.

21 § När det behövs, får huvudmannen låta undersöka fjärrvärme- eller naturgasinstallationer och deras brukande.

Brukande av ett allmänt värmesystem

22 § Ett allmänt värmesystem skall brukas så att olägenhet för huvudmannen eller annan såvitt möjligt undviks.

23 § Huvudmannen för ett allmänt värmesystem meddelar allmänna bestämmelser för värmesystemets brukande. En fastighetsägars möjlighet att utnyttja värmesystemet för dess ändamål får inte oskäligt begränsas eller försvåras genom sådana bestämmelser.

24 § Om huvudmannen ändrar de allmänna bestämmelserna, skall berörda fastighetsägare skriftligen underrättas om ändringens innebörd och tidpunkten för ikraftträdandet i skälig tid innan ändringen träder i kraft. Motsvarande gäller när huvudmannen i annat avseende ändrar förutsättningarna för värmesystemets brukande.

Avgifter och taxa

25 § Avgifter som huvudmannen för ett allmänt värmesystem tar ut får inte överskrida vad som behövs för att täcka nödvändiga kostnader för värmesystemet och den tillhandahållna energin.

26 § Avgiftsskyldigheten skall fördelas mellan fastigheterna efter skälig och rättvis grund.

27 § Avgift skall tas ut enligt en taxa som huvudmannen utformar i överensstämmelse med de grunder som anges i 25 och 26 §§. Avgift kan tas ut som en engångsavgift och som periodiska avgifter.

Engångsavgift får ej sättas högre än att den svarar mot fastighetens andel i kostnaden för det allmänna värmesystemets utförande. Uppgår en engångsavgift till belopp som är betungande med hänsyn till fastighetens ekonomiska bärkraft och övriga omständigheter, skall, om fastighetens ägare begär det och godtagbar säkerhet ställs, avgiften fördelas på årliga inbetalningar under viss tid, högst tio år.

28 § Avgift skall betalas vid anfordran. På obetalt belopp utgår ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för anfordran.

Skall engångsavgift fördelas på årliga inbetalningar, utgår ränta enligt 5 § räntelagen på varje del av avgiften som förfaller till betalning i framtiden från den dag då den första inbetalningen skall ske till dess den ifrågavarande delen av avgiften betalas eller ränta skall utgå enligt första stycket.

Avtal om värmefrågor

29 § Huvudmannen kan träffa avtal med fastighetsägare om sådana frågor som inte regleras i allmänna bestämmelser eller taxa.

Skadeståndsskyldighet m. m.

30 § Har huvudmannen eller någon fastighetsägare överskridit sin rätt eller åsidosatt sin skyldighet i förbehållande till den andre, skall han återställa vad som rubbats eller fullgöra vad som eftersatts samt ersätta skadan.

Avstängning av energitillförsel

31 § Försummar någon fastighetsägare att betala avgift som avses i denna lag eller att i annat hänseende iaktta vad som åligger honom och är försummelsen väsentlig, får huvudmannen stänga av energitillförseln till fastigheten, om han inte genom anmaning har kunnat åstadkomma rättelse och avstängning kan ske utan att sanitär olägenhet uppkommer. Kostnad för avstängningsåtgärd får påföras fastighetsägaren.

Särskilda bestämmelser om vissa allmänna värmesystem

32 § För ett allmänt värmesystem som drivs av annan än kommun gäller 33 och 34 §§.

33 § Den kommun inom vars område värmesystemet har sitt verksamhetsområde får utse tillsynsman för värmesystemet.

Tillsynsmannen har tillträde till alla delar av värmesystemet. Han får granska räkenskaper och övriga handlingar rörande detta. Han skall årligen ge berättelse över sin tillsyn till kommunen.

Förhållande som påkallar ingripande av kommunen, tillsynsmyndigheten eller annan myndighet skall av tillsynsmannen anmälas till kommunen.

34 § Kan med skäl antas, att huvudmannen åsidosätter viss eller vissa fastigheters intressen eller annars driver värmesystemet på mindre lämpligt sätt, kan tillsynsmyndigheten förordna en syssloman att i huvudmannens ställe och för hans räkning driva värmesystemet. Sysslomannen kan entledigas av tillsynsmyndigheten när förhållandena föranleder det.

Sysslomannen har rätt till arvode av huvudmannen. Tillsynsmyndigheten bestämmer arvodets belopp.

Tystnadsplikt

35 § Den som deltar eller har deltagit i en undersökning enligt 21 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han därvid har fått veta om enskildas affärs- eller driftförhållanden. Vad nu har sagts gäller även en syssloman med avseende på vad han har erfarit på grund av sitt uppdrag.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980: 100).

Prövning av värmefrågor

36 § Tillsynsmyndigheten kan i ärende enligt denna lag vid behov anlita sakkunnig. Den sakkunnige har rätt till ersättning med det belopp som tillsynsmyndigheten bestämmer. Huvudmannen för det värmesystem som ärendet rör betalar ersättningen.

Beslut av tillsynsmyndigheten enligt 8 eller 34 § eller om ersättning till sakkunnig som avses i första stycket överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Annat beslut av tillsynsmyndigheten enligt denna lag överklagas hos regeringen genom besvär.

Föreskrifter om avgifter i ärende hos tillsynsmyndigheten enligt denna lag meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av tillsynsmyndigheten.

37 § Mål som anges i 38 § prövas av statens va-nämnd. Bestämmelser om nämnden finns i lagen (1976:839) om statens va-nämnd.

38 § Va-nämnden prövar mål angående inlösen eller ersättning enligt 16 eller 17 § samt mål som rör tvist mellan huvudmannen och fastighetsägare om

1. rätt att bruka ett allmänt värmesystem eller skyldighet att genom avgift bidra till kostnaderna för sådant värmesystem,

2. tillämpning eller tolkning av allmänna bestämmelser eller taxa,

3. giltigheten, beståndet eller rätta innebörden av avtal mellan huvudmannen och fastighetsägare,

4. villkor för brukande av ett allmänt värmesystem i den mån allmänna bestämmelser och taxa ej är tillämpliga samt avtal inte har kunnat träffas.

5. fordran på avgift till huvudmannen för ett allmänt värmesystem,

6. skadestånd eller annan påföljd enligt 30 eller 31 §,

7. skyldighet enligt 9 § andra stycket att medverka till att provisorisk anordning för värmeförsörjning inrättas eller att utge ersättning,

8. annan fråga, som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982, då lagen (1976:838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar skall upphöra att gälla. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till den upphävda lagen eller föreskrift i denna tillämpas i stället den nya lagen.

*Bilaga 1.2
(till bilaga 1
i propositionen)*

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs att 2 § 4 mom. lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §¹

4 mom. Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är *pliktig* att, om *ej* särskilda skäl *äro* till undantag, tillhandahålla ström åt *envar* som inom området *har behov därav* för normalt förbrukningsändamål. Sådan skyldighet föreligger dock *ej* om strömmen är avsedd att användas för *uppvärmning* av byggnad inom område där fjärrvärme distribueras eller avses bli distribuerad.

Innehavare av linjekoncession är *pliktig* att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt innehavare av områdeskoncession, i den mån *så erfordras* för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första stycket, *så ock eljest* åt *förbrukare*, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

4 mom. Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är *skyldig* att, om *inte* särskilda skäl *finns* till undantag, tillhandahålla ström åt *var och en* som inom området *behöver den* för normalt förbrukningsändamål. Sådan skyldighet föreligger dock *inte* om strömmen är avsedd att användas för *värmeförsörjning* av byggnad inom *ett* område där fjärrvärme *eller naturgas* distribueras eller avses bli distribuerad *och värmeförsörjningen inte med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet*.

Den som innehar linjekoncession är *skyldig* att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt *en* innehavare av områdeskoncession, i den mån *det behövs* för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första stycket. *Sådan skyldighet att leverera eller överföra ström föreligger även i övrigt gentemot förbrukare*, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Frågor om förpliktelser, som avses i detta mom., prövas av den regeringen bemyndigad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. Lagen gäller ej om skyldigheten att tillhandahålla ström för uppvärmning har uppkommit före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1977: 441

Remissyttranden

1 Remissförfarandet

Efter remiss av den inom industridepartementet utarbetade promemorian Styrmedel för introduktion av naturgas (Ds I 1981:6) har yttrande avgetts av

Svea hovrätt (vattenöverdomstolen), byggnadsstyrelsen, statens naturvårdsverk, bostadsstyrelsen, statens planverk, statens va-nämnd, statens industriverk (SIND), länsstyrelsen i Malmöhus län, sprängämnesinspektionen, Malmö, Lunds, Helsingborgs och Landskrona kommuner, Svenska kommunförbundet, Svenska elverksföreningen, Centrala driftledningen (CDL), Näringslivets byggnadsdelegation, Sveriges industriförbund, Hyresgästernas riksförbund, HSB:s riksförbund, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), Sveriges fastighetsägareförbund, Svenska gasföreningen, Svenska Petroleum institutet, Sydgas AB, Swedegas AB och Ångpanneföreningen.

Sydkraft AB har i anslutning till remitteringen lämnat synpunkter.

2 Förslagen

I promemorian lämnas förslag till styrmedel för introduktion av naturgas. De föreslagna styrmedlen motsvarar i princip de styrmedel som nu finns i fråga om fjärrvärme. Förslagen är följande:

1. Regelsystemet i lagen (1976:838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar (den s. k. fjärrvärmelagen) utvidgas till att avse även naturgasnät. Av lagtekniska skäl ersätts den nämnda lagen med en ny lag om allmänna fjärrvärmesystem.

2. I lagen (1970:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, (den s. k. ellagen) ändras 2 § 4 mom. första stycket på så sätt att det undantag från skyldigheten att leverera el för uppvärmning som gäller i fjärrvärmeområden utvidgas till att avse också naturgasområden.

3. Statligt stöd som kan utgå vid anslutning till fjärrvärme utvidgas till att avse också anslutning till naturgasnät. Som villkor för bostadslån föreslås gälla, på motsvarande sätt som gäller för fjärrvärme, att en för ändamålet lämpad fastighet skall anslutas till ett befintligt naturgasnät.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1982.

3 Remissutfallet

3.1 Allmänna synpunkter

Huvudparten av remissinstanserna anser att styrmedel behövs och tillstyrker förslaget eller lämnar förslaget utan erinran. Några remissinstanser är dock kritiska, däribland *SIND*, *byggnadsstyrelsen*, *Hyresgästernas riksförbund* och *SABO*. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* tillstyrker förslagen men anser att ytterligare styrmedel behövs.

SIND är tveksamt till behovet av styrmedel i vart fall för närvarande och anför:

De styrmedel som föreslås i promemorian innebär ett ingrepp i konsumenternas fria val av uppvärmningssätt och bränsle och skulle utgöra ett starkt stöd vid introduktion av naturgas. Sedan utredningen gjordes har skatten på olja höjts, vilket ökat naturgasens konkurrenskraft gentemot olja. *SIND* ifrågasätter därför om inte de föreslagna styrmedlen är mer långtgående än vad som skulle behövas för att möjliggöra en naturgasintroduktion, åtminstone så länge naturgasen är befriad från energiskatt. Mot den bakgrunden och med hänsyn till konsumentintressena anser *SIND* att de föreslagna åtgärderna åtminstone tills vidare inte bör genomföras.

Tre av de i handläggningen vid *SIND* deltagande tjänstemännen har anmält avvikande mening av innebörd att de inte har något att erinra mot att bestämmelserna införs i huvudsak som de förelagts, förutsatt att tillämpningen omgärdas med starka restriktioner.

Byggnadsstyrelsen lämnar förslaget om ändrade regler för statligt stöd utan erinran och finner att en ändring i ellagen förutsätter att fjärrvärmelagen ändras och tillämpas. I övrigt anser byggnadsstyrelsen att förslaget varken är lämpligt eller nödvändigt och anför:

Eftersom introduktion av naturgas i hög grad kommer att beröra uppvärmning av befintliga byggnader är det rimligt att någon form av styrmedel introduceras för att uppnå "beläggning" på näten. En mycket naturlig utveckling är därvid – att som föreslås i utredningen – anknyta till lag om allmänna fjärrvärmesystem. KBS vill dock påpeka att fjärrvärmelagen i princip är helt oprövad. Enligt verkets mening är det högst anmärkningsvärt att en lagstiftning som varit i kraft sedan 1974 hitintills såvitt bekant inte tillämpats eller prövats i ett enda fall. Detta förhållande borde närmare ha analyserats i utredningen. Det enda som anförts i utredningen är att lagstiftningen indirekt haft betydelse som en sistahandsåtgärd för att framtvinga fjärrvärmeanslutning. För denna sista slutsats finns – såvitt KBS förstår – inget stöd.

Enligt verkets mening är "konsumentskyddet" svagt i lagstiftningen för fjärrvärme och därmed också enligt förslaget för naturgas.

KBS kan således inte finna att utredningens förslag om lagstiftning är vare sig lämplig eller nödvändig som styrmedel för introduktion av naturgas. Enligt KBS mening bör i första hand priser och skatter i kombination

med gynnsamma anslutningslån provas som styrmedel innan en gällande men inte prövad lagstiftning överförs även till det hittills oprövade naturgasområdet.

Hyresgästernas Riksförbund motsätter sig att statliga regler tillskapas som leder till att bostadskollektivet får subventionera industrin eller kommunal verksamhet m. m. och anför:

Industridepartementet anser i sin promemoria det onödigt med särskilda styrmedel för industrianslutning till naturgassystem. Departementet hävdar att "naturgasen har så stora fördelar att valet av energiform ställer sig naturligt". Vilka fördelarna är preciseras inte men Hyresgästernas Riksförbund tolkar departementets bedömning som ekonomiskt gynnsam för industrin.

Den andra målgruppen, bostadskonsumenter, som beräknas svara för 30 procent av gasuttaget skall däremot genom styrmedel kunna tvångsanslutas, så att "ett tillräckligt underlag" för gasleveranser åstadkoms. Kostnaderna för gasnätet, anslutningsavgiften, kommer således i första hand att belasta bostadskonsumenterna.

Hyresgästernas Riksförbund anser att energikostnaderna för uppvärmning och varmvattenberedning baserad på naturgas, skall understiga kostnaderna för motsvarande nyttigheter baserade på förut använd konventionell energikälla. Ett naturgasbaserat uppvärmningssystem för flerbostadshus får inte ställa sig dyrare än det uppvärmningssätt det ersätter. Hyresgästernas Riksförbund anser det viktigt, att samhällsägda energisystem bör projekteras och utnyttjas på så sätt, att energikostnaderna för bostadskonsumenterna minimeras. Under inga omständigheter får statliga regler som rör energisystem skapas så att bostadskollektivet genom energitaxor och avgifter indirekt får subventionera industrin, kommunal verksamhet m. m.

SABO anser att de ekonomiska konsekvenserna för konsumenterna inte utretts nöjaktigt och anför:

SABO delar utredningens uppfattning att det är angeläget att finna alternativ till oljan för att på så sätt förbättra landets försörjningstrygghet. Naturgasen bör därvid vara ett alternativ.

Vi anser oss emellertid inte kunna tillstyrka utredningsförslaget i dess nuvarande utformning, då de ekonomiska konsekvenserna för konsumenter/fastighetsägare enligt vår mening inte klarlagts i nöjaktig omfattning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län tillstyrker förslagen men anser att dessa borde omfattat även styrmedel för industrin och trädgårdsnäringen och anför om detta:

Naturgas är ett extremt rent bränsle och bör därför enligt länsstyrelsens mening inte enbart användas som substitut för olja vid uppvärmning. Gasen bör i första hand användas i processer där renhet har betydelse, exempelvis för metallurgisk industri, glasindustri och livsmedelsindustri. Inom dessa industrier kan användning av naturgas väsentligt höja kvalite-

ten på produkterna. Detta förhållande kan ge upphov dels till nya processindustrier dels till företag som tillverkar komponenter och utrustning för processindustrier i Sverige och utomlands. Starka samhällsekonomiska skäl talar således för att det borde finnas möjligheter att stimulera naturgasintroduktion i vissa industrier genom exempelvis någon form av statligt bidrag.

Det är även väsentligt att man får en tillräckligt snabb och omfattande naturgasanslutning till övrig industri och till växthusnäringen. Det är därför angeläget att dessa förbrukare erbjuds attraktiva villkor och tillräckligt bra leveranssäkerhet och service i övrigt så att de frivilligt ansluter sig till naturgasnätet. Under ett introduktionsskede kan det emellertid vara behövligt med någon form av statligt bidrag för att göra anslutningen till naturgasnätet tillräckligt förmånligt för industrin och växthusnäringen och därmed snabbt nå upp till planerad total gaskonsumtion.

Svenska Petroleuminstitutet anför:

Institutets principiella inställning är att samhällsekonomin tjänar på en konkurrens på lika villkor mellan olika energiformer och motsätter sig mot bakgrunden härav i princip i promemorian föreslagna styrmedel för att befrämja en naturgasintroduktion.

Sedan riksdagen våren 1980 beslutat om införande av naturgas enligt Sydgasprojektet och godkänt ett mellan Sveriges och Danmarks regeringar träffat avtal om naturgassamarbete, synes ändå att förutsättningar måste skapas för erforderlig anslutning till naturgasnätet. Institutet delar uppfattningen att erforderlig anslutning icke uppnås utan hjälp av styrmedel, men är angeläget framhålla, att styrmedlen bör användas med urskillning. Anslutning till naturgasnätet bör i första hand ske på frivillighetens väg och inriktas dels på nybyggnationen, dels på villor och fastigheter med gamla och omoderna eldningsanläggningar, som ändå skulle behöva ersättas före 1986.

Om anslutningen av villor och fastigheter sker på sätt som ovan angivits, kan Institutet, trots principiella betänkligheter, inte motsätta sig att i promemorian föreslagna styrmedel införes.

Även *Sveriges industriförbund* motsätter sig principiellt de föreslagna styrmedlen. Industriförbundet anför:

Promemorian ger en god sammanställning av gällande lagstiftning på området. Rent allmänt vill Förbundet dock framföra sin principiella inställning att samhällsekonomin tjänar på en konkurrens på lika villkor mellan olika energiformer. Det innebär att Förbundet i princip motsätter sig de föreslagna styrmedlen i promemorian.

Näringslivets Byggnadsdelegation har instämt i Industriförbundets yttrande.

3.2. Skatter och avgifter på naturgas

Ett stort antal remissinstanser har betonat att det är viktigt att frågan om skatter och avgifter på naturgas klarläggs. *Sydgas AB* anför:

De föreslagna styrmedlen är i allt väsentligt analoga med de som gäller för fjärrvärme. Det avgörande vid uppbyggnaden av nuvarande fjärrvärmenät har "säkerligen varit de ekonomiska fördelar som fjärrvärmen har i tätbebyggda områden" (Utredningen sid. 54). Erfarenheterna från de kontakter med potentiella naturgasanvändare som förekommit har gett vid handen att ekonomin säkerligen har en avgörande betydelse också vid uppbyggnaden av en naturgasmarknad. Väsentlig i detta sammanhang är frågan om skatt eller andra offentliga pålagor på naturgasen. Nuvarande oklarheter på denna punkt utgör ett betydande hinder i marknadsföringen av naturgas. Sydgas vill därför framhålla vikten av att frågan om skatt på naturgas vilken inte behandlas i utredningen klarlägges så snart som möjligt och att därvid beaktas de styreffekter på naturgasintroduktionen som kan nås genom skatten. Speciellt viktiga är givetvis sådana styreffekter under introduktionsskedet. Sydgas utgår från att skatter och andra offentliga avgifter som läggs på olja med motivering att främja övergången från olja till andra energibärare inte skall resultera i en motsvarande belastning av naturgasen. Det må noteras att gasol övergångsvis kan komma att lokalt distribueras i blivande naturgasnät och att skatten på gasol därför också påverkar naturgasintroduktionen.

Liknande synpunkter framförs av *Malmö, Lunds och Helsingborgs kommuner, Swedegas, Svenska Gasföreningen, Sveriges Industriförbund, Näringslivets byggnadsdelegation, Centrala driftledningen och Ångpanneföreningen.*

Naturvårdsverket anför:

Energiskattekommittén behandlar framtida skatter inom energiområdet. Naturvårdsverket överväger att hos Energiskattekommittén föreslå att naturgas förses med lägre skatt än eldningsolja, kol, skiffer, torv och ved.

3.3 Förslaget till lag om allmänna värmesystem

Vattenöverdomstolen och va-nämnden ifrågasätter förslaget att undanta industrin och trädgårdsnäringen från lagens tillämpning. Vidare anser de att lagen i konsumenternas intresse bör göras direkt tillämplig utan allmänförklaring. *Vattenöverdomstolen* anför:

Enligt promemorian avses 30 procent av den importerade naturgasen inom Sydgasområdet användas för uppvärmningsändamål i hushåll och resten inom industrin. För sin ekonomi kräver naturgasen största möjliga utnyttjande vilket föranleder tvångsanslutning av bostadsfastigheter om värmesystemet allmänförklaras. Med hänsyn till bl. a. osäkerheten i promemorians bedömning av naturgasens ekonomiska fördelar för industrikunderna ifrågasätter hovrätten emellertid lämpligheten av att från lagens tillämpningsområde undanta de i 3 § lagförslaget omnämnda förbrukarna.

Resonemanget om naturgasnätets gränser på sid. 57 i promemorian är svårförståeligt. Det är oklart vilken betydelse en teoretisk avgränsning av ett naturgasnät har i förhållande till det verksamhetsområde som det i praktiken ankommer på huvudmannen att besluta om. Den föreslagna lagen avses emellertid gälla enbart inom det sistnämnda området. Hovrät-

ten vill i detta sammanhang föreslå att, i de fall då en kommun eller ett av kommunen ägt bolag driver ett värmesystem, den föreslagna lagen – av rättssäkerhetsskäl främst för konsumenterna – blir tillämplig utan särskild allmänförklaring.

Va-nämnden anför:

Lämpligheten av att, på sätt som här sker, undanta industrifastigheter och "trädgårdsnäringsens byggnader" (fastigheter?) från naturgasreglernas tillämpningsområde ifrågasättes. Bestämmelsen kan föranleda avsevärda tillämpningssvårigheter, exempelvis i det fall att fastighet utnyttjas för blandade ändamål. Någon motsvarande bestämmelse förekommer inte heller i va- och fjärrvärmelagarna, trots att förhållandena kan vara fullt jämförbara i de fall som regleras av dessa lagar. Syftet med bestämmelsen synes kunna vinnas på ett enklare och från nu förevarande synpunkt invändningsfritt sätt, om bestämmelsen får utgå. Den föreslagna lagen torde nämligen ej hindra att – på motsvarande sätt som redan nu kan ske enligt fjärrvärmelagen – storförbrukares fastigheter undantas från anläggningens verksamhetsområde (jfr prop. 1975/76: 149 s. 49). Sådant undantagande får automatiskt till följd att lagen inte blir tillämplig. Den nu förordade lösningen är uppenbarligen ägnad att förebygga tvister, som grundas på förment orättvis behandling av skilda brukarkategorier.

Det föreslagna undantaget beträffande förbrukning för annat ändamål än uppvärmning avstyrkes likaså. Det inses lätt att egendomliga problem måste uppstå i rättstillämpningen, om svaret på frågan huru gasen använts skall vara avgörande vid valet av tillämpliga materiella och processuella rättsregler.

Den föreslagna lagen blir – efter mönster av fjärrvärmelagen men i motsats till det system som gäller enligt lagen (1970: 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar – tillämplig bara i det fall att distributören begär allmänförklaring av sin anläggning. Fjärrvärmelagen, som trädde i kraft den 1 januari 1977, har hittills inte blivit tillämplig eftersom inte någon fjärrvärmeanläggning begärts allmänförklarad. Detta innebär bl. a. att de garanti- och rättsskyddsregler som lagen – jämsides med sina tvångsregler – innehåller inte står till förfogande för parterna i rättsförhållandet. Så länge allmänförklaring ej skett har de inte heller möjlighet att få sina mellanhavanden prövade i den från partssynpunkt enkla och smidiga ordning som lagen anvisar. Va-nämnden har fått åtskilliga förfrågningar med begäran om prövning av fjärrvärmefrågor med nödgats avvisa dem med beskedet att lagstiftningen ännu ej gjorts tillämplig. Mot den nu angivna bakgrunden förtjänar ytterligare övervägas om inte lagstiftningen på området – vare sig den får sitt i promemorian föreslagna utvidgade innehåll eller bibehålles i sin nuvarande omfattning – bör utformas så att den också blir reellt tillämplig.

Även *Svenska kommunförbundet* avstyrker att undantag görs för industrifastigheter och trädgårdsnäringsens byggnader. I övrigt understryker förbundet att allmänförklaring bör vara frivillig.

Allmänförklaring av en fjärrvärmeanläggning är frivillig. Samma frivillighet föreslås gälla ifråga om naturgasnät. Från Statens industriverks sida har frågan aktualiserats om obligatorisk allmänförklaring av fjärrvärmean-

läggning. Förbundsstyrelsen vill för sin del bestämt förorda, att den frivillighet att allmänförklara som gällt för fjärrvärmeanläggningar, också införs i den nu föreslagna lagen om allmänna värmesystem. Enligt styrelsens uppfattning bör möjligheterna att avtalsvägen bygga upp ett värmesystem prövas i första hand. Detta gäller såväl fjärrvärmeanläggningar som naturgasnät.

Kommunförbundet har vidare synpunkter på tidpunkten för ikraftträdandet av lagreglerna.

Naturgasimporten planeras börja i oktober 1985. Det är därför väsentligt att en rationell uppbyggnad av marknaden för naturgas påbörjas omedelbart. För att berörda eldistributörer skall få möjlighet att avvisa krav på eluppvärmning av byggnader i områden, som planeras bli uppvärmda med naturgas, bör ändringen av ellagen träda i kraft snarast.

Den nya lagen om allmänna värmesystem föreslås träda i kraft vid årsskiftet. Import av naturgas till ett svenskt rörsystem väntas inte påbörjas förrän under 1985. Den nu gällande lagen om allmänna fjärrvärmeanläggningar avses också gälla fram till den nya lagens ikraftträdande, varför något behov av ny lagstiftning för fjärrvärmens del inte erfordras under övergångstiden. Styrelsen finner mot denna bakgrund att en lämplig tidpunkt för ikraftträdandet av den föreslagna lagen om allmänna värmesystem är den 1 januari 1983.

Byggnadsstyrelsen anser att konsumenternas intressen är dåligt tillgodosedda och anför en rad exempel, bl. a.:

Ändringar av taxor och avgifter efter tecknad anslutning görs av huvudmannen och kravet är enbart att dessa ändringar i skälig tid skall meddelas abonnenten. Väsentliga prisändringar kan således drabba abonnenten utan att denne har något inflytande på ändringen. Tvister om taxor och avgifter prövas av Statens VA-nämnd. Eftersom ingen allmänförklaring hittills skett av fjärrvärmesystem saknas erfarenheter av en sådan prövning. Paralleller kan endast dras med VA-taxor. Också här kan "konsument-skyddet" sägas vara svagt. Studeras de fall där VA-taxor behandlats av VA-nämnden förefaller det som om att i inget fall har en konsument kunnat påverka den genomsnittliga prisnivån för VA i kommunerna. Konsumenten synes i stort endast fått rätt i de fall orimliga konsekvenser av en tillämpning av en standardtaxa inträffat. Bevisbördan för konsumenten torde inte bli mindre av att energiförsörjning i många kommuner drivs i bolagsform till skillnad från VA-försörjning.

SIND anser inte att lagen behöver tillämpas om förutsättningarna för att tillämpa den är uppfyllda:

Om det emellertid skulle befinnas nödvändigt att redan nu eller senare stödja naturgasen med sådana ingrepp i marknaden som föreslås i promemorian, är det enligt industriverkets mening viktigt att tillämpningen av bestämmelserna omgärdas med starka restriktioner. Härigenom kan man utgå ifrån att de tvångsmedel som ingår i förslaget inte kommer att utnyttjas så att de medför några större nackdelar för konsumenterna. En allmän-

förklaring av ett naturgassystem bör t. ex. inte komma ifråga, om det skulle innebära en väsentlig ökning av uppvärmningskostnaden för konsumenterna jämfört med alternativa energislag. Detta innebär också att i de fall en allmänförklaring kan bli aktuell, är också energidistributörens möjligheter att nå frivilliga överenskommelser med konsumenterna goda. Allmänförklaring torde därför i regel inte erfordras. Det kan som jämförelse nämnas att möjligheten till allmänförklaring av fjärrvärmenät ännu aldrig utnyttjats.

Malmö kommun anser att lagen påverkar partsförhållandena även om den inte blir tillämplig. Kommunstyrelsen anför:

På sidan 53 i promemorian allmänna fjärrvärmeanläggningar sägs att det konsumentskydd som lagen innehåller inte blir tillämpligt om lagen ej utnyttjas. Även om lagen inte blir tillämplig på andra än de allmänförklarade blir följden av konsumentskyddsprincipen att den får s. k. reflexverknings utanför sitt egentliga tillämpningsområde. De regler som lagen innehåller kan sannolikt påverka bedömningen av t. ex. giltigheten i allmänna bestämmelser från leverantör som inte omfattas av lagen.

Lagen om allmänna värmesystem är alltså viktig då den kan få betydelse utanför sitt egentliga tillämpningsområde, nämligen de allmänförklarade, vilket borde framhållits i promemorian.

Förslagets 18 § har tagits upp av några remissinstanser. *Vattenöverdomstolen* anför:

I 18 § definieras fjärrvärmeinstallation och naturgasinstallation. Motsvarande definition för va-anläggningar finns i 17 § VAL. Med va-installation avses ledning som för fastighet dragits från förbindelsepunkt samt anordning som förbundits med sådan ledning. Både när det gäller va-installation och fjärrvärmeinstallation utgör förbindelsepunkten således gräns mellan den allmänna anläggningen och fastighetens installation. Enligt 18 § andra stycket i lagförslaget utgör emellertid förbindelsepunkten inte gräns mellan det allmänna värmesystemet och fastighetens egna anläggningar. Med denna utformning kommer förbindelsepunkten inte att få den funktion som den har i va-lagen och när det gäller fjärrvärmesystem. Det förefaller oegentligt att knyta avgiftsskyldighetens inträde till upprättandet av en förbindelsepunkt då detta inte möjliggör inkoppling av fastighetens ledningar till värmesystemet. I vart fall bör införas en skyldighet för huvudmannen att på anmodan av fastighetsägaren snarast utföra de installationer som erfordras för att nyttja värmesystemet.

18 § 2 st

Promemorian ger ej tillräckligt underlag för att bedöma om det av tekniska skäl finns anledning att inskränka begreppet naturgasinstallation på sätt som förslaget anger.

I nu gällande lagstiftning om allmänna va- och fjärrvärmeanläggningar regleras inte frågan om äganderätten till de skilda anordningar som ingår om ägandcrätten till de skilda anordningar som ingår i den allmänna anläggningen och installationerna. Denna princip synes böra upprätthållas. Bestämmelsen i styckets sista mening bör alltså utgå, något som inte

hindrar huvudmannen från att i de allmänna bestämmelser som avses i 23 § inta de bestämmelser i förevarande hänseende, som påkallas av säkerhetsskäl eller liknande skäl.

Samma synpunkt har *Svenska kommunförbundet*.

Malmö kommun anför angående leveranspunkten:

Under avsnitt 6.3 sid. 59 står att naturgasinstallationen omfattar inkommande ledning med avstängningsventiler, säkerhets-, regler- och mätutrustning. Installationen ägs av gasdistributören. I Malmö energiverks bestämmelser rörande stadsgasleverans har i många år leveransgränsen mellan gasverk och abonnent varit i fastighetens tomtgräns. En ändring av dessa bestämmelser synes ej vara nödvändig i samband med introduktion av naturgas.

3.4 Ändringen i ellagen

SIND anser att motiven till förslaget är oklara och att ett förtydligande bör ske. *SIND* anför:

Enligt den föreslagna lydelsen av 2 § 4 mom. ellagen befrias eldistributör från skyldigheten att leverera el för uppvärmningsändamål i ett område där fjärrvärme eller naturgas avses bli distribuerad, om "värmeförsörjningen inte med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet." De omständigheter som avses med den citerade satsen exemplifieras i kommentarerna till förslaget (sid. 64) endast med kulturbyggnader där det är olämpligt att dra in rörsystem. Enligt *SIND*:s uppfattning bör det framgå av lagen eller kommentarerna till den att detsamma gäller i fall där en fastighet inrättats för uppvärmning med direktverkande el i ett område som sedermera planeras för naturgas- eller fjärrvärme.

Utredningen konstaterar på sid. 44 att det är "olämpligt att framtvinga byte av värmesystem om rörinstallationer saknas". Under rubriken styrmedlens närmare utformning sägs också som konsekvens härav (sid. 58) att övergång till naturgas i sådana fall "i allmänhet . . . inte ter sig rimlig". Någon motsvarande slutsats dras inte vad gäller ändringen i ellagen (bortsett från att ändringen enligt övergångsbestämmelserna inte skall gälla om skyldigheten att tillhandahålla ström för uppvärmning har uppkommit före ikraftträdandet). Ett klagörande på denna punkt erfordras sålunda.

Malmö kommun anser att möjlighet bör finnas att byta uppvärmningssystem även i sådana fall där elvärme en gång funnits. Kommunstyrelsen anför:

På sidan 61 i promemorian sägs att befrielse från skyldighet att tillhandahålla el för uppvärmningsändamål givetvis inte gäller där elvärme börjat levereras före lagens ikraftträdande. Formuleringen förefaller vara alltför absolut eftersom det kan tänkas fall då ledningsnätet måste byggas om totalt, t. ex. vid storsanering av ett större område, men där abonnenten står kvar. Med stöd av uttalandet på sid. 61 kan en sådan abonnent kräva

att bli kvar även om uppvärmningsenergi med fördel kan tillgodoses på annat sätt. En så stark låsning till ett system som uttalandet antyder bör inte införas utan möjlighet bör finnas att byta uppvärmningssystem även om elvärme en gång funnits.

Svenska Elverksföreningen anser att gasuppvärmning med fördel bör kunna ske även i varmluftsystem. Föreningen anför:

Föreningen vill vidare särskilt biträda vad utredningen anført (på sid. 44) beträffande konvertering till gas, nämligen "från teknisk och ekonomisk synpunkt är det därför olämpligt att framtvinga byte av värmesystem om rörinstallationer saknas", dvs. för konsumenter med direktverkande elvärme. Å andra sidan ser vi inget sakligt skäl att begränsa gasuppvärmningen till vattenburna system eftersom gas bör kunna användas även i varmluftsystem.

3.5 Ändrade riktlinjer för energisparstöd

Flerålet remissinstanser är positivt inställda till förslagen om ändrade regler för energisparstödet och om möjligheten att ställa villkor om anslutning till naturgasnät vid beslut om statliga bostadslån.

Lunds kommun anser dock att förslaget inte är tillräckligt långtgående och anför:

I promemorian föreslås att stöd för gasuppvärmningsanläggning bör utgå fram till 1985 endast om anläggningen ändå måste bytas. Enligt vår mening bör stödåtgärderna, som föreslås gälla först efter 1985, gälla även tiden före 1985.

Bl. a. till följd av oljeprishöjningarna, vilka i konsumentledet förstärks resp. kommer att förstärkas av pålagor i form av ökade beredskapslagringsavgifter och skatter påskyndas övergången från individuell oljeeldning till andra uppvärmningsformer. Härigenom går ett antal potentiella naturgaskunder "förlorade" innan de föreslagna styrmedlen kommer till stånd. Möjlighet bör skapas att vid prövning av lån enligt de föreslagna reglerna bortse från kravet att arbetet ej skall ha påbörjats vid prövnings-tillfället. Denna möjlighet bör lämpligen avse arbeten som påbörjats mellan den 1 juli 1981 och ikraftträdetsdagen för vederbörande stödregel.

Liknande synpunkter har *Malmö och Helsingborgs kommuner*, *Svenska gasföreningen*, *Sydgas AB* och *Swedegas AB*.

Byggnadsstyrelsen har inget att erinra mot förslaget men ifrågasätter om naturgasanslutning utgör en energibesparande åtgärd. Byggnadsstyrelsen anför:

Verket vill dock påpeka det tveksamma i att det statliga stödet rubriceras som en energibesparande åtgärd. Som framgår av energihushållningsdelegationens betänkande SOU 1980:43 saknas en utvärdering av om bidrag till fjärrvärmeanslutning verkligen sparar energi. Enligt KBS erfarenhet är fjärrvärmeanslutning som energisparåtgärd i många fall diskuta-

bel. Det finns skäl att anta att samma kan gälla naturgas även om distributionsförlusten för naturgas inte kan förväntas få samma betydelse som för fjärrvärme. Principiellt kan därför hävdas att ändrad försörjning inte bör "belasta" energisparmedlen med undantag av el för beredning av tappvarmvatten sommartid.

Bostadsstyrelsen anför:

Styrelsen delar uppfattningen att statligt stöd i form av bostadslån skall vara tillämpligt vid anslutning av fastigheter till naturgasnät på motsvarande sätt som gäller vid fjärrvärme.

När det gäller nybyggnad är sådant stöd i princip redan möjligt genom 5 § förordningen (1978: 384) om beräkning av låneunderlag och pantvärde, som anger att tillägg till låneunderlaget får göras avseende kostnader för bl. a. anläggning för värme och varmvatten. Denna punkt utgör grunden för de schablonbelopp styrelsen angivit för såväl värmeproducerande anläggningar inom enskilda fastigheter som belopp för anslutning till fjärrvärme. Fr. o. m. den 1 juli 1981 får dock kostnaden för oljebrännare och oljetank inte medräknas om det inte finns särskilda skäl härför (SFS 1981: 470).

Vad gäller nybyggnad av småhus inom det av Sydgas AB betjänade området i Skåne har styrelsen sålunda angivit att installations- och anslutningskostnader tills vidare får beräknas på samma sätt som för fjärrvärme. När ett bredare underlag föreligger för en bedömning av dessa kostnader avser styrelsen att meddela generella schablonbelopp härför.

Till skillnad härifrån medger varken nuvarande eller tidigare regler för enerisparstöd beviljandet av sådant stöd för anslutning av en befintlig fastighet till naturgasuppvärmning. Energibidragsförordningen (1980: 334) och tidigare motsvarigheter har i fråga om anslutning till centralt värmesystem endast upptagit fjärrvärmeanläggning som stödberättigande åtgärd. Fr. o. m. den 1 juli 1981 gäller istället energilåneförordningen (1981: 589) varigenom motsvarande bestämmelse utvidgats till att också avse anslutning till annan gemensam värmeanläggning (3 § 4 p.), varmed närmast åsyftas befintliga, gemensamma värmecentraler som betjänar ett mer begränsat område än fjärrvärmeanläggningar.

I konsekvens med departementspromemorians förslag bör, enligt styrelsens mening, bestämmelserna om bostadslån till energibesparande åtgärder i bostadshus kompletteras så, att anslutning till naturgasnät blir en låneberättigande åtgärd. Detta kan enkelt ske på så sätt att 3 § 3 p. energilåneförordningen, innebärande att bostadslån lämnas för kostnader för anslutning av en fastighet till en fjärrvärmeanläggning, ändras i analogi med memorians förslag rörande fjärrvärmelagen, dvs. att ordet fjärrvärmeanläggning ersätts med termen allmänt värmesystem.

Vad slutligen gäller frågan om anslutning av en byggnad till ett allmänt värmesystem – fjärrvärme eller naturgas – som förutsättning för bostadslån vill styrelsen nämna följande. Frågan regleras i 9 a § bostadsfinansieringsförordningen, varvid kravet formulerats att avse anslutning till "befintlig fjärrvärmeanläggning eller annan kollektiv värmeanläggning, om sådan anslutning är möjlig och särskilda skäl mot anslutningen inte föreligger". Ur konsekvenssynpunkt synes det önskvärt att ordet fjärrvärmeanläggning även här ersätts med termen allmänt värmesystem.

Vattenöverdomstolen och *va-nämnden* påpekar att förslaget till lag om allmänna värmesystem kräver vissa följdändringar.

Vattenöverdomstolen anför:

Förslaget till lag om allmänna värmesystem ansluter i allt väsentligt till lagen (1976: 838) om allmänna fjärrvärmesystem, som i sin tur har byggts upp med lagen (1970: 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (VAL) som förebild. Tvister enligt den föreslagna lagen skall lösas av statens va-nämnd. 1 § lagen (1976: 839) om statens va-nämnd bör därför ändras så att mål enligt lagen (0000: 000) om allmänna värmesystem omfattas av de förfarandebestämmelser som gäller för va-nämnden. Eftersom nämnden tillförs en ny typ av mål bör det även föranleda en översyn av de i 2 § lagen om statens va-nämnd intagna bestämmelserna om kompetenskraven för andra ledamöter än ordföranden.

Va-nämnden anför:

Tvister enligt den föreslagna lagen skall prövas av statens va-nämnd. Förslaget i denna del påkallar ändring av 1 och 2 §§ lagen (1976: 839) om statens va-nämnd så att förfarandebestämmelserna i denna lag blir tillämpliga och kompetenskraven för nämndens expertledamöter anpassas till den nya situationen. Följdändringar behövs också i 14 § samma lag samt i 1 § lagen (1976: 841) om betalningsföreläggande för fordringar som skall prövas av statens va-nämnd.

Innehåll	Sid
1 Inledning	12
2 Föredragandens överväganden	13
2.1 Allmänna överväganden	13
2.2 Lagen om allmänna värmesystem m. m.	17
2.3 Ändringen i ellagen	19
2.4 Ekonomiskt stöd m. m.	20
3 Upprättade lagförslag	22
4 Specialmotivering	22
4.1 Förslaget till lag om allmänna värmesystem	22
4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	24
4.3 Förslaget till ändringar i lagen (1976: 439) om statens va-nämnd och lagen (1976: 841) om betalningsföreläggande för fordringar som skall prövas av statens va-nämnd	24
5 Hemställan	25
6 Beslut	25
Bilaga 1	27
Bilaga 2	74